

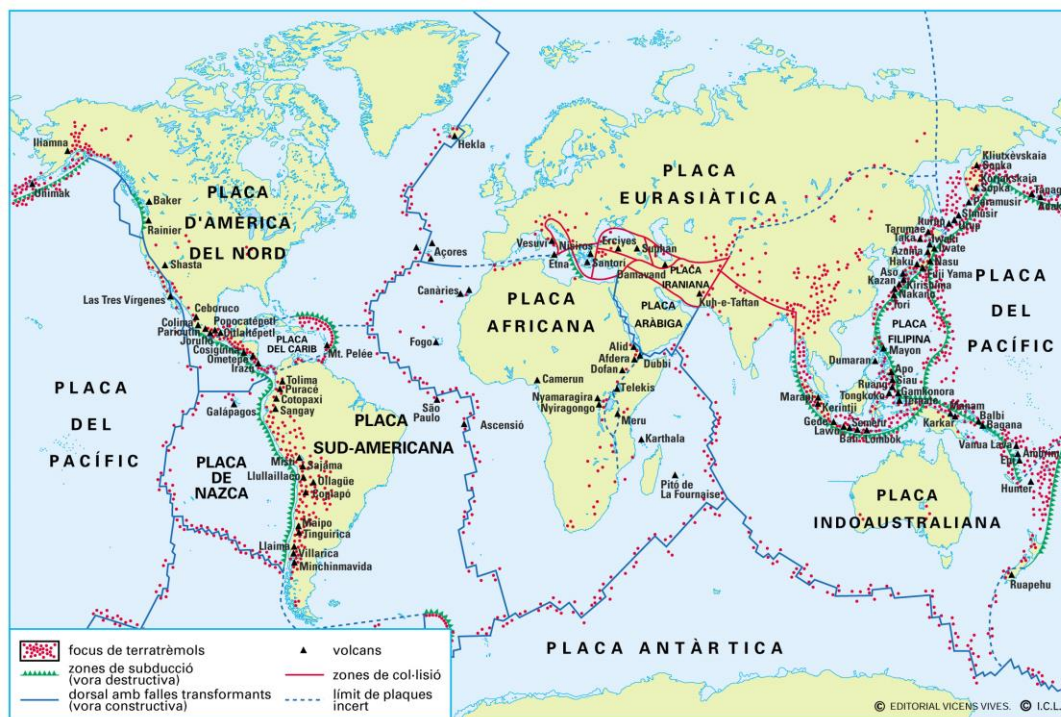
TEMA 1. EL RELLEU I ELS RIUS

1. LA FORMACIÓ DEL RELLEU

Anomenem relleu a les muntanyes, badies, planes, illes, altiplans, penya-segats..... És a dir, a tot el que ha anat formant la natura al llarg de milions d'anys i que dóna forma al nostre planeta. El relleu està format d'elements no vius (roques, terra, arena) i, malgrat que puguem créixer plantes o viure animals damunt, encara que no els haguera continuarien sent muntanyes, illes, altiplans o planes.

La Terra no ha sigut sempre com la coneixem ara, sinó que canvia contínuament, encara que tan lentament que no ens n'adonem. Fa 200 milions d'anys només hi havia un continent (la Pangea) i no existien moltes muntanyes, rius o illes que hi ha ara. A poc a poc, els continents se van anar separant i es van formar altiplans, planes, muntanyes o illes. Com es produïx tot açò?

Els continents es mouen perquè l'escorça terrestre és un immens puzzle, format per 11 peces, que s'anomenen plaques tectòniques. Algunes d'estes peces són més grans que Europa i floten sobre una capa de magma (roca líquida a gran temperatura). Com la Terra dóna voltes sobre si mateixa, açò fa que les plaques sempre s'estiguen movent, encara que com són tan pesades ho fan molt a poc a poc. Al moure's, algunes s'acosten i xoquen, mentres que altres se separen entre si. Quan dos plaques s'ajunten, la terra tendix a amuntar-se i es formen muntanyes. La muntanya més alta del món, l'Everest, està en una zona on van xocar dues grans plaques. Com continuen xocant, la muntanya continua creixent en l'actualitat.

Quan les plaques es separen, es va creant una zona afonada i es formen grans valls, llacs o mars (si eixa zona afonada es després ocupada per les aigües). Les zones més profundes dels oceans estan en llocs on s'han separat les plaques. La fosa de les Marianes, per exemple, que té 11.000 metres de profunditat, està entre dues plaques. A més a més, un continent pot dividir-se en troços més menuts i formar-se illes o nous continents.

En les zones on s'ajunten dues plaques tectòniques és fàcil que hi haja fugues de magma (si les plaques se separen), per la qual cosa se solen formar volcans. També són zones de més

risc de terratrèmols, ja que estan més prop de la zona de major moviment de la terra. Per això en algunes zones hi ha molts volcans i terratrèmols, mentres que en altres quasi no hi ha.

Però el moviment de les plaques no ho explica tot. La temperatura també és important, perquè no sempre ha fet en la Terra la mateixa calor que ara. Hi ha hagut èpoques en què feia molt fred i els pols eren molt més grans que actualment. Llavors hi havia menys aigua en els oceans i es podia passar caminant d'Àsia a Amèrica o de França a Anglaterra. Però al augmentar la temperatura, va pujar el nivell de les aigües i moltes zones es van inundar. Aleshores, algunes regions es van convertir en illes, doncs van quedar rodejades pel mar. Altres illes s'han format per erupcions de volcans submarins, ja que quan la lava es refreda es convertix en pedres i terra, donant lloc a una illa.

Les zones planes poden formar-se de varies maneres. Els altiplans eren antigues muntanyes, que han seguit destruïdes per l'erosió (el vent i l'aigua les han anat desgastant poc a poc al llarg de milions i milions d'anys). Castella era abans una zona molt muntanyosa, però l'erosió l'ha anat convertint en un territori pla i elevat (un altiplà). Altres zones planes es formaren en zones costaneres. El mar va anar portant arena i pedres a la costa i va anar omplint-ho tot de terra, creant així una plana. Això és el que passà a València, doncs en l'època dels romans la platja estava dos kilòmetres més a l'interior. En canvi a Galícia ocorre el contrari. Les ones són molt fortes i en comptes de deixar arena, el que fan es arrancar pedres dels penya-segats. Les van dissolent i les convertixen en arena, que porten a altres platges. Per això la costa no ha estat sempre a on és ara.

EXERCICIS

1. Cómo era la Terra fa 200 milions d'anys?
2. Per què es mouen els continents?
3. Com es formen les muntanyes? I els mars?
4. Per què en algunes parts del món hi ha tants volcans i terratrèmols?
5. Com es formen les illes?
6. Com es formen les planes i els altiplans?

2. SERRALADES, ALTIPLANS I PLANES DEL MÓN

En el món existeixen sis continents. Tots tenen zones muntanyenques i altres més planes. Anem a veure ara les muntanyes i altiplans més importants de cadascun (excepte Europa, que estudiarem en un altre apartat):

Amèrica: les muntanyes més altes estan en l'oest, prop de l'Oceà Pacífic, ja que allí és on xoquen les plaques que hi ha en l'oceà amb les del continent. Per açò la part centre i est d'Amèrica és prou plana, mentre que la part oest està plena de muntanyes, que acaben molt prop del mar. Les Muntanyes Rocalloses recorren Amèrica del Nord de nord a sud (per la part oest), mentre que els Andes fan el mateix a Sud-Amèrica. La muntanya més alta d'Amèrica és l'Aconcagua, que està a Argentina.

Àfrica: és un continent prou pla, ja que es va formar fa molt de temps i les muntanyes més altes van ser destruïdes per l'erosió, formant així grans altiplans i planes. De tota manera, també hi ha grans serralades, sobretot en l'est, on es troba la vall del Rift, una esquerda en una placa

tectònica que recorre tota eixa part d'Àfrica. Al seu al voltant estan les muntanyes més altes, com el Kilimanjaro, que té neu en el cim malgrat estar en una zona molt càlida. Més al nord està el Massís Etióp, una zona elevada i plena de muntanyes.

Àsia: és el continent més gran de tots. El nord (Sibèria) i les zones costaneres (Xina, Índia) són relativament planes, mentre que el centre és molt muntanyenc. La serralada més important és l'Himàlaia, on està l'Everest, d'uns 8.800 metres d'altura, que és la muntanya més alta del món. Molt a prop està el Tíbet, que és l'altiplà més gran del planeta.

Oceania: és el continent més xicotet i està format per moltes illes. La major parte d'Oceania està formada per Austràlia, que és prou plana. Però hi ha unes altres, com Nova Guinea, que són molt muntanyenques. Allí es troba la muntanya Jaya, que és la més alta del continent.

La Antàrtida: està coberta per una gran capa de neu, però sota ella hi ha muntanyes i planes. Solament les muntanyes més altes, com la muntanya Vinson, sobreixen per sobre de la neu. Aquesta, per estar tan lluny de zones habitades no va ser descoberta fins a mitjan segle XX.

EXERCICIS

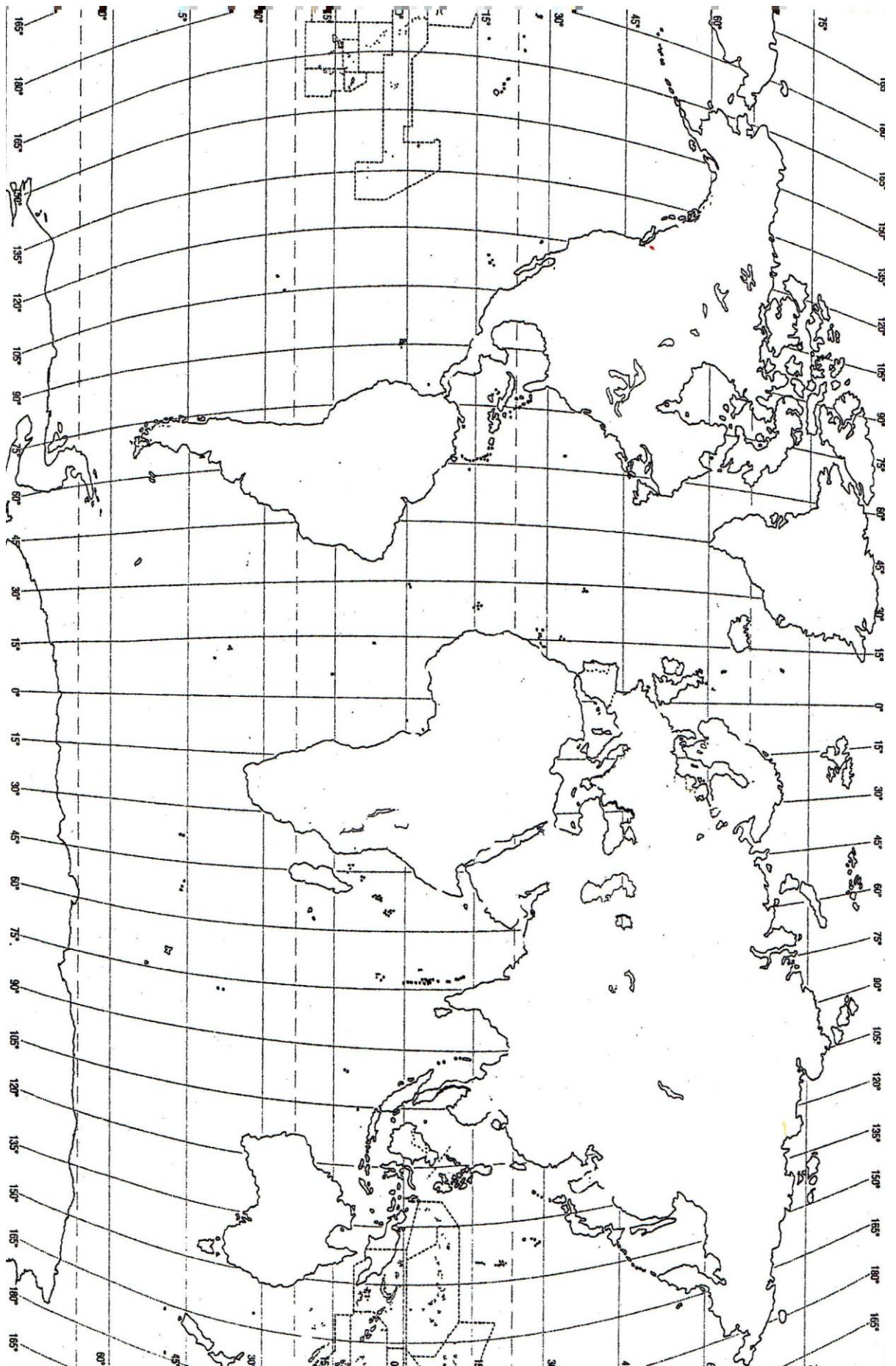
1. Amb l'ajuda d'un atlas, emplena el mapa del món amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en este apartat. Fes-ho a llapis.
2. Digues el que sàpies sobre les serralades i les planes d'Amèrica.
3. En quin continent està el Kilimanjaro? I Sibèria?
4. Quina és la muntanya més alta del món? A quina serralada es troba?
5. És Oceania un continent muntanyós?

3. ILLES, LLACS I RIUS DEL MÓN

Vejam ara les illes, llacs i rius mes importants:

Illes: els continents son les majors illes del planeta, pero no se solen classificar així. Austràlia, per exemple, es considera una illa-continent, i per això habitualment es diu que Grenlàndia és l'illa mes gran del món. Està en Nord-Amèrica, molt prop del Pol Nord. Fa tant de fred allí, que està quasi sempre coberta de neu, per la qual cosa no hi viu pràcticament ningú. Altres illes importants son Nova Guinea (en Oceania) i Madagascar (en Àfrica). En alguns continents hi ha moltíssimes illes (sobre tot en Oceania), mentres que en altres hi ha molt poques (Àfrica es el que menys en té). Els pobles que han habitat en illes sempre han estat mes protegits front a invasions estrangeres, pero tambe han quedat mes aïllats respecte al que passava en la resta del món.

Llacs: son zones afonades que han segut omplides d'aigua pels rius que desemboquen allí. Algunes (com el mar Caspi) s'han fet salats i per això s'anomenen mars, encara que estiguen rodejats de terra. Pero la majoria tenen aigua dolça. Els llacs mes grans del mon son els Grans Llacs (en Nord-Amèrica) i el llac Victoria (en Àfrica). El més profund es el llac Baikal que es troba a Sibèria i que emmagatzema una cinquena part de l'aigua dolça no congelada del món.

Rius: són cursos d'aigua que naixen en llacs o fonts i que desemboquen en un mar, en un llac o en un altre riu. Els rius més aigua porten són els que travessen selves i zones molt plujoses, com l'Amazones (el més llarg i cabalós del món, a Amèrica) i el Congo (el segon més cabalós, que està a Àfrica). El segon riu més llarg del món és el Nil, que recorre gran part d'Àfrica, però com travessa el desert del Sahara se li uneixen molt pocs rius i gran part de l'aigua que porta s'evapora pel camí. Per això no és molt cabalós. Altres rius importants són el Mississipi (Amèrica), el Yangtsé (el més llarg d'Àsia, que travessa Xina) i el Yeniséi (a Sibèria). Els rius arranquen terra de les zones per les quals passen, creant valls en les zones altes. Després la dipositen en la part baixa del seu curs, on hi ha menys pendent, formant així grans planes, que sovint són molt apropiades per a l'agricultura. Per això les primeres civilitzacions i la majoria de les ciutats es van crear prop de rius.

EXERCICIS

1. Amb l'ajuda d'un atlas, omple el mapa del món amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en aquest apartat. Fes-ho a llapis.
2. Quin és el continent que té més illes? I el que menys?
3. Per què el mar Caspi es diu mar, encara que està envoltat de terra pertot arreu?
4. Quins són els dos rius més llargs del món? I els dos més cabalosos?
5. Com han influït els rius en la història de la humanitat? I les illes?

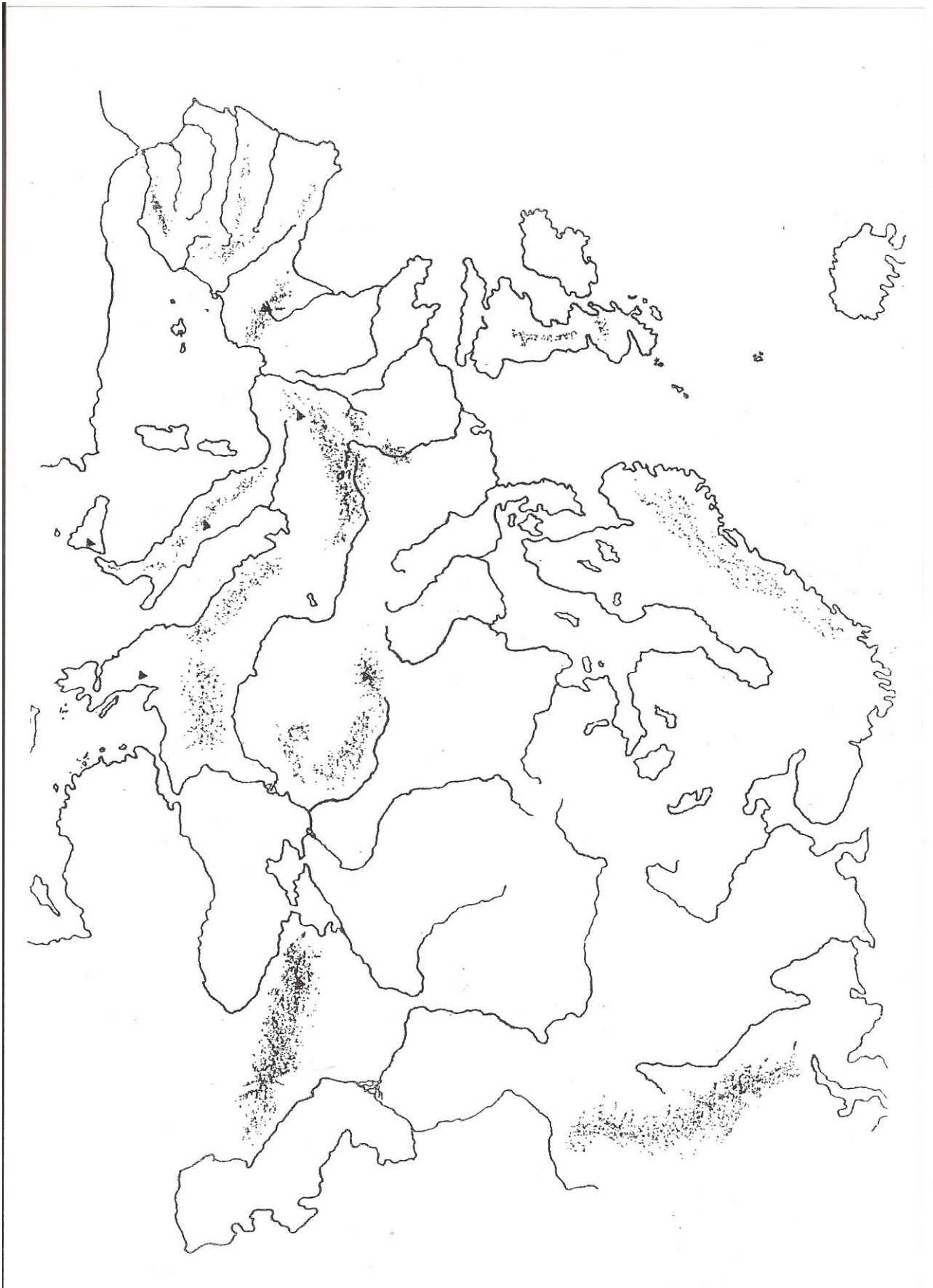
4. PLANES, SERRALADES I PENÍNSULES D'EUROPA

Europa és un continent prou pla, sobretot en el nord, on se situa la Gran Plana Europea. Perquè us feu una idea, a Anglaterra (que forma part del Regne Unit) i a la Rússia europea són rares les muntanyes de més de 500 metres d'altura. Fins i tot hi ha països, com Holanda, on gran part del territori està per sota del nivell del mar. En ser zones poc muntanyenques açò facilita les comunicacions i les fa més adequades per a l'agricultura i la ramaderia.

En canvi, en la part sud d'Europa hi ha moltes muntanyes, que es van crear en xocar la placa euroasiàtica amb l'africana, fa molts milions d'anys. Després les plaques es van separar i es va crear una zona enfonsada, que es va omplir d'aigua i es va convertir en el mar Mediterrani, que actualment separa Europa d'Àfrica.

Per tot això, les serralades més altes d'Europa estan en el sud. Destaquen els Alps, el Caucas i els Carpats. Les muntanyes Urals no són molt altes, però són importants perquè separen Europa d'Àsia. Els becs més elevats són l'Elbrus (en el Caucas) i el Mont Blanc (en els Alps). A més a més, hi ha països molt muntanyencs, com Espanya, Suïssa i Àustria. L'existència de tantes muntanyes dificulta les comunicacions (i amb això el comerç i la indústria) i fa que moltes zones del país no es puguin utilitzar per a l'agricultura i la ramaderia.

D'altra banda, Europa és un continent molt retallat (amb moltes penínsules i mars interiors), en els quals el mar no sol estar molt lluny dels llocs, al contrari que en altres continents. Açò ajuda a que faci un clima més agradable, ja que la proximitat al mar suavitza les temperatures. A Europa les principals penínsules (zones envoltades de mar pertot arreu menys per una part) són les següents: península Ibèrica, península Itàlica, península Balcànica i península Escandinava.

EXERCICIS

1. Amb l'ajuda d'un atlas, ompli el mapa d'Europa amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en este apartat. Fes-ho a llapis.
2. Quines parts d'Europa són més planes? Indica dos països que tinguen poques muntanyes.
3. Com es van crear les serralades del sud d'Europa? I el mar Mediterrani?
4. Què és millor per a l'economia, que un país siga pla o muntanyenc? Per què?
5. Esmenta quatre penínsules europees

5. ILLES, MARS I RIUS D'EUROPA

En ser un continent molt retallat, açò fa que hi haja molts mars interiors a Europa. Un mar interior és aquell que només està comunicat amb els altres mars per un xicotet estret, ja que està envoltat de terra per quasi totes parts. Els principals mars interiors d'Europa són el mar Mediterrani, el mar Negre i el mar Bàltic. Un altre mar important és el mar del Nord, que separa Gran Bretanya de la península Escandinava. Aquest mar és poc profund i per això és ric en pesca.

Quant a les illes, la més gran d'Europa és Gran Bretanya. Altres illes importants són Irlanda, Islàndia i Sicília. La majoria es van originar en fondre's part dels pols i pujar el nivell del mar, la qual cosa les va separar del continent. En canvi, Islàndia és d'origen volcànic, doncs es va originar després de nombroses erupcions de volcans submarins.

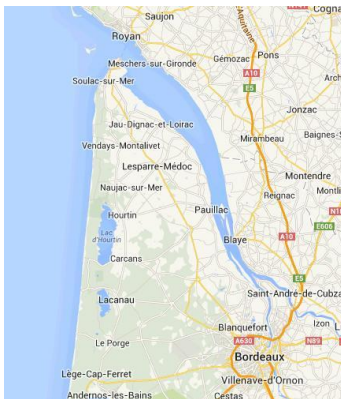
Com els mars estan prop de quasi totes parts, els rius europeus són prou curts, excepte els de Europa Oriental, on hi ha zones més allunyades del mar. Es poden dividir en tres grans grups:

- **Rius d'Europa Oriental** (Volga, Dniéper, Danubi): alguns es congelen a l'hivern, mentre que a la primavera porten molta aigua pel desglaç. El Volga, que recorre Rússia, és el riu més llarg i cabalós d'Europa.
- **Rius d'Europa Occidental** (Rin): porten prou d'aigua tot l'any, però són més curts. Com passen per zones planes i molt poblades, s'utilitzen molt per a la navegació. Els corrents de l'Atlàntic són molt forts i per això sovint el mar penetra en el tram final del riu, on forma estuaris, eixamplant així la desembocadura.
- **Rius mediterranis** (en el sud): són els més curts i els que menys aigua tenen, per la qual cosa quasi mai són navegables. A l'estiu porten molt poca aigua, però a la tardor plou molt i a voltes es desborden. D'altra banda, molts rius mediterranis formen deltes amb els sediments que dipositen en la desembocadura.

EXERCICIS

1. Amb l'ajuda d'un atlas, emplena el mapa d'Europa amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en aquest apartat. Fes-ho a llapis.
2. Com s'han format les illes més grans d'Europa?

ESTUARI

DELTA

3. Què és un mar interior? Esmenta tres d'ells
4. Quina diferència hi ha entre els rius de Rússia i els de Itàlia?
5. Com creus que seran els rius situats en illes i penínsules? I els que travessen zones molt plujoses? Explica per què.

6. SERRALADES I ALTIPLANS D'ESPANYA

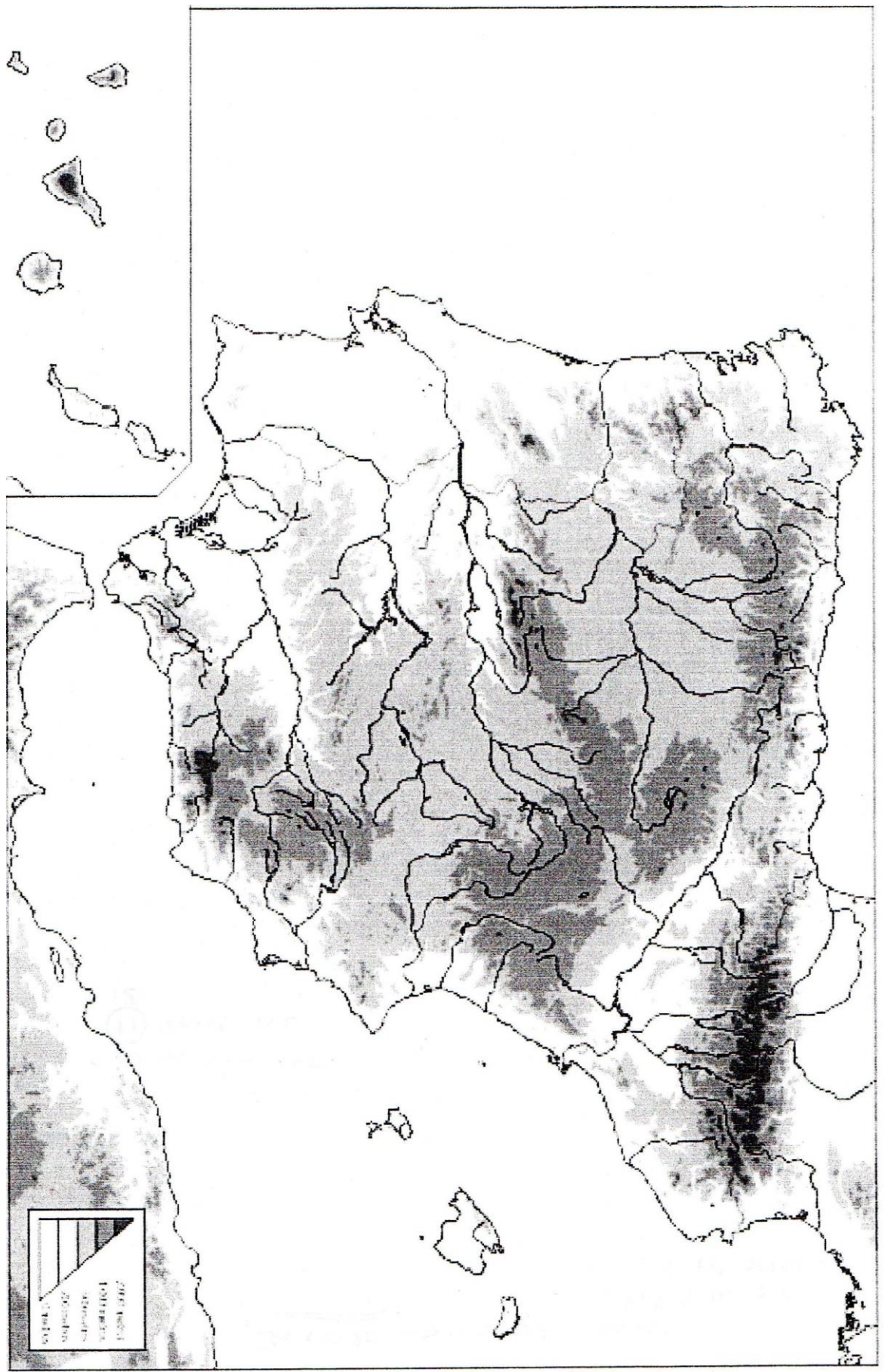
Espanya és un país molt muntanyenc. En el centre hi ha un gran altiplà, que es diu Altiplà Central i que ocupa la major part de la península Ibèrica. Està partit en dos per una serralada: el Sistema Central. La part nord de l'altiplà (que ocupa Castella-Lleó) es diu Submeseta Nord, mentre que la part sud (que ocupa Castella-la Manxa i Madrid) rep el nom de Submeseta Sud. La Submeseta Nord és molt plana, però està a més altura (uns 800 metres). En canvi, la Submeseta Sud és més muntanyenca (dins d'ella es troben les Muntanyes de Toledo), però les parts planes es troben a menor altitud (uns 600 metres).

Les serralades espanyoles es poden dividir en tres tipus:

Serralades interiors: les que estan dins de l'Altiplà Central: el Sistema Central i les Muntanyes de Toledo.

Serralades que envolten l'Altiplà Central: estan en els límits de l'altiplà i el separen de la resta de la península. Són la Serralada Cantàbrica (separa l'altiplà del nord d'Espanya), les Muntanyes de Lleó (separen l'altiplà de Galícia), Sierra Morena (separa l'altiplà d'Andalusia) i el Sistema Ibèric (separa l'altiplà d'Aragó).

Serralades exteriors a l'Altiplà Central: estan més allunyades del centre d'Espanya. Destaquen els Pirineus (que separen Espanya de França), les Serralades Bètiques (a Andalusia) i les Serralades Costaneres Catalanes. Els Pirineus tenen becs de més de 3.000 metres, com l'Aneto. És l'únic lloc d'Espanya en el qual es pot veure neu tot l'any, encara que solament en els cims més alts. Quant a les Serralades Bètiques, es divideixen en dues parts: la Serralada Penibètica (seguint la costa andalusina) i la Serralada Subbètica (més a l'interior). En la primera es troba el Mulhacén, la muntanya més alta de la península.

La gran quantitat de serralades que creuen Espanya ha facilitat la defensa del territori al llarg de la història (contra romans, àrabs i francesps). Però també ha dificultat les comunicacions i el comerç. Durant l'hivern, molts pobles muntanyencs quedaven aïllats per la neu durant diverses setmanes. I regions com Galícia tenien seriosos problemes per a comunicar-se amb la resta d'Espanya, a causa de les muntanyes que els separaven. Açò ha anat canviant en construir-se túnels i ports de muntanya, permetent que avui dia es pugui arribar a totes parts amb relativa rapidesa.

EXERCICIS

1. Amb l'ajuda d'un atlas, emplena el mapa d'Espanya amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en aquest apartat. Fes-ho a llapis.
2. Què saps de l'Altiplà Central?
3. Què hi ha a cada costat de la Serralada Cantàbrica?
4. On està la muntanya més alta de la península Ibèrica? Com es diu? Té neu tot l'any?
5. Quines conseqüències ha tingut que Espanya siga un país tan muntanyenc?

7. RIUS, COSTES I ILLES D'ESPANYA

Els rius espanyols es poden dividir en tres grups, segons on desemboquen:

Rius del Nord d'Espanya: són curts, ja que les muntanyes en les quals naixen (Serralada Cantàbrica i Muntanyes de Lleó) estan molt prop del mar. Però com plou molt, solen portar prou d'aigua. El més important és el Minyo.

Rius atlàntics: són els més llargs d'Espanya, doncs naixen en el Sistema Ibèric (o en les Serralades Bètiques) i la majoria d'ells han de travessar tota Castella i Portugal, fins a arribar a l'Oceà Atlàntic. Encara que passen per zones seques, els rius més llargs porten prou d'aigua perquè se'ls uneixen nombrosos afluents. Els més importants són el Tajo (el més llarg de tots), el Duero, el Guadiana i el Guadalquivir. Aquest últim és l'únic d'Espanya pel qual poden navegar grans vaixells (però només fins a Sevilla). Al voltant del Guadalquivir hi ha una plana molt fèrtil, que es denomina Depressió del Guadalquivir.

Rius mediterranis: són curts i molt irregulars. A la tardor porten molta aigua, per les pluges, però a l'estiu tenen poca i a voltes s'assequen. L'única excepció és l'Ebre, que és prou llarg i és el més cabalós d'Espanya, a causa de tots els rius pirinencs que se li uneixen i que li donen molta aigua. No obstant això, a l'estiu es pot passar l'Ebre caminant en diverses parts del seu recorregut. Al voltant d'aquest riu hi ha una gran plana, que ocupa gran part d'Aragó i que rep el nom de Depressió de l'Ebre. Altres rius importants són el Xúquer i el Segura.

Quant a la **costa**, la península Ibèrica està envoltada pel mar Mediterrani, l'Oceà Atlàntic i el mar Cantàbric. A més, està separada d'Àfrica per l'estret de Gibraltar. En algunes zones el mar té molta força i arranca els materials més blans, formant una costa de penya-segats i platges de roques, amb xicotetes cales. Açò ocorre, sobretot, en el Cantàbric i a Balears. En alguns llocs, com Galícia, el mar envaïx les valls dels rius, formant ries. Per contra, hi ha zones on el corrent del mar té poca força (sobretot en el Mediterrani) i en comptes de portar-se material, du arena d'altres llocs, creant platges d'arena. A més, el mar no es porta tota la terra que duen els rius i es va acumulant en la desembocadura, formant-se deltes. El delta més important és el de l'Ebre.

Pel que fa a les **illes**, Espanya compta amb dos arxipèlags (Balears i Canàries). Les illes més grans de Balears són Eivissa, Mallorca i Menorca. Són una continuació de les Serralades Bètiques, que s'enfonsen sota el mar i segueixen a Balears. Quant a les Canàries, són d'origen volcànic i allí es troba el Teide, la muntanya més alta d'Espanya. Les illes més grans de Canàries són Tenerife, Gran Canària i Fuerteventura.

EXERCICIS

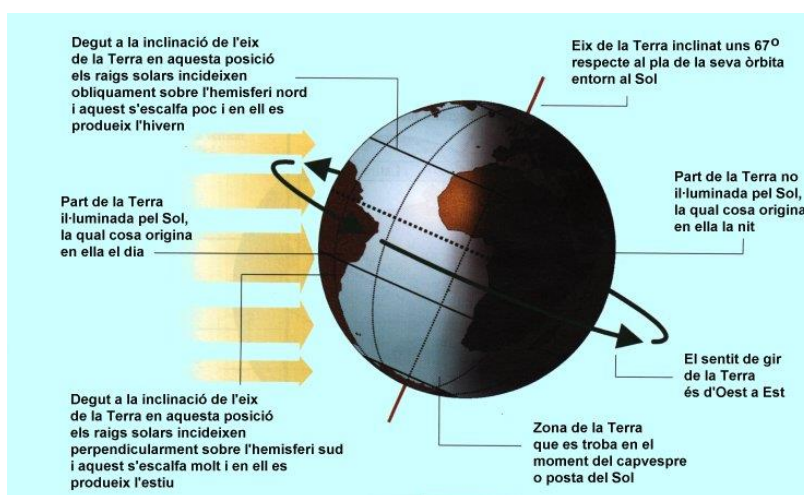
1. Amb l'ajuda d'un atlas, emplena el mapa d'Espanya amb tots els accidents geogràfics que tens subratllats en aquest apartat. Fes-ho a llapis.
2. Quines diferències hi ha entre un riu gallec i un riu valencià?
3. Nomena quatre rius que desemboquen en l'oceà Atlàntic
4. Per què en alguns llocs hi ha platges d'arena i en uns altres la platja és de roca?
5. Quines són les illes més grans de Balears? i de Canàries?

TEMA 2. EL CLIMA I LA VEGETACIÓ

1. FACTORS DETERMINANTS DEL CLIMA

Hauràs observat que en cada part del món el clima és diferent. En alguns llocs plou molt i en altres molt poc. Hi ha zones molt caloroses i unes altres molt fredes. En uns llocs fa molta calor a l'estiu i molt fred a l'hivern, mentre que en uns altres la temperatura és quasi sempre la mateixa. A què es deuen estes diferències? Per què no tenim el mateix clima a tot arreu? Hi ha diversos factors que influeixen en el clima i expliquen les diferències d'uns llocs a uns altres. Els més importants són els següents:

La latitud (distància a l'equador): quan una zona està prop de l'equador, sol fer calor quasi tot l'any (per exemple en l'Índia). En canvi, si està lluny (com l'Antàrtida) fa fred quasi sempre. Açò es deu al fet que les parts properes a l'equador reben de forma directa els rajos del sol, mentre que les més allunyades solen rebre els rajos solars de forma obliqua (és a dir, una miqueta de costat) i els arriba menys la calor. Per açò, com més a prop estiguem de l'equador farà més calor i com més lluny, més fred. Com nosaltres tenim l'equador al sud, a mesura que anem cap al sud fa més calor. I si anem cap al nord fa més fred.

La latitud també influeix en les precipitacions (és a dir, en l'aigua que cau des del cel, ja siga en forma de pluges o de nevades). Les zones equatorials, que estan prop de l'equador, són les més plujoses del món, ja que, a causa de la calor l'aire pesa poc i això atrau núvols des d'altres llocs, facilitant així les pluges. En canvi en les zones polars ocorre el contrari. A causa del fred, l'aire es concentra i pesa més, per la qual cosa els vents es van d'allí i no hi ha a penes precipitacions. Si hi ha molta neu en els pols és perquè la poca que cau no es fon quasi mai i allí es queda.

La continentalitat (distància al mar): el mar tarda més a refredar-se que la terra i també tarda més a calfar-se. Per això les regions costaneres solen tindre un clima més agradable que les de l'interior, a causa que la brisa marina refresca a l'estiu i calfa a l'hivern. Com més gran és el mar més influeix en les temperatures, per la qual cosa els grans oceans moderen més el clima que els xicotets mars interiors. Moscou, per exemple, és una ciutat que està molt lluny del mar, per la qual cosa les temperatures són molt extremes (19 graus a l'estiu i 6 sota zero a l'hivern: 25 de diferència). En canvi a Londres la diferència no és tanta, en estar al costat del mar (18 graus a l'estiu i 5 a l'hivern: només 13 de diferència). A més, encara que la capital britànica està més prop de l'equador que Moscou, a l'estiu fa menys calor a causa de la influència marítima.

D'altra banda, les regions costaneres solen ser més plujoses que les d'interior. Si una

zona està al costat del mar, els núvols arriben de seguida des del mar i és més fàcil que ploïa. En canvi, si està molt a l'interior, els núvols van deixant pluja pel camí i quan arriben terra endins ja els queda poca aigua. A Àsia Central hi ha zones que estan a més de 3.000 quilòmetres del mar, per la qual cosa es formen allí grans deserts.

L'altitud: quan estàs més alt fa més fred, com podeu observar quan pugeu a una muntanya. Cada 1.000 metres d'altura, la temperatura baixa en 6 graus. Per això, en les muntanyes molt altes hi ha neu sempre, fins i tot a l'estiu. Per la mateixa raó, en les zones més càlides del planeta (Àfrica, Amèrica Llatina), la gent prefereix viure en altiplans (planes elevades), ja que allí no fa tanta calor, per la qual cosa la vida és més agradable i no arriben els insectes que transmeten malalties tropicals.

A més, en les zones més altes sol ploure més (per això les muntanyes solen tenir molts boscos). Quan els núvols arriben a una muntanya puguen per a sobrepassar-la i, en fer-ho, han de saltar aigua. Per açò les zones que estan darrere d'una serralada alta solen ser seques, ja que quan arriben allí els núvols ja han descarregat la major part de la seua humitat.

Els corrents marins: en els mars i oceans hi ha corrents freds i altres càlides, segons el tipus d'aigua que porten. Si en un lloc l'aigua és freda, açò refreda les temperatures (com passa a Canàries, on a l'estiu fa menys calor que ací, malgrat estar més al sud). Si l'aigua és més calenta, açò augmenta les temperatures i permet viure en llocs que, d'una altra forma, serien molt freds. A París, per exemple, la temperatura mitjana a l'hivern són 5 graus, perquè per les costes de França passa un corrent càlid procedent de Mèxic. En canvi per les costes orientals de Canadà, que estan a la mateixa latitud, passa un corrent d'aigua freda procedent de l'Àrtic i la temperatura a l'hivern és molt més baixa (17 sota zero).

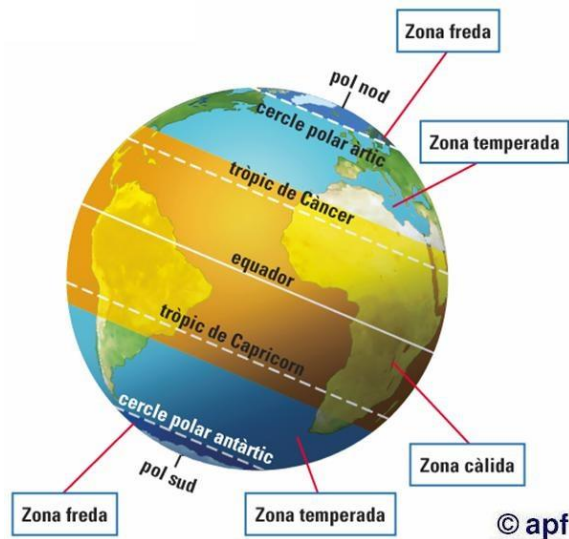
D'altra banda, en les zones on hi ha corrents freds plou molt poc, doncs com no fa molta calor, s'evapora poc l'aigua i a penes es formen núvols. Per açò les Canàries són unes illes molt seques. I en altres zones es formen deserts costaners, com a Xile, en passar per allí un corrent d'aigua freda.

EXERCICIS

1. Quins factors influeixen en el clima?
2. Què és la latitud? Pots posar un exemple de com influeix en les temperatures?
3. Què és la continentalitat? Pots posar un exemple de com influeix en les pluges?
4. Com influeix l'altitud en les temperatures? I en les precipitacions?
5. Per què a París estan a 5 graus a l'hivern, mentre que en la costa oriental de Canadà, que està igual de prop de l'equador, estan a 17 sota zero?
6. On creus que farà més fred a l'hivern: a Madrid o a València? Per què?

2. CLIMA I PAISATGES DE LES ZONES FREDES

Ja hem vist que la temperatura canvia molt a mesura que ens acostem o allunyem de l'equador. Encara que hi ha més factors que influeixen (altitud, continentalitat, corrents marins), el més important és la latitud i per açò podem dividir el món en tres zones, segons la distància a l'equador: zones fredes, temperades i càlides.

En les zones fredes fa fred quasi tot l'any, havent-hi dos tipus de climes: el clima polar i el clima de muntanya. El clima polar es dona en els pols i en les zones properes, sent el més fred del planeta (en el centre de l'Antàrtida s'han arribat a assolir els 89 graus sota zero). En els pols i a l'interior de Groenlàndia tenim un **clima polar extrem**, amb unes temperatures que quasi mai passen de 0 graus, sent més fredes en les zones més allunyades del mar. Per això la terra està sempre coberta de neu, així com gran part del mar. No obstant això, hi ha algunes zones marines que es desgelen a l'estiu, formant-se icebergs que floten a la deriva i que són perillosos per a la navegació. D'altra banda, en els pols és de dia durant sis mesos seguits (a l'estiu) i de nit durant els altres sis (a l'hivern).

Encara que neva poc, en la major part dels pols la neu mai es fon, amb el que va amuntant-se sense parar. Per això hi ha llocs de l'Antàrtida on assoleix un espessor de més de 2.000 metres. La vegetació és pràcticament inexistente, ja que cap planta pot aguantar tant de fred. I només hi ha animals en la costa, on podem trobar peixos i altres essers vius que s'alimenten d'animals marins. La població humana és molt reduïda i es limita a algunes bases de científics.

En la costa de Groenlàndia i en les zones un poc més allunyades dels pols (nord d'Alaska, de Sibèria i de Canadà) tenim un **clima polar moderat**. Ací també fa molt de fred, però a l'estiu la neu es derreteix i creixen algunes plantes xicotetes, com a molses i líquens, formant un paisatge que es denomina **tundra**. No hi ha arbres perquè el subsòl sempre està congelat i no permet créixer a les arrels. A més, hi ha vents molt forts i a l'estiu la temperatura no arriba als 10 graus, la qual cosa fa impossible el creixement de plantes grans. No obstant açò, alguns rens i conills polars acudeixen a pastar a la tundra a l'estiu. També viuen ací grups molt reduïts de persones (esquimals, lapons), que es dediquen a la caça, la ramaderia i la pesca, ja que l'agricultura és impossible, pel fred. A voltes hi ha xicotetes ciutats que viuen sobretot de la mineria. Les precipitacions són molt escasses.

En les muntanyes altes trobem un altre clima fred, encara que no tant com el polar: el **clima de muntanya**. Ací la vegetació canvia a mesura que ascendim. Primer tindrem les plantes típiques de les zones planes, però després començarem a veure arbres de climes més freds. A partir d'una certa altura (2.000 metres a Espanya), ja no creixen arbres i només trobem prades. Si seguim pujant, arriba un moment en què desapareixen les plantes i ja només queden pedres i roques nues. I a major altura arribem a les zones de neus eternes (les glaceres), on hi ha neu durant tot l'any. Açò té lloc a partir dels 3.000 metres als Pirineus, però en altres llocs és diferent, segons si fa més fred o fa més calor. A Àfrica, per exemple, no trobem neu fins als 5.000 metres, mentre que a Noruega ja hi ha glaceres a 2.000 metres d'altura. No obstant açò, a

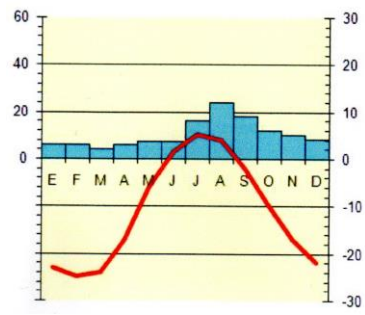
l'hivern les neus arriben molt més baix i per això es considera que el clima de muntanya és un clima fred. La diferència amb el clima polar és que les precipitacions (pluges o nevades) són molt abundants. Esta es la raó per la qual les muntanyes solen tindre molts arbres per sota dels 2.000 metres, llevat que es tracte de muntanyes situades enmig d'un desert.

L'agricultura és molt difícil en les zones muntanyenques, per la qual cosa tradicionalment només s'utilitzaven per a la ramaderia i l'explotació forestal. A més, les comunicacions són difícils, el que dificulta el comerç i la indústria. Per això en l'alta muntanya sol viure molt poca gent. Molts pobles de muntanya han anat perdent població i actualment la gent que queda es dedica cada vegada més al turisme, ja que molts turistes acudeixen a eixes zones a esquiar (a l'hivern) o a fer senderisme (a l'estiu).

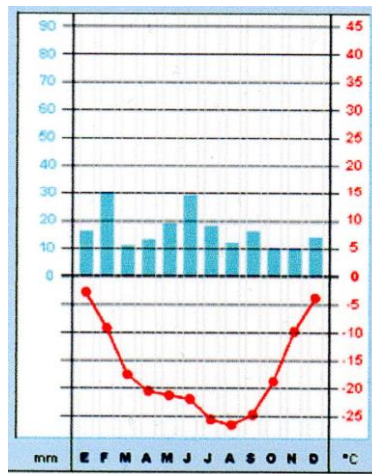
EXERCICIS

1. Indica a quin tipus de clima fred pertanyen estos climogrames. Explica com ho saps. Tingues en compte que en l'hemisferi sud l'estiu coincideix amb el nostre hivern i l'hivern amb el nostre estiu.

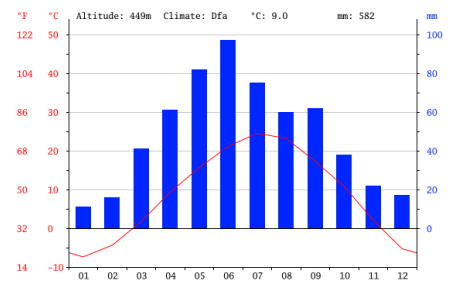
Climograma 1

Climograma 2

Climograma 3

2. Emplena el següent quadre

	Clima polar extrem	Clima polar moderat	Clima d'alta muntanya
Neu en estiu			
Neu en hivern			
Precipitacions			
Vegetació			
Població i economia			

3. On es dona el clima polar extrem? I el clima polar moderat?

4. Quina temperatura fa en els pols a l'hivern? I a l'estiu?
5. Què és la tundra? En quines zones es dona?
6. Què veurem a mesura que pugem a una muntanya molt alta? Quin paisatge veurem en una muntanya espanyola a uns 2.200 metres d'altura?

3. CLIMA I PAISATGES DE LES ZONES TEMPERADES

Si deixem les zones polars i ens acostem a l'equador, entrarem en les àrees temperades del planeta. Hi ha dos, una en cada hemisferi, situant-se entre les zones fredes i la càlida. En les temperades es troba la major part d'Amèrica del Nord i Europa, així com molts territoris d'Àsia i Oceania. Les zones temperades es caracteritzen per tenir una estació càlida i una altra freda (o per tenir temperatures temperades durant tot l'any).

En les àrees temperades hi ha tres grans tipus de climes. En primer lloc parlarem del **clima oceànic**, que es dona sempre en zones properes a grans oceans (Gran Bretanya, França, nord d'Espanya i part d'Estats Units i Canadà). A causa de la influència del mar, el clima oceànic té temperatures suaus durant tot l'any, que no canvien molt d'una estació a una altra (a Galícia, per exemple, hi ha 10 graus a l'hivern i 19 a l'estiu). En algunes zones neva a l'hivern, però la neu no sol durar molt de temps en el sòl. Quant a les pluges, són abundants i es reparteixen durant tot l'any. Per això estes zones són molt verdes, amb arbres molt grans i frondosos, que necessiten molta humitat (roures, fajos, castanyers) i que solen perdre les fulles a l'hivern (**bosc caducifoli**). Els arbres creixen molt atapeïts entre si, amb el que els boscos són espessos i no hi ha quasi matolls, per falta de llum. En les zones on fa molt vent o el sòl no és adequat per als arbres, trobem landes (zones de matoll) i prades (molt riques en pastures, on s'alimenten les vaques).

El **clima mediterrani** es dona en les ribes del mar Mediterrani (Espanya, Itàlia, nord d'Àfrica), però també en altres zones, com Califòrnia i parts de Sudàfrica i d'Austràlia. Els estius són calorosos, amb uns 30 graus al migdia, per l'arribada de masses d'aire molt càlides des de deserts propers (el Sahara, en el cas d'Espanya). Però els hiverns són suaus (entre 10 i 15 graus), per la proximitat del mar, i és molt rar que nevi, excepte en les muntanyes. És un clima prou sec, sobretot a l'estiu, quan no plou quasi res. La resta de l'any plou alguna cosa, sobretot a la tardor, quan es produeixen pluges torrencials i a voltes inundacions (la gota freda).

En ser un clima sec, els arbres que creixen ací no necessiten massa humitat i trobem pins carrascos, xiprers i alzines, que conserven la fulla tot l'any. Els boscos no són tan espessos com en el nord i per açò creixen molts arbustos, ja que hi ha més llum en ells. Però el que més abunda són zones de matoll sense arbres, com la maquia (matolls grans en zones més humides) i la garriga (matolls xicotets, en zones més seques). En les àrees encara més seques o que han patit incendis creix una vegetació estepària molt pobra, com l'espart o diferents tipus de cactus. Estes zones corren perill de desertització, doncs aniran perdent les poques plantes que tenen si no es repoblen amb arbres que retinguen la capa fèrtil de la terra.

A Argentina, sud de Xina i sud d'Estats Units es dona un clima semblant, que es diu **clima xinès**. Les temperatures són semblants a les del clima mediterrani, però amb la diferència que és més humit, ja que a l'estiu plou bastant, per la qual cosa hi ha molts més arbres.

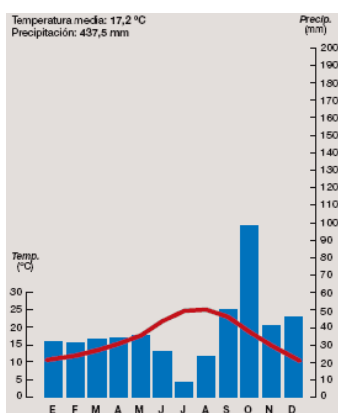
El **clima continental** és un clima molt extrem i es dona en zones molt allunyades del mar (Rússia, interior de Canadà i Estats Units, Àsia Central, nord de Xina). Com estes regions estan lluny del mar, hi ha molta diferència de temperatura entre l'estiu i l'hivern (a voltes més de 50 graus). A l'estiu hi ha dies de molta calor, mentre que a l'hivern estem sempre a temperatures

sota zero. La neu comença a caure al novembre o desembre, i no es va fins a març o abril. Les pluges varien segons les zones, però mai són molt abundants, sent l'estiu l'època de més precipitacions. En les zones més al nord trobem **bosc de coníferes** (avets, làrixs, pins siberians), amb pocs arbusts. Són arbres molt alts, que no perden les fulles a l'hivern i que poden viure a baixes temperatures. En les zones situades més al sud trobem **estepes**, on solament trobem herbes (com en gran part d'Ucraïna i centre d'Estats Units) o fins i tot deserts (a Àsia Central). En estos deserts continentals (desert del Gobi, a Mongòlia) fa molta calor a l'estiu i molt fred a l'hivern, amb temperatures inferiors a 0 graus.

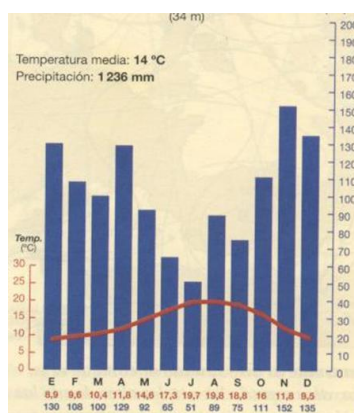
EXERCICIS

1. On està la zona temperada de la Terra? Quins climes temperats coneixes?
2. Quin clima temperat et sembla més suau? I quin més extrem? Per què?
3. Quina vegetació hi ha en les zones de clima oceànic?
4. Com són les temperatures i les pluges en el clima mediterrani?
5. On es dona el clima continental? Esmenta algunes zones del món que tinguen aquest clima.
6. Indica a quin tipus de clima temperat pertanyen els següents climogrames. Com ho saps?

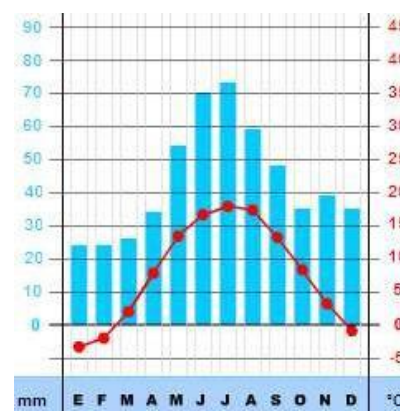
Climograma 1

Climograma 2

Climograma 3

4. CLIMA I PAISATGES DE LES ZONES CÀLIDES

Si deixem les zones temperades i seguim acostant-nos a l'equador, arribarem als climes càlids, que ocupen la major part d'Amèrica del Sud, Àfrica, el sud d'Àsia i el nord d'Oceania. Són llocs en els quals fa calor tot l'any, excepte en les muntanyes i altiplans elevats. Podem distingir tres climes càlids diferents, depenent de les pluges.

Clima equatorial: es dona en les zones més properes a l'equador (Brasil, Congo, Indonèsia, Nova Guinea) i es caracteritza per calor i pluges abundants durant tot l'any. Com eixa zona sempre rep de forma directa els rajos del sol, durant tot l'any clareja i fosqueja pràcticament a la mateixa hora. Pot haver-hi alguna estació una mica més seca, però, fins i tot durant eixos mesos, plou prou (ens trobem davant el clima més humit del món). Per això els rius de la zona

equatorial són els més cabalosos del planeta. A més, en estes zones hi ha grans **selves**, com la de l'Amazones, en la qual creixen milers de plantes diferents, havent-hi més biodiversitat en cap altre lloc del planeta. Ací creixen arbres de fins a 30 metres d'altura i es troben molt junts, la qual cosa fa que dins de la selva hi haja poca llum i cresquen poques plantes xicotetes. Per això no hi ha allí grans herbívors, sent molt més freqüents els micos, les aus i els rèptils, molts dels quals viuen en els arbres i s'alimenten de fulles i fruits. D'altra banda, cada vegada queden menys selves, a causa de la tala d'arbres per l'ésser humà, per a aconseguir fusta o per a dedicar les terres a l'agricultura o la ramaderia. Però encara que són zones molt verdes no són bones per a l'agricultura, ja que, si es talen els arbres, les pluges abundants es porten la capa fèrtil i ja no es pot alimentar a les plantes.

Clima tropical: sol aparèixer en zones càlides més allunyades de l'equador i és el típic del Carib, de gran part d'Àfrica i del sud d'Àsia (l'Índia). El clima tropical és calorós durant tot l'any, però plou menys que en el clima equatorial. Hi ha una estació plujosa (l'estiu) en la qual plou molt, mentre que hi ha una altra seca (l'hivern), en la qual plou molt poc. En les zones més humides pot haver dues estacions plujoses, mentre que en unes altres les pluges d'estiu són tan intenses que sovint provoquen inundacions, com ocorre en l'Índia amb els monsons.

Quant a la vegetació, en les zones més humides hi ha **bosc tropicals**, amb espècies com a palmeres, banús i caoba. Com ací plou menys que en la zona equatorial els arbres estan més separats i deixen entrar més llum, la qual cosa permet l'existència de més plantes xicotetes i d'animals més grans, com elefants i tigres (a Àsia). En les zones tropicals més seques trobem **sabanes** i prades, on creixen pocs arbres i els que hi ha són acàcies o baobabs, adaptats a l'escassetat de precipitacions. En la sabana predominen les herbes altes i viuen grans mamífers, sobretot a Àfrica, on trobem elefants, girafes, rinoceronts, lleons i hipopòtams. Els rius són prou irregulars, doncs en l'època de les pluges porten molta aigua, mentre que en l'estació seca el nivell baixa bastant.

Clima desèrtic: els deserts càlids de la Terra es troben entre els dos tròpics. Es produeixen per estar en zones molt interiors, per trobar-se en costes properes a corrents d'aigua freda o per tenir un anticicló (altes pressions), contínuament damunt d'ells. Açò és el que ocorre en el Sahara, el desert més gran del món, i que ocupa un terç d'Àfrica. Allí sempre hi ha altes pressions (l'aire pesa més que en altres llocs) i per això quasi mai arriben allí els vents humits dels mars propers, ja que l'aire tendeix a anar de les altes pressions a les baixes.

Els deserts càlids es caracteritzen per temperatures infernals, amb molta calor durant el dia (més de 40 graus a l'estiu) i molt de fred a la nit (0 graus). A més, pateixen freqüents tempestes d'arena, que omplen d'arena els motors dels vehicles i fins i tot la boca, el menjar i la beguda. Els habitants del desert solen anar molt tapats perquè el sol no els creme i perquè les tempestes d'arena no els arranquen la pell. D'altra banda, les precipitacions són molt escasses. Normalment plou solament uns pocs dies a l'any, però en algunes zones molt àrides pot estar diversos anys sense caure una sola gota.

En estes zones la vegetació és quasi inexistent, encara que en alguns deserts plou una miqueta i creixen algunes herbes i cactus, que poden sobreviure amb poca aigua. Quant als animals, hi ha molt pocs i s'amaguen en els seus caus pel dia per a no perdre aigua. Es tracta d'escorpions, serps i ratolins del desert, sobretot. D'altra banda, els deserts poden ser d'arena (amb dunes, que van sent desplaçades pel vent) o de pedra, sent estos últims els més habituals. En algunes zones hi ha aqüífers (aigües subterrànies) i açò permet l'existència d'oasis, on hi ha pobles, palmeres i cultius. Altres vegades la població es concentra al costat de rius, com el Nil, que travessen el desert. Malgrat això la major part de les zones àrides estan deshabitades i on no hi ha aigua solament de tant en tant és possible trobar-se algunes caravanes de camells o dromedaris. El desert càlid més gran del món és el del Sahara (a Àfrica), que és quasi tan gran com Europa. Uns altres són el de Sonora (entre Mèxic i Estats Units), el d'Atacama (a Xile) i el d'Aràbia. A Austràlia hi ha nombrosos deserts, que ocupen la meitat del territori del país.

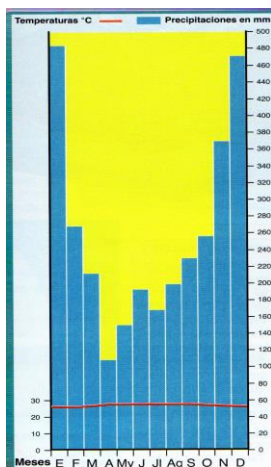
EXERCICIS

1. Ompli el següent quadre

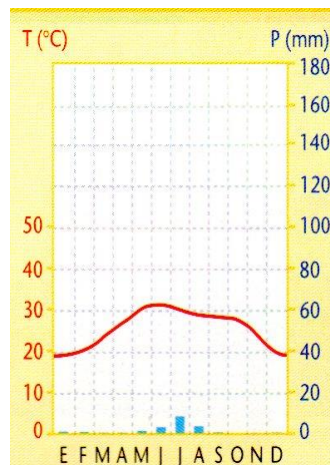
	Clima equatorial	Clima tropical	Clima desèrtic
Temperatures			
Pluges en estiu			
Pluges en hivern			
Vegetació			
Fauna			
Llocs on es dona			

2. Indica a quins tipus de clima càlid pertanyen estos climogrames. Explica com ho saps.

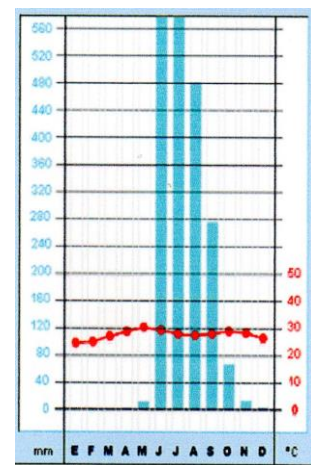
Climograma 1

Climograma 2

Climograma 3

3. Què tenen en comú els climes càlids? Quins climes càlids coneixes?

4. Quin paisatge trobem en les zones de clima equatorial?

5. Com són les precipitacions en el clima equatorial? I en el tropical? I en el desèrtic?

6. Quin és el desert més gran del món? Quins altres deserts coneixes?

5. CLIMES I PAISATGES D'ESPANYA

La península Ibèrica es troba en la part temperada de la Terra, a mig camí entre els pols i l'equador. En ella trobem tres climes: oceànic, mediterrani i un mediterrani continentalitzat (barreja de mediterrani i de continental). A més dels climes peninsulars, tenim un clima tropical a les illes Canàries.

En el **nord d'Espanya** (Galícia, Cantàbria, País Basc i Astúries) es dona un clima oceànic, a causa de la influència de l'Oceà Atlàntic, que modera les temperatures i fa que les pluges siguin abundants. Per això en estes regions d'Espanya no sol fer calor, ni tampoc molt de fred. Plou quasi tots els dies, però no gaire cada vegada (solen ser plugetes quasi contínues). Com plou amb freqüència hi ha molts boscos de fulla caduca, formats sobretot per roures i fajos. No obstant açò, les espècies autòctones estan sent substituïdes per pins i eucaliptus, de fulla perenne i que creixen més ràpid, per la qual cosa donen així més fusta. Els ecologistes han criticat la introducció d'eucaliptus ja que absorbeix tanta aigua que no deixen créixer res al seu voltant. D'altra banda, les pluges fan que les pastures siguin abundants, criant-se vaques que proporcionen la major part de la llet d'Espanya.

Tradicionalment la gent del nord ha viscut en pobles dispersos (en caserius), amb les cases repartides pel camp. Els habitatges típics tenen teulades inclinades (per a desguassar la pluja), pòrtics (per a poder anar pel carrer sense banyar-se) i grans finestrals (per a aprofitar la poca llum que hi ha, ja que quasi sempre està ennuvolat). Tanmateix, açò ha anat canviant i hui dia la majoria de la població viu en ciutats i pobles grans, en blocs de pisos.

En el **centre d'Espanya** (Castella-Lleó, Castella-la Manxa, Madrid, Extremadura i Aragó) hi ha un clima mediterrani continentalitzat, barreja de mediterrani i de continental. Les pluges són escasses a causa de les muntanyes que dificulten el pas dels núvols que vénen del mar, sobretot en el centre d'Aragó, que és la zona més seca. Quant a les temperatures, la distància al mar fa que els estius siguin càlids i els hiverns freds. No obstant això, no totes les zones són iguals, doncs a Castella-Lleó a la continentalitat s'uneix l'elevada altitud, la qual cosa la converteix en la regió més freda d'Espanya, amb nevades de tant en tant. En canvi Extremadura, que està a menys altitud, té uns estius més calorosos i uns hiverns més suaus.

En el passat la major part de l'interior d'Espanya eren boscos, però la tala excessiva per a dedicar terres al cultiu, ha convertit a Castella en una gran praderia. La vegetació que queda és de tipus mediterrani, de fulla perenne i adaptada a l'escassetat de pluges. En l'altiplà i la vall de l'Ebre predomina l'estepa i els camps de cereal, amb pocs boscos, excepte en les muntanyes, on abunden els pins. En canvi a Extremadura i la part occidental de Castella trobem deveses (zones de prades amb arbres aïllats, com l'alzina o la surera), que s'utilitzen per a la ramaderia. A més, algunes parts de la vall de l'Ebre, com els Monegros o las Bardenas Reales, són quasi desèrtiques i manquen d'arbres.

En la **costa mediterrània** (Andalusia, Murcia, Comunitat Valenciana, Catalunya i Balears) el clima és mediterrani, amb estius calorosos i hiverns suaus. No obstant això, hi ha zones més càlides que altres: Catalunya té unes temperatures d'estiu d'uns 22 graus de mitjana, mentre que algunes zones de Còrdova estan entorn dels 28, a causa d'estar més prop de l'equador i més allunyades de la costa. Quant a les precipitacions, són escasses, sobretot a l'estiu. Tanmateix, a la tardor es produeixen sovint pluges torrencials que provoquen inundacions. D'altra banda, les zones muntanyenques solen ser més plujoses que les que estan a menor altitud.

Quant a la vegetació, està formada per arbres adaptats a l'escassetat de precipitacions (pins carrascos, alzines, xiprers), però sobretot per matoll (maquia i garriga). En les zones més seques (Almeria, Murcia i sud d'Alacant) a penes hi ha arbres. El que trobem és matoll,

herbàcies i plantes que no suporten el fred, com la palmera, la pita o la palera. A Almeria plou tan poc que allí es troba l'únic desert d'Europa.

Els habitatges típics del Mediterrani són blancs i tenen finestres xicotetes, per a protegir-se del sol. En comptes d'una teulada inclinada, disposen d'una terrassa per a prendre el sol, tendir la roba o disposar de més espai (excepte les barraques valencianes). A Andalusia hi ha grans cases de camp denominades masos, mentre que a Catalunya reben el nom de masies. Així mateix, prop de València encara es conserven algunes alqueries de diversos segles d'antiguitat, disperses per l'horta.

El clima de **Canàries** és de tipus tropical, encara que els corrents d'aigua freda que passen per allí refresquen bastant les temperatures. Açò fa que, en comptes de ser un clima calorós tot l'any, hi haja un clima suau a l'hivern i no massa calorós a l'estiu. El corrent fred fa també que es produïsquen poques precipitacions, sobretot en les illes més properes a Àfrica (Lanzarote i Fuerteventura), que són pràcticament desèrtiques. En les altres plou una miqueta més, però tampoc molt, creixent poques plantes i adaptades a la sequedat. Moltes d'elles són endèmiques (solament creixen allí), com el pi canari, el cardón o el drago. Només en algunes muntanyes de les illes occidentals trobem boscos humits, com la laurisilva de la Gomera, un de les poques restes que queden dels boscos que cobrien quasi tota Europa i el nord d'Àfrica fa 20 milions d'anys.

EXERCICIS

1. Quins climes existeixen a Espanya?
2. En quines parts d'Espanya es dona el clima oceànic?
3. Quin és la regió d'Espanya que té els hiverns més freds? Quin tipus de clima té?
4. Quina vegetació trobem en les zones mediterrànies?
5. Per què el clima canari és tan suau i sec?
6. Indica a quines imatges de la pàgina següent corresponen les següents plantes i formacions vegetals: bosc de fajos, devesa, maquia, palera, drago i laurisilva. Pots buscar imatges en Internet o ajudar-te de la informació que apareix en aquest dossier.

Imatge 1

Imatge 2

Imatge 3

Imatge 5

Imatge 4

Imatge 6

TEMA 3. ELS PROBLEMES MEDIAMBIENTALS

1. LES RELACIONS ENTRE EL SER HUMÀ I LA NATURA

Per a poder viure necessitem obtenir recursos de la natura. Uns els consumim quasi directament (aigua, aliments), mentre que uns altres es transformen per a convertir-los en objectes que utilitzem cada dia (mobles, roba, cotxes, cases, etc). Tot el que utilitzem, des dels medicaments a l'electricitat de les nostres cases, procedeix de la natura. Les relacions entre l'home i la natura, per a obtenir estos recursos, no han sigut sempre fàcils. Vegem el que ha passat des que existeix l'ésser humà.

Fins a 1850 (aproximadament) l'home emprava una tecnologia molt rudimentària, que a penes li permetia obtenir recursos de la Terra. Es treballava el camp amb arades, rasclets, falces i aixades, la qual cosa requeria molta mà d'obra i es produïa relativament poc. Per això, quan hi havia una sequera o inundacions, molta gent moria de fam. La població creixia molt lentament, per culpa de fams i epidèmies. D'altra banda, els artesans produïen tot a mà (mobles, carros, roba, ceràmica), amb el que tardaven molt de temps en fabricar les coses i tot era molt car. La gent pobre es feia la seua roba i els seus mobles, perquè comprar productes nous era molt car, per la qual cosa solament els rics podien comptar amb un ampli guarda-roba. Com podeu veure, fins al segle XIX l'ésser humà a penes podia traure profit de la natura, per falta d'una tecnologia suficient. El camp donava poques collites i els artesans produïen pocs productes. La majoria de la gent havia d'apanyar-se amb poques coses i no podien permetre's tants capritxos com ara.

Açò va començar a canviar amb la Revolució Industrial, que es va produir a Europa i a Amèrica del Nord **a partir de 1850**, aproximadament. Es van inventar màquines que permetien estalviar mà d'obra i produir més acer, roba i molts altres productes. Els químics van inventar nous medicaments i els físics van descobrir com produir electricitat. En el camp es van començar a usar adobs químics, pesticides, tractors i altres màquines, que van permetre augmentar molt la producció d'aliments. En unes dècades va deixar de morir gent de fam a Europa, mentre que les classes mitjanes podien comprar-se cada vegada més coses. Els animals més molestos per als ramaders (óssos, llops), van ser perseguits i pràcticament exterminats. Cada vegada s'extreien més minerals, es talaven més arbres per a aconseguir fusta i hi havia més fàbriques que contaminaven. Semblava que la Terra podia produir de tot i que els seus recursos eren inesgotables. Ningú es preocupava pel futur. D'altra banda, en els països subdesenvolupats (Àfrica, sud d'Àsia) la majoria de la gent seguia vivint amb molt poc, com en l'etapa anterior, ja que no tenien diners per a comprar les noves màquines i modernitzar la indústria i l'agricultura.

Al voltant de 1960 moltes persones es van adonar que l'ésser humà estava fent mal al planeta i que, si se seguia a aqueix ritme d'explotació de recursos, arribaria un moment en què no quedarien boscos, minerals o animals salvatges sobre la Terra. A més, cada vegada hi havia més cotxes i fàbriques que contaminaven l'aire, mentre que es tiraven aigües residuals i residus tòxics al mar i als rius, acabant així amb la pesca i amb l'aigua potable. Es va veure que els recursos del planeta no eren inesgotables, per la qual cosa van sorgir moviments ecologistes, que van començar a pressionar perquè el desenvolupament econòmic es realitzara respectant el medi ambient, ja que en cas contrari el planeta pot arribar a fer-se inhabitable.

EXERCICIS

1. Per què creus que és necessari respectar el medi ambient?
2. Quines tres etapes coneixes en la relació de l'home amb el medi ambient? Què va ocórrer en cadascuna?
3. Pregunta als teus iaios o a alguna persona major si en la seua joventut tenia tanta roba com

ara i què feia quan se li trencava alguna cosa. Ho arreglava o ho tirava i es comprava una altra cosa? A qué creus que es deuen les diferències entre el que es feia abans i el que es fa ara?

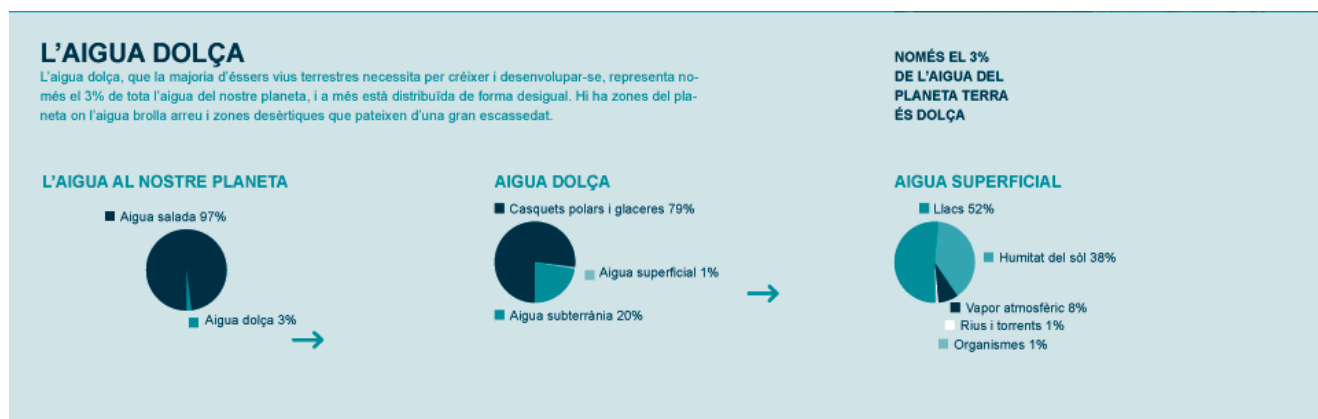
4. Per què es va començar a consumir cada vegada més productes? Què va passar en els països subdesenvolupats?

5. Quin problema pot originar el consum excessiu de recursos? Quan va començar la gent a adonar-se d'açò?

6. Què defensen els ecologistes? Per què?

2. LA SOBREEXPLOTACIÓ I LA CONTAMINACIÓ DE LES AIGÜES

L'aigua és un element vital per a l'ésser humà, doncs sense aigua no és possible la vida. L'aigua s'empra per al consum domèstic (neteja, evacuar residus), però també per a produir aliments (agricultura, ramaderia), per a la indústria (com a refrigerant, per a neteja i per a fabricar alguns productes) i per a activitats d'oci (piscines, jardins, parcs aquàtics). I fa falta molta més de la qual pensem, doncs cada llar consumeix de mitja 150 litres d'aigua al dia per persona. A més, per a produir un quilo de pa necessitem 1.300 litres d'aigua, per a un quilo de paper 10.000 litres i per a un quilo de carn de vedella 15.400, per les plantes que cal regar per a alimentar al bestiar. D'altra banda, encara que la major part de la Terra està coberta per aigua, només podem utilitzar un 1 %, ja que quasi tota és salada i de la que és dolça, més del 70 % està en els pols, en forma de neu. Per tant, aquest líquid és un recurs escàs, que cal procurar no malbaratar ni contaminar.

Sobreexplotació de les aigües: en els últims 50 anys s'ha multiplicat per quatre el consum d'aigua, sobretot en l'agricultura, que consumeix el 70 %. Açò es deu en part a l'augment de la població, que s'ha duplicat des de llavors. Però també a l'augment del consum de carn i al fet que cada vegada hi ha més gent que viu en habitatges unifamiliars amb jardí, la qual cosa requereix molta més aigua. A més, com els cultius de regadiu són més rendibles, cada vegada es practiquen més, encara que açò supose un major consum d'aigua i conseqüències negatives sobre la naturalesa.

Una d'elles és que si extraiem molta aigua dels rius per a regar els camps, es van assecant els rius, els llacs i les zones humides en les quals desemboquen. Allí viuen moltes espècies animals, que desapareixen al no haver-hi ja peixos per a alimentar-se. També les plantes es veuen perjudicades, ja que els rius els aporten els nutrients (terra i llim) que necessiten per a viure. Açò és el que ha passat en el mar d'Aral (un mar interior que hi ha a Àsia Central), que és a punt de desaparèixer, arruïnant així als pescadors de la zona.

A més, si traiem molta aigua subterrània per a regar, al final s'esgoten els aqüífers (dipòsits d'aigua subterrània) i ja no es poden utilitzar. Altres vegades, si està a prop el mar, a mesura que es buiden es va infiltrant l'aigua del mar, la qual cosa els saliniza i fa que l'aigua que queda siga inservible. Açò ha passat a Almeria, on hi ha molts cultius de regadiu i cada vegada queda menys aigua en els aqüífers, per la qual cosa cal recórrer a dessalar aigua del mar, que és molt més car.

Què es pot fer per a arreglar açò? En comptes de consumir cada vegada més, seria convenient estalviar, ja que en molts casos es malbarata l'aigua. Els agricultors haurien de regar per degoteig (en comptes d'inundar els camps), modernitzar les sèquies (moltes són velles i tenen fugues) i no posar noves terres en regadiu, ja que no hi ha suficient aigua per a allò. També es tira molta aigua en camps de golf, piscines i urbanitzacions amb jardins, ja que l'aigua ix molt barata. Si es cobrara més quan es consumeix massa, la gent ja no buidaria les piscines cada any, sinó que es preocuparia per mantenir-les netes sense canviar l'aigua. Finalment, també nosaltres podem fer alguna cosa en les nostres cases: posar la llavadora solament quan estiga plena de roba, no deixar-nos l'aixeta oberta mentre ens raspellem les dents i dutxar-nos en comptes de banyar-nos (cada vegada que ho fem gastem més de 100 litres d'aigua potable). Altres possibilitats serien construir plantes dessalinitzadores (per a aprofitar l'aigua del mar) o reutilitzar les aigües residuals per a ús agrícola, com es fa ja en alguns països, després de depurar-les. Açò seria més car, però també més beneficiós per a la natura.

Contaminació de les aigües: a més de sobreexplotar l'aigua, estem contaminant els mars, rius i llacs de les següents maneres:

- Cada vegada que tirem de la cadena, netegem la casa o la roba produïm **aigües residuals**, que van al clavegueram i després es llancen als rius i als mars. Açò és un problema en els països poc desenvolupats, on la majoria de les aigües residuals no es depuren.
- **Els agricultors empren productes químics** que moltes vegades contaminen les aigües subterrànies, mentre que els purins (excrements dels animals de granja) poden contaminar aqüífers i acabar amb la vida en els rius, si es llancen en grans quantitats.
- **Moltes indústries** llancen als rius residus perillosos (productes químics, plom, mercuri) sense depurar, **contaminant greument les aigües**. Unes altres usen aigua com a refrigerant i després la retornen calenta al mar, matant així a moltes espècies de peixos i algues. A més, les mines contaminen sovint els aqüífers, a causa de les filtracions de metalls pesats.

Per tot açò molts rius que passen per zones habitades (sobre tot als països menys desenvolupats) ja no porten aigua potable i tenen pocs peixos. En els països desenvolupats s'han construït depuradores que netegen les aigües dels rius, però açò no sempre soluciona el problema, doncs si després de la depuradora hi ha una fàbrica que contamina, l'aigua torna a embrutar-se una altra vegada. A més, l'aigua dels mars no es pot depurar i també es llancen molts residus allí. A banda de posar més depuradores, convindria augmentar les sancions a les empreses que no depuren les seues aigües residuals, ja que moltes vegades ix més barat tirar-les sense depurar i pagar després la multa.

EXERCICIS

1. Com és que hi ha poca aigua potable sobre la Terra, si la major part del planeta està coberta per aigua?
2. En quina activitat es consumeix més aigua? Per què s'hi utilitza tanta?

3. Què pot passar si es trau molt aigua dels rius per a regar? Pots posar algun exemple?
4. Què es pot fer per a estalviar aigua?
5. De quines formes contaminem les aigües?
6. Com es podria reduir la contaminació de les aigües?

3. LA CONTAMINACIÓ DE L'AIRE

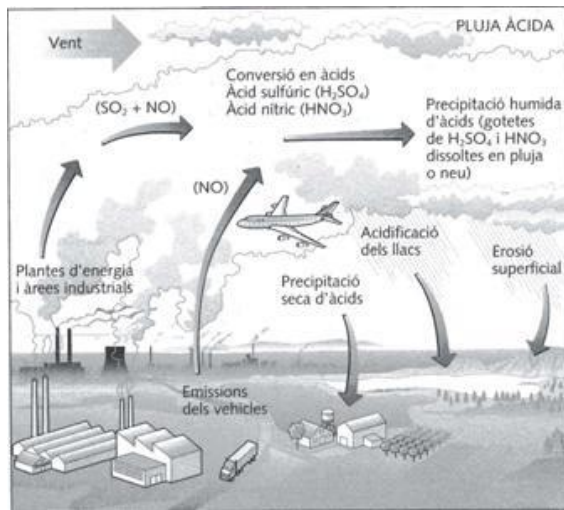
Cada vegada contaminem més l'aire: els països asiàtics estan creixent econòmicament i construeixen indústries que contaminen, mentre que tots volem tenir cotxe, que també llança gasos contaminants a l'atmosfera. Al mateix temps, com cada vegada tenim més aparells elèctrics a casa, cal produir més electricitat i això també contamina. En l'actualitat ens trobem amb diversos problemes:

La contaminació en les ciutats: moltes ciutats europees i nord-americanes tenen nivells de contaminació de l'aire que són perjudicials per a la salut. Però en els països d'Àsia i Amèrica Llatina la situació és molt pitjor, doncs allí els cotxes i les fàbriques són més vells i contaminen més, a més d'emprar-se molt el carbó per a produir electricitat. Per això, mentre que viure a Madrid equival a fumar-se 5 cigarrets al dia, fer-ho a Delhi o a Pequín és com fumar 20 cigarrets diàriament. Tot això provoca malalties respiratòries i major risc d'infart, per la qual cosa la contaminació mata cada any a set milions de persones a tot el món. A més, el fum dels cotxes embruta els edificis i els monuments històrics, la qual cosa obliga a restaurar-los o a pintar-los molt freqüentment. Si en comptes d'anar tots amb cotxe, la gent utilitzara més el metro, la bicicleta o l'autobús, la contaminació seria molt menor i la salut de les persones també. Per això la Unió Europea està obligant a fabricar cotxes menys contaminants i molts ajuntaments fan més carrers peatonals, milloren el transport públic i fomenten l'ús de la bicicleta, a fi de reduir la contaminació.

La pluja àcida: els vehicles, les fàbriques i les centrals tèrmiques, que cremen carbó i petroli per a produir electricitat, produeixen òxid de nitrogen i diòxid de sofre que, en barrejar-se amb el vapor d'aigua dels núvols es transformen en àcid sulfúric i àcid nítric. Estos àcids es barregen amb l'aigua de pluja, matant als arbres, contaminant els rius i deteriorant els monuments. Per culpa d'aquesta pluja àcida molts boscos de Xina i dels Alps estan plens d'arbres morts, mentre que en milers de llacs d'Estats Units i Suècia ja no queden peixos, per haver-se fet massa àcids. Per a reduir la pluja àcida alguns països europeus estan substituint el carbó per gas o utilitzant carbó amb menys sofre, que produeix menys impacte ambiental.

El forat de la capa d'ozó: una capa d'ozó envolta la Terra i ens protegeix dels rajos ultraviolats del sol, que són perjudicials per a la nostra salut. Si aquesta capa no existira seria impossible la vida sobre el nostre planeta, perquè el sol ens cremaria i provocaria moltíssims càncers de pell. L'home també ha anat destruint aquesta capa protectora, en llançar a l'atmosfera grans quantitats de CFCs (Clorofluocarbonats), uns gasos que s'utilitzaven en la indústria, en sprays i en les neveres. En els anys 80 es va descobrir que en l'Antàrtida ja quasi no hi havia ozó, mentre que en la resta del planeta la capa d'aquest gas havia reduït el seu grossor. Per sort, en 1987 es va signar el protocol de Mont-real, pel qual els CFCs van començar a ser substituïts per altres productes que quasi no danyen la capa d'ozó. Hui dia el forat està començant a reduir-se, però encara tardarem 50 anys a tenir els nivells d'ozó com abans. Mentrestant cal anar amb més atenció en exposar-se als rajos de sol, perquè el risc d'agafar un càncer de pell és major que abans.

LA PLUJA ÀCIDA

EXERCICIS

1. Per què cada vegada contaminem més l'aire del planeta?
2. Quins problemes ocasiona la contaminació de l'aire de les ciutats?
3. Per què en les ciutats d'Àsia i Amèrica Llatina hi ha més contaminació, si tenen menys cotxes?
4. Com es podria reduir la contaminació en les ciutats?
5. Per què es produeix la pluja àcida? Quines conseqüències negatives té?
6. Para què serveix la capa d'ozó? Per què s'ha reduït el seu grossor?

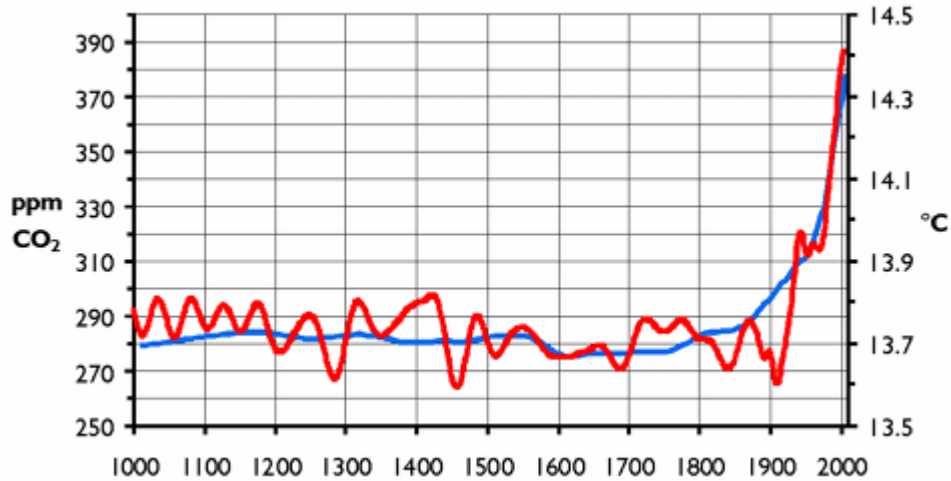
4. EL CANVI CLIMÀTIC

En les últimes dècades la Terra s'ha anat calfant cada vegada més. Els estius són cada vegada més calorosos i els hiverns més suaus, la qual cosa provoca nombrosos canvis en la natura. Encara que al llarg de la història del planeta hi ha hagut canvis en les temperatures, amb èpoques fredes i càlides, estos mai han sigut tan ràpids com són ara. De fet, es calcula que la temperatura del planeta pujarà d'1,4 a 5,8 graus més, segons les zones, al llarg del segle XXI. Això es deu a l'emissió de gasos contaminants per l'ésser humà. És el que es denomina efecte hivernacle, ja que la Terra s'ha convertit en un gegantesc hivernacle, que reté cada vegada més la calor.

El 60 % de l'augment de temperatures es deu al diòxid de carboni (CO_2), produït per cotxes, fàbriques i centrals tèrmiques, mentre que un altre 20 % es deu al metà, que produeix la ramaderia i el cultiu de l'arròs, i la resta a altres gasos. Estos gasos d'efecte hivernacle es queden flotant en l'atmosfera i absorbeixen la calor del sol, que en comptes d'anar-se cap a l'espai, es queda en la Terra. I cada vegada es produeixen més gasos d'efecte hivernacle, doncs els països poc desenvolupats, com Xina, s'estan industrialitzant i construeixen fàbriques i centrals tèrmiques que contaminen molt més que les dels països desenvolupats, mentre que en estos

últims cada vegada es consumeix més electricitat i la gent té més cotxes. Per açò, si no es limiten les emissions de gasos d'efecte hivernacle, la Terra s'anirà calfant cada vegada més.

EVOLUCIÓ DE LES TEMPERATURES (roig) I LA QUANTITAT DE CO₂ (blau) EN ELS ÚLTIMS MIL ANYS

I què té de dolent que faça cada vegada més calor en la Terra? Doncs hi ha molts efectes negatius. Els més importants són estos:

- Cada estiu es produeixen **més ones de calor**. Els quatre anys més càlids des que tenim registres han sigut els últims quatre anys. Açò provoca problemes per a dormir i que muira gent gran o delicada de salut, a les quals els afecten molt les temperatures elevades.

EL DESGEL A L'ÀRTIC

- **Els pols s'estan fonent**, la qual cosa posa en perill a animals com l'ós polar, que depenen de la neu per a sobreviure. Però el més greu és que aquest desglaç farà pujar el nivell de les aigües entre 20 i 50 cm en el segle XXI. Açò pot semblar poc, però augmentarà el risc d'inundacions en moltes zones i deixarà a milions de persones sense llar. A més, si no es fa res es podria fondre després la meitat de l'Antàrtida, la qual cosa

faria pujar sis metres el nivell del mar i tindria conseqüències molt més greus, ja que moltes ciutats costaneres quedarien inundades.

- **Augmenten els deserts i les inundacions**, doncs en les zones seques hi ha més evaporació d'aigua, que després cau en els llocs on ja plou molt.

- Les aigües també s'estan calfant i açò fa disminuir el nombre de peixos, que prefereixen les aigües fredes. Açò provoca **greus danys a la fauna marina** i perjudicis econòmics als pescadors. A més, l'augment de la temperatura del mar fa que cada vegada hi haja més huracans i que estos siguin més forts, ja que necessiten aigües càlides per a formar-se.

- **S'estan estenent malalties tropicals** a zones on abans no es produïen. La malària o el dengue ja es donen en zones muntanyenques o més al nord, amb el consegüent augment de malalts i de despesa sanitària.

Davant aquesta situació un grup de 2500 economistes (entre ells vuit premis Nobel) va denunciar l'escalfament de la Terra i va demanar que es prengueren mesures contra allò, ja que, a banda de ser millor per a la natura, a llarg termini ens costarà molt menys diners. Amb aquesta finalitat, en 1997 es va signar el protocol de Kyoto, per a reduir estes emissions de gasos contaminants. Per allò caldria multar a les empreses més contaminants, fomentar l'ús de cotxes elèctrics i anar substituint el carbó, el petroli i el gas, per energies més netes, com la solar, l'eòlica, la hidroelèctrica i la nuclear. Però com açò costa diners al final solament ho van fer els països de la Unió Europea, mentre que la resta va seguir contaminant cada vegada més. Les següents cimeres per a abordar el problema van fracassar, però en 2015 es va arribar per fi a un acord a París. Allí, els 195 països del món es van comprometre a fer tot el possible per reduir les emissions de diòxid de carboni per a mantenir l'augment de temperatures per sota de 2°C. No obstant açò, no hi ha res que obligue als països signataris a que complisquen el que han promès i, encara que ho facen, açò no parará l'augment de temperatures, que ja és inevitable. L'única cosa que faria seria evitar que aquest creixement supere els 2° C respecte als nivells anteriors al segle XXI.

EXERCICIS

1. Per què s'està calfant la Terra? Com es diu aquest fenomen?
2. Quins gasos provoquen el canvi climàtic? Quin és el més important d'ells?
3. Quins efectes negatius produeix l'escalfament del planeta?
4. Què s'ha fet fins ara per a reduir l'escalfament de la Terra?
5. Què podries fer tu per a produir menys gasos d'efecte hivernacle? Tingues en compte que per a produir electricitat sovint cal produir aquest tipus de gasos.
6. A curt termini guanyarem menys diners si reduïm les emissions de CO₂? i a llarg termini? Explica per què.

5. LA DESFORESTACIÓ I L'EXTINCIÓ D'ESPÈCIES ANIMALS

Un altre dels grans problemes de la Terra és la desforestació i la desertització. Encara que en els països desenvolupats, Rússia i Xina els boscos estan prou protegits i no corren perill, no ocorre el mateix a Amèrica Llatina i sobretot a Àfrica i el sud d'Àsia, on molts països s'estan quedant sense arbres, per les següents raons:

- **L'augment excessiu de la població** en els països més pobres obliga als seus habitants a cremar zones de selva per a dedicar-les al cultiu. A més, en augmentar la població es talen molts més arbres per a obtenir calefacció i llenya per a cuinar. A Etiòpia i Senegal, per exemple, ja quasi no queden boscos.

- **La necessitat de paper i fusta** porta a talar molts arbres, sobretot en els països subdesenvolupats, on les lleis protegeixen menys el medi ambient, i on les grans multinacionals fusteres poden subornar als polítics més fàcilment.

- **Els incendis forestals** (moltes vegades provocats) redueixen contínuament la quantitat de boscos, fins i tot en els països desenvolupats. Encara que moltes vegades es repoblen les zones cremades, es fa amb arbres que no són autòctons i amb molta menys diversitat d'espècies de les quals hi havia abans de l'incendi.

- A més, **la pluja àcida** mata a molts arbres, sobretot en els països més industrialitzats. En l'actualitat el 20 % dels boscos europeus estan afectats per aquest problema.

D'altra banda, la desforestació té greus conseqüències per al medi ambient. Destaquem les següents:

- **Facilita l'avanç dels deserts.** Si desapareixen els arbres la pluja arrossega fàcilment la capa fèrtil de la terra, que és la que alimenta a les plantes. No hi ha arrels que retenguin aquesta terra i en pocs anys el sòl ja no permet el creixement de més arbres. Açò és el que està passant en l'Amazones i en zones d'Espanya, com el sud d'Alacant.

- **L'aire està cada vegada més contaminat.** Els arbres netegen l'aire, en consumir CO₂ i substituir-ho per oxigen. Si desapareixen les selves tropicals cada vegada hi haurà més gasos tòxics sobre la terra, amb la qual cosa aquesta s'anirà calfant cada vegada més. A més, l'aire es farà cada vegada més irrespirable i açò provocarà més malalties respiratòries.

- **Moren moltes espècies animals** que habiten en els boscos, com a micos o aus. El goril·la i l'orangutan, per exemple, estan en perill d'extinció per la destrucció de les selves en les quals viuen.

Molts d'estos problemes es podrien evitar mitjançant una adequada gestió dels espais forestals. Si es plantara un arbre per cadascun que es talara, no es destruirien els boscos. Hi ha empreses que repoblen les zones talades i ho indiquen amb una etiqueta perquè la gent ho sàpia. Alguns governs només compren fusta a estes empreses. D'altra banda, també caldria procurar utilitzar paper reciclat, per a no haver de talar més arbres. I limitar el creixement de la població en els països subdesenvolupats, perquè no es vegem obligats a cremar els boscos per a sobreviure.

Però l'home no solament està destruint la vida vegetal, sinó també l'animal. Durant el segle XIX a Europa van ser exterminats els animals més molestos per als ramaders, com el llop, l'ós, l'àguila i el bisonte. I durant el segle XX açò s'ha traslladat als països subdesenvolupats: animals com el rinoceront, els elefants, els tigres i les balenes estan en perill d'extinció. Uns (com l'elefant) desapareixen per la caça furtiva, que cerca fer-se amb els seus ullals, mentre que uns altres (els tigres) han sigut exterminats en caceres de gent adinerada, per pura diversió. En alguns casos, com el de l'elefant, s'han creat parcs nacionals protegits, que han aconseguit frenar la seua extinció. A Estats Units es va aconseguir evitar l'extinció dels bisontes, creant zones naturals protegides en les quals es prohibia la caça i la ramaderia. En altres llocs es paga als ramaders per cada ovella que els mate un llop, per a impedir que acaben amb ells.

EXERCICIS

1. Per què estan en perill els boscos de la Terra?
2. On s'està reduint més ràpidament la superfície de boscos? Pots posar algun exemple?
3. Quins efectes negatius té la desforestació?
4. Què es podria fer per a evitar la destrucció dels boscos?
5. Per què creus que ja quasi no queden llops i óssos a Espanya?
6. Què s'ha fet per a evitar l'extinció d'espècies animals?

6. EL PROBLEMA DELS RESIDUS I EL RECICLATGE

En els països desenvolupats es consumeix sense control, produint així grans quantitats de fem i consumint cada vegada més recursos de la natura. A Estats Units cada persona produeix 1,5 kg de residus al dia, sobretot perquè la major part del menjar va envasada i després de consumir-la cal tirar l'envàs. D'altra banda, en els restaurants de menjar ràpid no es llaven els plats, gots o coberts, sinó que es tiren, produint-se així encara més fem. Molts d'estos residus s'acumulen en abocadors, que emeten males olors i que poden contaminar les aigües subterrànies, ja que la descomposició dels residus produeix líquids tòxics, anomenats lixiviat. Altres vegades el que no volem ho tirem als mars, el que causa greus problemes, sobretot amb els plàstics, que maten a molts animals que els ingereixen per error. Però el pitjor és que els plàstics es descomposen en trossos molt xicotets que acaben dins de molts peixos que mengem i que després passen al nostre organisme. Respecte a la resta dels residus, en alguns llocs s'incineren, però açò contamina l'aire i obliga a consumir energia. A més, les ciutats tenen cada vegada més problemes per a trobar nous abocadors, ja que cap poble vol tenir-los en el seu terme municipal.

Però no tots els residus són sòlids. Les indústries llancen gran quantitat de residus a rius i mars, mentre que les mines també produeixen líquids contaminants que sovint contaminen les aigües subterrànies. A més, les piles i alguns aparells electrònics contenen mercuri i altres metalls pesats que són altament contaminants, si es tiren i arriben fins als rius. A açò cal sumar les centrals nuclears, els hospitals i els laboratoris, que produeixen residus radioactius que tarden milers d'anys a descompondre's i que mentrestant són altament perillosos. Han de guardar-se en contenidors, que són soterrats baix de terra, en cementeris nuclears. Però no podem seguir omplint la terra indefinidament de residus, perquè si no al final estarem envoltats de fem i de restes radioactives.

D'altra banda, ja hem vist que els recursos del planeta no són inesgotables. Cada vegada consumim més de tot, al mateix temps que en la major part del món la majoria de la gent no té cotxe, ni aparells elèctrics a casa i viu consumint molt poc. El 20 % més ric de la Terra consumeix el 70 % de l'electricitat, el 75 % dels metalls i el 85 % de la fusta. Si els països menys desenvolupats aconseguiren viure com els desenvolupats, en poc temps s'acabarien tots els recursos del planeta. L'aigua, la fusta, els minerals o el petroli poden arribar a esgotar-se i és necessari utilitzar-los d'una manera prudent, procurant estalviar i reaprofitar el que siga possible.

Per a açò és important la regla de les tres R: reduir, reutilitzar i reciclar. Cal tindre en compte que molts residus (entre ells les piles, les peretes, els tovallons usats i molts plàstics) no es poden reciclar, per la qual cosa hem de prendre altres mesures per a evitar els problemes que suposen. Primer cal **reduir**, es a dir, canviar els nostres hàbits per a produir la menor quantitat

de residus possibles: comprar només el que realment necessitem, consumir aigua de l'aixeta en comptes d'embotellada i, quan siga possible, comprar aliments a granel en comptes de envasats. També caldria tractar de **reutilitzar** les coses, evitant comprar productes d'usar i tirar i tractant d'arreglar el que no funciona o de vendre el que no volem, en comptes de tirar-ho. I finalment **reciclar**. Si els residus se separen (cristall, cartó, llandes), després es pot reutilitzar el material, per a fer altres botelles, briks o envasos de cartó. El mateix ocorre amb el paper o amb les llandes de begudes, que tenen alumini que es pot reaprofitar. Així es produirien menys residus, evitaríem esgotar els recursos de la Terra i estalviaríem costos. Fabricar alumini reciclat, per exemple, només requereix un 5 % d'energia que fer alumini nou. Açò ja es fa en part, doncs la meitat dels metalls que porten els cotxes nous procedeixen de la ferralla i molts governs han obligat als supermercats a cobrar per les bosses de plàstic, perquè la gent les reutilitze. Però el problema segueix existint i hauria de fer-se molt més, doncs la majoria dels residus segueixen sense reciclar-se.

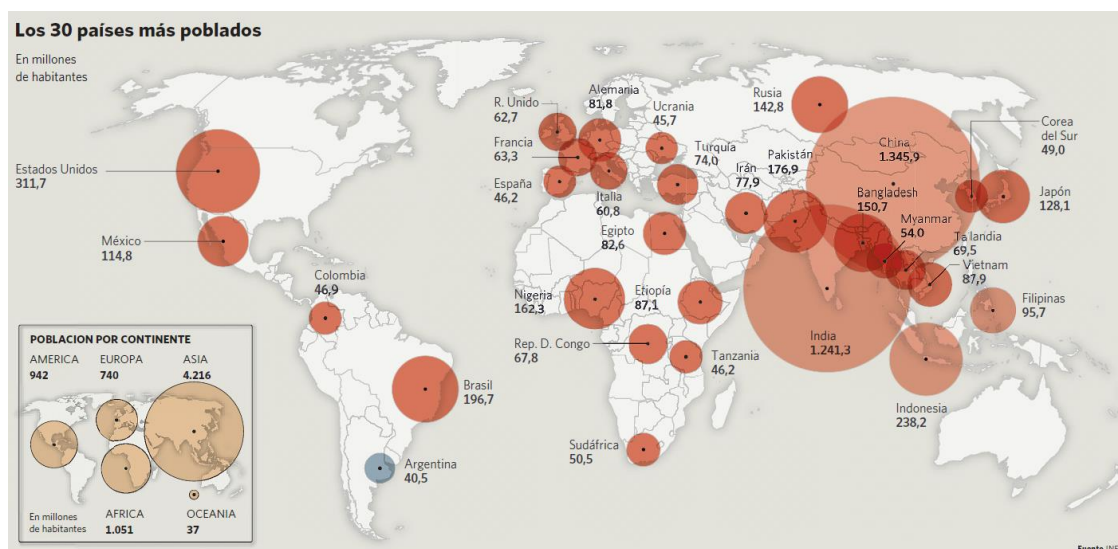
EXERCICIS

1. Per què cada vegada produïm més fem? Pots posar algun exemple?
2. Què es fa ara amb els residus que produïm? Quins problemes tenen estes solucions?
3. Esmenta dos residuos que no siguen sòlids i dos més que no es puguen reciclar
4. Et sembla que el món pot seguir consumint tants recursos com ara durant molt de temps? Per què?
5. En què consisteix la regla de les tres R? Posa exemples.
6. Per què és convenient reciclar els residus?

TEMA 4. LA POBLACIÓ

1. LA DISTRIBUCIÓ DELS HABITANTS DEL PLANETA

En el nostre planeta viuen uns 7.300 milions de persones, però es reparteixen d'una forma molt desigual. Els països més poblats són Xina (uns 1.300 milions) i l'Índia (uns 1.200 milions), mentre que tots els altres tenen molts menys habitants. La majoria de la població mundial (4.400 milions) es concentra a Àsia, on viu més gent que en els altres continents junts. Després vénen Àfrica (1.100 milions), Amèrica (1.000 milions) i Europa (800 milions). Els menys poblats són Oceania (amb uns 35 milions d'habitants. Menys que Espanya) i l'Antàrtida (on no viu ningú permanentment, doncs solament hi ha algunes bases científiques).

Com veieu, la població no està distribuïda de manera uniforme pertot arreu. Hi ha zones molt poblades, mentre que altres ho estan molt poc. Per què ocorre açò? Per què en algunes parts del món no viu quasi ningú, mentre que en unes altres habiten moltíssimes persones? Hi ha diferents factors (naturals i humans) que ho expliquen. Els naturals tenen el seu origen en la natura, mentre que els humans es deuen a l'acció de l'home.

Factors naturals que afavoreixen el poblament: en algunes zones la terra és molt fèrtil i pot alimentar a gran quantitat de persones. Açò ocorre a Xina i en l'Índia, on les pluges són abundants i el sòl és molt apropiat per a l'agricultura, per la qual cosa pot donar diverses collites a l'any i donar de menjar a molta gent. Per això aquestos territoris han sigut sempre els més poblats del món. També són favorables per al poblament les zones planes i amb bon clima, ja que allí l'agricultura i la ramaderia són més fàcils i productives.

Factors naturals que dificulten el poblament: les zones menys poblades de la Terra són llocs on la naturalesa fa molt difícil la vida. Són terres molt fredes (l'Antàrtida), molt seques (el desert del Sahara) o de selva (la conca de l'Amazones), on abunden les malalties tropicals i el sòl no és bo per a l'agricultura. També solen estar poc habitades les zones muntanyenques, a causa de les baixes temperatures i al fet que allí l'agricultura és molt difícil. On fa molt fred, el sòl és dolent per a l'agricultura o no hi ha quasi aigua, és complicada la vida dels essers humans i per açò no viu quasi ningú en Eixos llocs. Açò és un dels factors que expliquen que Espanya, un país bastant muntanyenc, tinga menys densitat de població que la majoria dels països europeus, que són molt més plans.

Factors humans que afavoreixen el poblament: són menys importants que els naturals, però també influeixen en certa mesura. Les zones amb més indústria i serveis atrauen a molts

immigrants, per la qual cosa augmenten més de població que els llocs més pobres. Per açò viu tanta gent a Madrid i a Barcelona, mentre que a Terol i Soria no viu quasi ningú. La gent emigra d'on no hi ha oportunitats, per a cercar treball en les zones més riques i viure amb més comoditats. Açò a nivell mundial és menys important, perquè, encara que els països desenvolupats reben més immigrants, en els països subdesenvolupats es tenen molts més fills i per això augmenten més la seua població, malgrat ser més pobres.

Factors humans que dificulten el poblament: la història també ens explica que uns països estiguen menys poblats que uns altres. Espanya, per exemple, va perdre gran part dels seus habitants en expulsar als musulmans i als jueus durant els segles XV i XVI. Açò explica en part que el nostre país siga un dels quals té menys densitat de població d'Europa. D'altra banda, Àfrica ha perdut molta població pel tràfic d'esclaus, durant molts segles, la qual cosa ajuda a entendre les baixes densitats de població africanes. De fet, fins a fa 50 anys Àfrica tenia menys de la meitat de la població d'Europa, malgrat que és tres vegades més gran.

EXERCICIS

1. Quanta gent viu en el nostre planeta? Quins són els dos països més poblats?
2. En quin continent viuen més éssers humans? Hi ha molta diferència amb els altres continents? Posa exemples.
3. Per què viu tanta gent a Xina?
4. Per què algunes zones del món estan pràcticament buides? Posa tres exemples.
5. Indica un factor humà que facilite el poblament.
6. Per què creus que a Espanya viu menys gent que a Itàlia o Alemanya, malgrat ser un país més gran?

2. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA POBLACIÓ MUNDIAL

En el món no ha viscut sempre la mateixa quantitat de gent. La població mundial varia contínuament, en funció dels següents paràmetres:

Taxa de natalitat: nombre de naixements a l'any per cada 1.000 habitants.

Taxa de mortalitat: nombre de morts a l'any per cada 1.000 habitants.

Suposem que en una població de 10.000 habitants naixen a l'any 80 persones i moren 70. La taxa de natalitat seria de 8 per mil (naixen 8 persones a l'any per cada 1000 habitants) i la taxa de mortalitat seria del 7 per mil (moren 7 persones a l'any per cada 1000 habitants). Al final de l'any, si no arriba gent de fora ni es va ningú, la població hauria augmentat en 10 persones (80 nascuts- 70 morts = 10 més). La diferència entre la taxa de natalitat i la de mortalitat es diu creixement natural i, en aquest cas seria d'un 1 per mil (augmenta en 1 persona la població per cada 1.000 habitants).

Una vegada explicat açò, anem a veure com ha anat canviant la població del món al llarg de la història. Encara que no hi ha càlculs exactes fins al segle XIX, s'estima que en la prehistòria vivien solament tres milions de persones en tot el planeta, atès que només amb la caça i la recol·lecció no es podia donar de menjar a moltes persones. Si naixien molts faltaven

els aliments i la fam tornava a reduir la població. La mortalitat era molt alta i per açò la població no creixia.

Fa uns 10.000 anys van començar a practicar-se l'agricultura i la ramaderia, la qual cosa va permetre a l'home fabricar els seus propis aliments i no haver de dependre que hi haguera caça o no. Açò va fer augmentar molt la població al principi, però encara així va seguir sent xicoteta, en comparació a la d'ara. Fa 2.000 anys, per exemple, només hi havia a Xina 60 milions de persones, quasi 22 vegades menys que en l'actualitat. Seguia havent-hi poca població perquè les tècniques i les eines agrícoles no permetien donar de menjar a tanta gent com hui dia. La majoria de les persones havien de treballar en el camp per a aconseguir els aliments i eren freqüents les guerres, les epidèmies i les fams, que reduïen sovint la població. La gent tenia molts fills, però només el 60 % arribaven als 20 anys, doncs els altres morien abans de fam o malaltia. La natalitat era alta, però la mortalitat també ho era i poca gent arribava a vella. Per això durant molts segles la població mundial va créixer molt lentament.

En el segle XIX açò va començar a canviar: en un segle la població de la Terra va augmentar de 900 a 1.600 milions. Açò es va deure als avanços en l'agricultura (utilització de màquines, abonaments químics, millors llavors), que van permetre augmentar molt la producció d'aliments en els països més desenvolupats (Europa i Amèrica del Nord). A més, la medicina i la higiene van millorar molt i cada vegada moria menys gent per malalties. A Europa la població va créixer tant que no hi havia treball per a tots, per la qual cosa molts van haver d'emigrar a Amèrica o a altres continents. En canvi, Àsia i Àfrica seguien sent pobres i allí no es van introduir les millores en l'agricultura i la medicina. Per açò allí la població a penes va augmentar, doncs la mortalitat seguia sent molt alta.

Durant el segle següent la població ja no va créixer tant en els països desenvolupats, atès que la gent va començar a tindre cada vegada menys fills (va disminuir la natalitat). En els països subdesenvolupats va ocórrer el contrari: la gent tenia molts fills (com sempre), però cada vegada morien menys (va disminuir la mortalitat), pels avanços en medicina, que van començar a arribar a estos països. Com en els països pobres viu molta més gent que en els rics, durant el segle XX la població mundial ha crescut més que mai, passant de 1.600 a 6.000 milions

d'habitants en cent anys. I en el que portem de segle XXI la població ha augmentat en 1.300 milions més.

EXERCICIS

1. El Regne Unit té una població de 64 milions d'habitants. Cada any naixen 768.000 persones i moren 576.000. Calcula la taxa de natalitat, la taxa de mortalitat i el creixement natural de la població.
2. Vivia molta gent en la Terra durant la prehistòria? Per què?
3. Què va passar quan es va inventar l'agricultura i la ramaderia? Explica per què.
4. Per què antigament creixia poc la població, si la gent tenia molts fills?
5. Per què va augmentar la població durant el segle XIX? Va créixer igual a tot arreu?
6. On ha crescut més la població durant el segle XX? Per què?

3. LA POBLACIÓ EN ELS PAÏSOS DESENVOLUPATS

La natalitat i la mortalitat canvien molt d'uns països a uns altres, segons el nivell de riquesa de cadascun. Vegem primer quina és la situació en els països més rics, per a passar després als altres.

Els països desenvolupats se situen a Amèrica del Nord, la Unió Europea i Japó, encara que també hi ha alguns fora d'estes zones, com Austràlia, Israel o Corea del Sud. En la majoria d'estos països la natalitat és baixa i la mortalitat també. La gent té pocs fills (un o dos a Europa i Japó. Dos a Estats Units), per les següents raons:

- **Els fills costen molt de mantenir.** Cal pagar-los les despeses durant molts anys, en els quals van a escola i no treballen. A més, la gent s'ha acostumat a viure amb comoditats i prefereix tindre menys fills per a poder viure millor.
- **La majoria de les dones joves treballen** i és més complicat cuidar als xiquets. Cada vegada hi ha menys mestresses de casa i cal portar als fills a una guarderia o pagar a algú que els cuide, la qual cosa suposa més despeses.
- **Els anticonceptius estan molt difosos i la gent és poc religiosa**, per la qual cosa les parelles no es veuen obligades a tindre molts fills, com succeïa abans.

Al mateix temps, la taxa de mortalitat és baixa. Açò es deu als següents factors:

- **La medicina ha millorat molt.** Moltes malalties que abans eren mortals ara es poden curar. A més, en quasi tots els països desenvolupats les medicines estan subvencionades, es vacuna a quasi tots els xiquets i hi ha hospitals públics als quals pot anar tot el que ho necessite, encara que no tinga diners.
- També **ha millorat la higiene.** Ara hi ha clavegueram i l'aigua de l'aixeta es depura perquè no tinga bacteris. Tot açò fa que la gent agafe menys malalties.
- En els països desenvolupats ja no es passa fam. **La gent està ben alimentada** i per això l'organisme és més resistent a les malalties. A més, els aliments passen per controls cada

vegada més estrictes, la qual cosa redueix el risc de menjar aliments en mal estat.

- **Els parts es fan en hospitals**, amb un equip mèdic i molta higiene. Per açò ja no moren tantes mares i bebès en els parts com abans.

A conseqüència d'açò, en estos països la població està cada vegada més envellida. L'esperança de vida està entorn dels 82 anys i en molts països ja hi ha més ancians que xiquets. Açò podria provocar greus problemes a llarg termini:

- Si cada vegada hi ha més ancians, al final caldrà mantenir a massa jubilats. **No es podran pagar pensions dignes a tots.**

- Si hi ha molta gent gran **caldrà gastar-se molts diners en sanitat** i en residències d'ancians per a atendre'ls.

- **En alguns països la població està disminuint**, en morir més gent de la qual naix. Açò podria fer que en un futur falte mà d'obra per a realitzar molts treballs.

Per a evitar estos inconvenients la majoria dels països europeus han retardat l'edat de jubilació de 65 a 67 anys i comencen a reduir la quantia de les pensions, tenint en compte més anys de vida laboral. Per això és probable que en el futur cobrem pensions molt més baixes que ara, la qual cosa cal tenir en compte perquè el nostre nivell de vida no baixe molt quan ens jubilem. Per a estar preparat convé estalviar per a la jubilació, fer-se un pla de pensions privat o acabar de pagar l'habitatge abans de jubilar-se. Quant a la falta de mà d'obra, açò té més fàcil solució, doncs molts habitants de països pobres estan desitjant emigrar als països rics per a treballar allí.

D'altra banda, també té avantatges el fet de tenir pocs fills. Hi ha menys alumnes per classe i poden rebre una educació millor. A més, els pares poden donar-los un nivell de vida més alt, deixant-los una habitació per a ells a soles, comprant-los més coses i apuntant-los a més activitats. No obstant açò, en moltes famílies treballen els dos pares i a penes dediquen temps a parlar amb els seus fills, a jugar amb ells o a ensenyar-los coses. Els fills van creixent a soles i els pares intenten comprar el seu amor fent-los regals. Molts fills s'acostumen a tenir moltes coses sense esforç, es fan capritxosos i després no volen realitzar treballs durs quan es fan majors. Per açò la gent jove es va cada vegada més tard de casa i molts prefereixen estar en atur, vivint amb els pares, a treballar d'alguna cosa que no els agrada.

EXERCICIS

1. Com és la taxa de natalitat en els països desenvolupats? I la taxa de mortalitat?
2. Per què la gent té pocs fills en els països desenvolupats?
3. Quines causes expliquen el descens de la mortalitat en els països desenvolupats?
4. Quants anys viu la gent en els països desenvolupats?
5. Quins problemes planteja l'excessiu nombre d'ancians?
6. Pregunta als teus pares si quan tenien la teua edat tenien una habitació per a ells a soles o si la compartien amb algun germà o un altre familiar. Compara-ho amb la teua situació actual. Les respostes de tots els alumnes es posaran en la pissarra i el professor les comentarà.

4. LA POBLACIÓ EN ELS PAÏSOS MENYS DESENVOLUPATS

En els països poc desenvolupats no tothom té cobertes les seues necessitats bàsiques i la majoria de la població viu amb poques comoditats. No obstant açò, hi ha algunes nacions que són més riques que unes altres. Podem distingir dos grans grups:

Països en vies de desenvolupament: són països que no són rics, però tampoc molt pobres, com els de Amèrica Llatina, l'est d'Europa, països àrabs, Xina i alguns del sud-est asiàtic. En estos països la sanitat ha millorat prou i la gran majoria de la població està ben alimentada, amb el que l'esperança de vida és relativament alta, entorn dels 75 anys. Però com és bastant recent encara hi ha poca població anciana i les taxes de mortalitat són molt baixes, més fins i tot que en els països desenvolupats. L'única excepció són els països d'Europa Oriental, que tenen unes taxes de mortalitat altes, degut al elevat consum d'alcohol. Quant a la natalitat, els països àrabs i llatinoamericans l'han reduït prou, però segueixen tenint dos o tres fills per parella, per la qual cosa la població augmenta més que en els països desenvolupats. Diferent és la situació en els països d'Europa de l'est, on la natalitat és molt baixa (un fill per parella) a causa de la poca religiositat dels seus habitants i a les elevades taxes d'atur, la qual cosa fa que la població a penes augmente. I a voltes fins i tot disminueix, a causa de l'emigració de molts dels seus habitants cap a altres països. Un altre cas especial és Xina, que en 1978 va prohibir a les parelles tenir més d'un fill per a evitar l'augment excessiu de la població. Açò va servir per a evitar un gran augment del nombre d'habitants i per a donar un millor nivell de vida als xinesos, però també ha portat a un envelliment de la població xinesa, a causa de l'escàs nombre de xiquets. Per açò en 2015 es va anul·lar aquesta llei i es va permetre a les parelles tenir un màxim de dos fills.

Països subdesenvolupats: són els països més pobres de la Terra i es troben sobretot en el sud d'Àsia i en l'Àfrica subsahariana. Els països asiàtics han reduït prou la natalitat, a causa de campanyes de planificació familiar dels governs, per la qual cosa hui dia el normal és tindre dos o tres fills. Però a Àfrica la natalitat segueix sent molt alta, doncs cada parella té entre quatre i sis fills, malgrat que són els més pobres del món. Açò es deu a les següents causes:

- **Els xiquets van molt pocs anys a l'escola i es posen a treballar des de molt prompte**, per la qual cosa suposen una ajuda per als pares, més que una despesa. Tindre un fill és tindre algú que aporta diners a casa i no algú a qui cal pagar-li totes les despeses i tots els capritxos, doncs allí els xiquets viuen amb molt poques comoditats.
- En estos països **quasi ningú cobra pensions de jubilació**. La gent treballa fins que es mor i si un vol descansar en la vellesa, necessita fills que li mantinguen. Per açò la gent té tants fills: perquè els cuiden quan siguen majors.
- **Els mètodes anticonceptius s'usen poc**. En part per falta de diners, perquè no els coneixen o per motius religiosos. Moltes mares no tenen els fills que volen, sinó els que els ixen. A més, la majoria de les xiques es casen abans dels 20 anys, amb el que de seguida comencen a tenir fills.

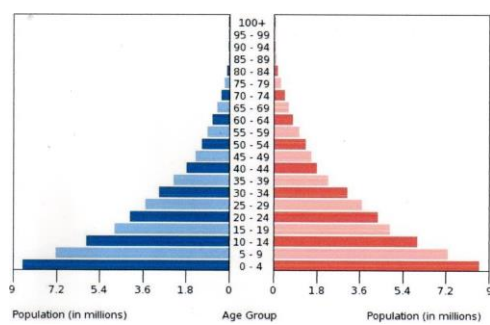
Quant a la mortalitat, s'ha reduït molt, a causa de la millora en la sanitat i actualment és tan baixa com als països desenvolupats. A més a més, estes millores han fet augmentar l'esperança de vida, que ara és més alta que fa unes dècades. Actualment la gent viu uns 67 anys en el sud d'Àsia i uns 60 a Àfrica subsahariana. Però com estes millores són una cosa prou recent, encara hi ha pocs ancians en els països pobres, on hi ha molts xiquets per cada persona major. Un problema que tenen els països africans és l'excessiu creixement de la població, a causa que la mortalitat ha disminuït molt més que la natalitat. Açò està produint un gran augment de la població, que a Àfrica es duplica cada 25 anys, la qual cosa suposa un gran problema per a estos països, que no poden donar treball, ni alimentar bé, ni donar una bona

educació a tanta població jove. Per això una gran part dels africans segueixen passant fam i molts emigren a altres països per a tenir una vida millor.

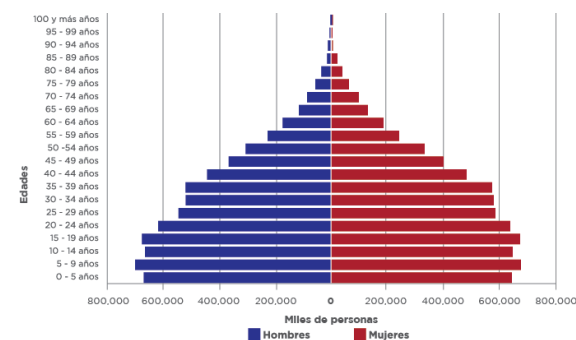
EXERCICIS

1. Quants fills té la gent a Amèrica Llatina i els països àrabs? I a Àfrica? I a Xina?
2. Per què creus que Romania ha passat de 23 a 19 milions d'habitants en els últims 25 anys?
3. Quants anys viu la gent en els països subdesenvolupats? Hi ha molts ancians allí?
4. Per què es tenen tants fills en els països pobres?
5. Per què la població de Xina ha crescut menys que la dels altres països d'Àsia?
6. Estes piràmides de població pertanyen a Espanya, a Mèxic i a Etiòpia. Assenyala quina correspon a cada país i indica com ho has sabut.

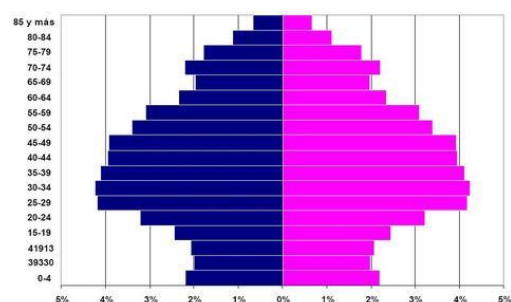
Piràmide 1

Piràmide 3

Piràmide 2

5. LES MIGRACIONS

A més de la natalitat (naixements) i de la mortalitat (morts) hi ha altres factors que expliquen l'augment o descens de la població: les migracions. Hi ha països en els quals es tenen pocs fills, però que augmenten la seua població a causa de l'arribada de nombrosos immigrants. En altres llocs es perd població perquè moltes persones es marxen, cercant millors condicions de vida. Els que es van d'un lloc són els emigrants, mentre que els que arriben des de fora són els immigrants. La diferència entre els que arriben i els que se'n van és el saldo migratori. Per a calcular el creixement real de la població, cal tenir en compte el **creixement natural** (diferència entre naixements i defuncions) i el **saldo migratori** (diferència entre els que se'n van i els que arriben).

Hi ha dos tipus de migracions: les exteriors (gent que va d'un país a un altre) i les interiors (gent que es va d'una part del país a una altra). El més freqüent és que les persones decidisquen anar-se a viure a un altre lloc perquè tenen problemes en el seu lloc d'origen (no hi ha treball, es guanya molt poc) i esperen viure millor en la nova destinació. Però també poden emigrar fugint d'una guerra (els refugiats), d'una dictadura (exiliats) o cercant un clima millor (molts jubilats europeus es queden a viure a Espanya, on tenen sol i platja).

En l'actualitat la majoria dels **emigrants** són **interiors** i marxen del camp a la ciutat en països asiàtics, africans o llatinoamericans. Estes persones fugen de la pobresa en el camp, però quan arriben a la ciutat es veuen obligats a fer els pitjors treballs, perquè no tenen estudis ni contactes que els ajuden a trobar una ocupació millor. Per això solen treballar en el servei domèstic, en la indústria o en la construcció, treballant molt i cobrant poc. Uns altres, amb menys sort, acaben dedicant-se a la venda de carrer, a arreplegar fem dels abocadors o a la prostitució. Estos immigrants viuen en els barris més pobres i tornen al seu lloc d'origen una o dues vegades a l'any, per a veure als seus familiars.

Quant als **emigrants exteriors**, la majoria van de països subdesenvolupats (o en vies de desenvolupament) a països més rics, on esperen viure molt millor. Solen ser gent jove i es concentren en les ciutats i en els seus voltants, mentre que en camp hi ha menys. Les zones del món que reben major quantitat d'immigrants estrangers són les següents:

- **Europa Occidental:** ací viuen uns 47 milions d'immigrants d'origen estranger, sobretot d'Àfrica, Àsia i Europa Oriental. Habitualment solen vindre d'antigues colònies, ja que coneixen l'idioma del país al que arriben: indis a Anglaterra, algerians a França o llatinoamericans a Espanya. A Alemanya predominen els turcs i la gent d'Europa Oriental, a causa de la seua proximitat. I en tots els països hi ha xinesos i africans negres. Els països amb més estrangers són Luxemburg i Suïssa, on superen el 20 % de la població.

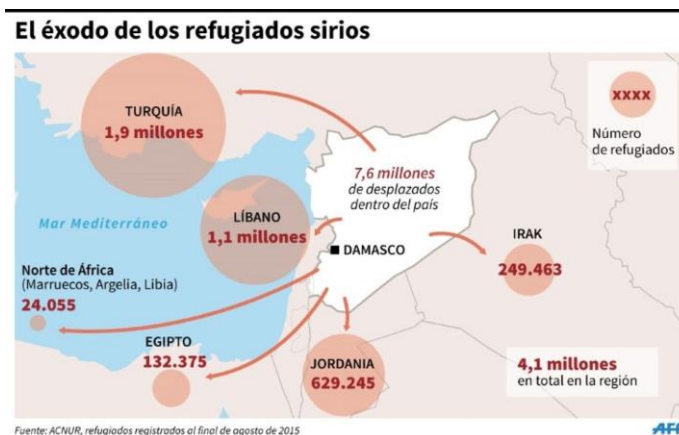
- **Amèrica del Nord:** a Estats Units viuen 40 milions d'estrangers, la majoria llatinoamericans (mexicans, porto-riquenys, salvadorencs) i asiàtics (xinesos, indis, filipins). També arriben molts immigrants a Canadà, però allí hi ha més europeus i asiàtics, i pocs llatinoamericans. En algunes ciutats, com Miami o Toronto, més del 40 % de la població està formada per estrangers.

- **Països del Golf Pèrsic:** a causa de la riquesa que produeix el petroli, 18 milions d'estrangers, sobretot egipcis, indis i pakistanesos, s'han traslladat a aqueixa part del món. Quasi tots són homes, per la qual cosa en eixos països hi ha un gran desequilibri entre homes i dones. En alguns d'ells, com Kuwait, Catar o Emirats Àrabs, prop del 80 % de la població són immigrants estrangers.

Els immigrants de països pobres solen arribar de forma il·legal, tractant després d'aconseguir papers oficials per a regularitzar la seua situació. A causa de la gran quantitat d'immigrants que estan arribat a Europa i a Amèrica del Nord, cada vegada hi ha més controls policials i més trabes per a evitar l'arribada de més. Però açò no impedeix que cada vegada arribe més gent als països rics, fugint de la pobresa en els seus llocs d'origen. Una vegada passen la frontera, acaben realitzant els treballs que ningú vol, ja que la majoria no tenen estudis (i si els tenen, moltes vegades no els els convaliden), ni família que els mantinga mentre busquen treball. Els homes solen treballar en l'agricultura o la construcció, mentre que les dones s'ocupen netejant cases o cuidant xiquets i ancians. Alguns immigrants, com els xinesos, compten amb l'ajuda de màfies que els ajuden a muntar negocis (restaurants, basars, tendes de roba) a canvi de retornar-los els diners després. Però són els menys. La majoria ha de viure amb sous baixos i treballant moltes hores. Molts d'ells comparteixen casa amb altres estrangers, ja

sigués perquè el sou no els arriba per a viure a soles o perquè volen estalviar diners per a enviar als seus familiars, que s'han quedat en el seu país d'origen.

D'altra banda, en el món hi ha diversos milions de **refugiats**. Són persones que fugen de les guerres i que es van a països veïns, on viuen en campaments de refugiats, formats per moltes tendes de campanya, fins que puguen tornar a les seues cases. Mentrestant ACNUR (l'agència de l'ONU per als refugiats) i les ONGs els ajuden a viure, perquè no es muiren de fam o malalties. La majoria estan a Àfrica i a Àsia, que és on hi ha més conflictes armats.

EXERCICIS

1. Què són els immigrants? I els emigrants?
2. Quin és el saldo migratori d'Espanya, si cada any arriben 307.000 persones i es van 409.000?
3. Quines raons mouen a la gent a abandonar les seues cases per a anar-se a viure a altres països o regions?
4. A quines parts del món arriben més immigrants? De quins països vénen?
5. De què treballen els immigrants quan arriben als països desenvolupats? Per què creus que els toquen els pitjors treballs?
6. Com es diuen els immigrants que fugen de les guerres? On viuen?

6. LA POBLACIÓ ESPANYOLA

El nostre país compta amb 46 milions d'habitants, 40 nascuts a Espanya i 6 en l'estranger, amb una densitat de població de 92 habitants per quilòmetre quadrat. Però es reparteixen de forma molt desigual, doncs la majoria de la població resideix en la costa i a Madrid, havent-hi algunes províncies, com Madrid, Barcelona i Biscaia, amb més de 500 habitants per quilòmetre quadrat. En les zones més poblades el sòl és tan car que els habitatges són més xicotets i la gent es veu obligada a viure molt lluny del treball, perquè així els ix més barata la casa. Les comunitats més poblades són Andalusia (8 milions), Catalunya (7 milions), Madrid (6 milions) i la Comunitat Valenciana (5 milions). En canvi l'hi ha zones molt poc poblades a l'interior, amb densitats inferiors als 50 habitants per quilòmetre quadrat: Castella-Lleó, Castella-la Manxa, Extremadura i Aragó, on hi ha molts pobles xicotets, amb pocs serveis.

Estes diferències es deuen al fet que en la costa i en les ciutats s'han anat concentrant la indústria i els serveis (banca, turisme, comerços). Allí hi ha més treball i més oportunitats per a passar el temps lliure, per la qual cosa molta gent ha emigrat a estos llocs, cercant una major qualitat de vida. Les zones interiors s'han anat despoblant, sobretot en els pobles, on s'ha quedat la gent més major. A causa d'estes migracions, actualment la major part de la població espanyola viu en ciutats (localitats de més de 10.000 habitants).

Espanya no ha tingut sempre la mateixa població que ara. Durant l'època romana i l'Edat Mitjana, la població estava entre els 5 i els 7 milions d'habitants. A poc a poc va anar creixent, però molt lentament, aconseguint els 10 milions en 1800. Durant el segle XIX la població va anar augmentant més ràpidament, a causa de millores en higiene, medicina i alimentació, aconseguint-se els 18 milions d'habitants en 1900. Però seguia havent-hi molta pobresa i molts espanyols emigraven a Amèrica Llatina o a Europa Occidental. Malgrat açò, com se seguien tenint molts fills i cada vegada moria menys gent per malalties (a causa de la millora de la sanitat i de l'alimentació), la població va augmentar molt, arribant-se als 35 milions en 1975.

En eixe any va arribar a Espanya la crisi econòmica, que va coincidir amb el retorn de molts emigrants des de França o Alemanya, en quedar-se sense treball allí. A més, les dones van anar incorporant-se al mercat laboral (abans quasi totes eren mestresses de casa) i a usar mètodes anticonceptius, que abans estaven prohibits, per a poder decidir quants fills volien tindre. Açò, i la falta de treball per la crisi, va fer que s'anara reduint la taxa de natalitat, fins a arribar a ser una de les més baixes del món. Actualment hi ha moltes parelles que no tenen fills, per la qual cosa la mitjana de fills per dona està entorn d'1,4. A més, la sanitat ha millorat molt i com la dieta mediterrània és molt saludable, a Espanya la mitjana de vida és de 83 anys, la segona més alta del món. Tot açò fa que la població espanyola siga una de les més envellides del món i posa en perill el sistema de pensions en el futur, doncs cada vegada hi haurà menys gent jove i més jubilats.

Entre 1950 i 1975 molta gent va abandonar els seus pobles per a emigrar a la ciutat, però hui dia això es dona menys. També va haver-hi molts andalusos, gallecs o castellà-manxecs, que s'anaven a viure a Madrid, Barcelona, València o al País Basc, on hi havia més treball en la indústria i en els serveis. Aquest tipus d'immigració va acabar amb la crisi dels anys 70 i va ser en eixos anys quan van arribar a Balears i la Comunitat Valenciana britànics i alemanys, molts d'ells jubilats, atrets pel clima i les platges. Malgrat això, a Espanya va haver molt pocs estrangers fins a que l'economia va millorar, a la fi dels 90. Aleshores va començar

L'arribada massiva d'immigrants d'altres països, degut a l'elevat nivell de vida i l'auge de la construcció. D'aquesta manera, entre 1998 i 2008 van arribar a Espanya cinc milions d'estrangers. La majoria eren equatorians, romanesos i marroquins, que acudien cercant un millor nivell de vida del que tenen en els seus països d'origen. No obstant açò, des que va començar la crisi l'arribada d'immigrants s'ha reduït i molts han tornat als seus països. Uns altres, sobretot llatinoamericans, ja s'han nacionalitzat, per la qual cosa actualment hi ha quasi dos milions d'espanyols nascuts en l'estranger.

EXERCICIS

1. Quanta gent viu a Espanya? Quines són les quatre comunitats més poblades?
2. Per què en les regions de l'interior viu menys gent? Quin és l'única província de l'interior que està molt densament poblada?
3. On emigraven abans els espanyols? Per què?
4. Per què va augmentar molt la població espanyola durant el segle XX?
5. Si ets espanyol, pregunta als teus pares en quina província van nàixer els teus quatre avis i anota-ho en el teu quadern. Si ets estranger, indica en quin país van nàixer els teus pares i en quin any van arribar ací. Les dades que proporcionen els alumnes s'escriuran en la pissarra i el professor els comentarà.
6. De quins països són els estrangers que resideixen a Espanya? Per què han vingut?

TEMA 5. LES CIUTATS

1. HISTÒRIA DE LES CIUTATS

Les primeres ciutats: van sorgir a Egipte i Mesopotàmia cap a l'any 3000 a. de C. Estaven emmurallades i en elles residien artesans i comerciants, que venien els seus productes als camperols dels voltants. Les ciutats gregues eren brutes, doncs no hi havia clavegueram, ni servei de recollida de residus, per la qual cosa la gent tirava tota la porqueria per la finestra. A més a més, els carrers no estaven pavimentats i quan plovia et tacaves de fang. També eren caòtiques (els carrers eren estrets i la ciutat semblava un laberint) i insalubres (la gent bevia aigua de pous, que es contaminaven sovint per la brutícia, la qual cosa feia que les epidèmies foren una cosa habitual). D'altra banda, mancaven d'il·luminació nocturna, per la qual cosa a les nits els lladres campaban a pler i ningú s'atrevia a eixir al carrer.

Les ciutats romanes: els romans es van preocupar per solucionar estos problemes i construir ciutats més habitables. Van fer ciutats amb carrers llargs i rectes, per a facilitar les comunicacions. Hi havia dues avingudes principals (anomenades card i decumanus), que es creuaven en una plaça central (el fòrum). A més, van crear serveis públics i clavegueram, perquè la gent no haguera de tirar els excrements al carrer. Es van construir aqüeductes, que portaven a les ciutats l'aigua pura de les muntanyes, per a evitar que la gent agafara malalties per beure aigua amb bacteris. Els més benestants tenien aigua corrent en les seues cases, mentre que la resta podien anar a la font a per ella. A més, es van cobrir els carrers amb llambordes, per a evitar embrutar-se les botes amb fang. I es van construir molts edificis per a l'oci, com a teatres, amfiteatres, termes i circs. No obstant açò, els carrers van seguir estant fosques a la nit, per la qual cosa seguia sent perillós eixir a Eixes hores.

Les ciutats medievals: en el segle V es va esfonsar l'Imperi Romà i moltes ciutats es van abandonar o van ser destruïdes. Durant molt de temps les ciutats van ser molt xicotetes i quan van començar a créixer es va fer de nou d'una forma caòtica i desordenada. Ningú es preocupava d'organitzar el creixement de la ciutat, per la qual cosa van tornar a sorgir els problemes que els romans ja havien solucionat: la ciutat medieval va tornar a ser caòtica, bruta i insalubre, com havien sigut les ciutats egípcies o gregues.

Les ciutats del segle XIX: en esta època es va produir la Revolució Industrial. Les ciutats es van omplir d'indústries (amb el que va augmentar molt la contaminació) i van créixer de forma molt ràpida, ja que molta gent del camp es va traslladar allí per a buscar treball. Es van derrocar les muralles per a facilitar el creixement de la ciutat, creant-se nous barris als afores, amb avingudes i carrers rectes per a facilitar els moviments. Al mateix temps, es va tornar a pensar en construir ciutats més habitables, a fi de solucionar els problemes de la ciutat medieval. És en aquesta època quan es col·loquen les primeres faroles, que il·luminaven els carrers a la nit. La gent ja va poder eixir sense por i va començar a haver-hi una intensa vida nocturna (amb bars de copes, cabarets, etc). A més, es van construir xarxes de clavegueram per a eliminar residus i canonades per a portar aigua pura a les cases. Es van crear sistemes de recollida de fem i es pavimentaren els carrers amb llambordes.

Les ciutats del segle XX: durant aquest segle les ciutats van seguir creixent i es van crear nous barris, molts d'ells amb cases unifamiliars, mentre que uns altres tenien grans blocs de pisos. Les fàbriques es van retirar del centre i es van traslladar a polígons industrials als afores, per a reduir la contaminació, al mateix temps que es creaven més zones verdes. Es van construir xarxes de metro i línies d'autobusos i tramvies, per a poder desplaçar-se ràpidament per la ciutat. Al mateix temps, com cada vegada hi havia més cotxes, es van omplir les ciutats de semàfors i senyals de tràfic.

Tanmateix, la proliferació de vehicles ha agreujat els problemes del tràfic i la contaminació. En els països desenvolupats les grans ciutats són cada vegada més cares i la gent

jove s'ha d'anar a viure a localitats properes. En el Tercer Món l'enorme creixement de les ciutats ha facilitat l'aparició de grans barris de barraques, on viu gent molt humil i que no tenen ni faroles, ni aigua, ni clavegueram, a més de ser focus de delinqüència, doncs molta gent que viu allí no té treball.

EXERCICIS

1. On i quan van sorgir les primeres ciutats?
2. Quins problemes tenien les ciutats gregues?
3. Quines millores van introduir els romans?
4. Què va ocórrer en les ciutats durant l'Edat Mitjana?
5. Quan va començar a haver-hi vida nocturna en les ciutats? Per què?
6. Esmenta dos canvis positius i dos canvis negatius que s'hagen produït durant el segle XX en les ciutats.

2. LES PARTS DE LA CIUTAT

Si contemplem el plànol de la ciutat, veurem diferències en les formes dels carrers i dels edificis. En la majoria de les ciutats espanyoles podem distingir tres parts:

Centre històric: és la zona més antiga de la ciutat i té un plànol irregular, herència de l'època medieval, quan tota la ciutat era així. Els carrers són estrets i sinuosos (amb moltes corbes) pel que és fàcil perdre's i el tràfic és complicat. Les illes de cases són xicotetes i amb formes molt diferents. Hi ha pocs carrers rectes i les escasses avingudes que hi ha s'han fet posteriorment (segle XIX o XX), derrocant cases antigues. En el centre històric sol estar l'ajuntament, es concentren els monuments més importants i és el lloc més visitat pels turistes. Així i tot, la majoria de les cases són velles i moltes no estan en bon estat o han quedat abandonades. Per açò allí sol viure gent de classe mitjana-baixa, immigrants i persones majors que han viscut

CENTRE HISTÒRIC DE RONDA

sempre en aqueixa zona. En les últimes dècades els ajuntaments s'han preocupat per rehabilitar els cascots antics (ajudant a reparar les cases), per a fer-los més atractius per al turisme. Açò explica que algunes parts del centre històric siguin ara llocs amb molta vida nocturna, a causa de l'abundància de pubs i restaurants, en edificis rehabilitats.

Eixample: aquesta part de la ciutat es va construir entre 1850 i 1940. Per a evitar els problemes de les ciutats medievals, es va voler ampliar la ciutat de forma més racional, amb grans avingudes, carrers rectes i illes de cases quadrades (amb patis interiors). Els carrers són paral·lels uns a uns altres i bastant amples, per a facilitar les comunicacions. El plànol és ortogonal (en quadrícula), encara que hi ha alguns carrers diagonals per a facilitar els desplaçaments en eixa direcció. En ser una zona cèntrica i no ser les cases molt antigues, són barris elegants i cars per a viure (sobretot en les grans ciutats), en els quals habiten persones de classe mitjana-alta (o persones majors que van comprar la seua casa quan aqueix barri no era tan car). En l'eixample es localitzen la majoria dels bancs i les tendes més cares.

EIXAMPLE DE BARCELONA

Barris perifèrics: és l'última part de la ciutat que es va construir i se situa als afores, al voltant de l'eixample. Esta zona no es va planificar tant i, encara que els carrers són rectes, cada illa de cases té una forma diferent, per la qual cosa no són totes quadrades, com en el cas anterior. En els edificis més antics resideixen famílies treballadores de classe mitjana-baixa, però en els barris més apartats hi ha molts pisos nous per a famílies amb un poder adquisitiu més alt (algunes fins i tot amb piscina, pistes de tennis i instal·lacions comunes). Algunes ciutats espanyoles compten amb rondes de circumval·lació que eviten passar pel casc antic per a travessar la ciutat, com la M-30 a Madrid. Després hi ha vies més exteriors, que permeten passar de llarg, quan no es vol passar per la ciutat, com la V-30 i el by-pass a València.

BARRI DE CARABANCHEL (MADRID)

Àrees periurbanes: als voltants de les ciutats grans i mitjanes trobem ciutats xicotetes que han crescut molt últimament perquè els pisos allí són més barats. Un exemple és Paterna, que ha

duplicat la seua població des de 1980, mentre que València a penes ha crescut. A més, en estes zones existeixen urbanitzacions de xalets i adossats, on viu gent de classe mitjana-alta, així com serveis que necessiten molt espai, com centres comercials, aeroports, universitats, hospitals, depuradores o cementeris. També la indústria es localitza en polígons industrials en la perifèria, perquè el sòl és més barat i per a estar millor comunicada.

URBANITZACIÓ EN UN ÀREA PERIURBANA

En la resta d'Europa les ciutats també se solen dividir en casc antic, eixample, barris perifèrics i àrees periurbanes. Algunes ciutats, com Moscou, tenen grans anells d'avingudes que permeten envoltar el centre, mentre que unes altres, com París, compten amb grans avingudes amb arbres (bulevards), que porten directament al centre. En l'eixample es troba el districte financer, on es troben les seus de grans empreses i podem veure gratacels d'oficines.

A Estats Units quasi cap ciutat té centre històric, ja que els edificis vells es derroquen de seguida per a construir altres més moderns. En el centre de les ciutats nord-americanes trobem gratacels d'oficines per a les grans empreses, envoltats per edificis vells on habiten negres i hispans. Però açò és una part xicoteta de la ciutat, doncs la majoria de la població viu en xalets als voltants. Açò els obliga a tindre cotxe, per a poder arribar als llocs, ja que les distàncies són molt més grans. No obstant açò, en la costa est hi ha algunes ciutats en les quals molta gent viu en pisos, com Nova York.

CIUTAT NORD-AMERICANA (LOS ÀNGELES)

A Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia el centre històric sol ser d'època colonial, concentrant-se allí els principals monuments i amb un plànol irregular, de carrers estrets. En l'eixample hi ha

grans avingudes i allí viu la classe mitjana-alta. Després hi ha barris amb habitatges de poca qualitat, on resideix la majoria de la població, i finalment poblats xabolistes, molt perillosos i amb molt poques infraestructures i serveis, per als més pobres. Fora de la ciutat trobem urbanitzacions de luxe, per a la gent benestant.

EXERCICIS

1. Totes estes persones viuen en una ciutat o en els seus voltants. Indica qui viu en cada lloc:

A- Dona de 80 anys, vídua d'un xicotet empresari. Viu en el pis que es va comprar de jove amb el seu marit.

B- Família d'immigrants colombians. El pare (40 anys) és cambrer i la mare (35 anys) neteja cases.

C- Família de classe acomodada. El marit (50 anys) és enginyer i la mare (45 anys) farmacèutica.

D- Família de classe treballadora. El pare (60 anys) és obrer en una fàbrica i la mare (58 anys) és mestressa de casa.

E- Pareja jove que s'acaba de casar. El marit és obrer i la dona administrativa. Tenen 30 anys.

a- Pis vell en el centre històric. És un quart pis sense ascensor.

b- Pis nou en una ciutat xicoteta prop de la gran ciutat.

c- Pis de 35 anys en un barri de la perifèria de la ciutat.

d- Pis de 55 anys en l'eixample, amb ascensor.

e- Xalet amb piscina en una urbanització als afores de la ciutat.

2. Quins problemes tenen els centres històrics de les ciutats?

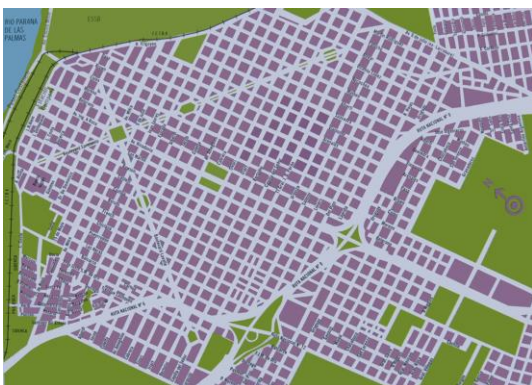
3. Quan es va construir l'eixample de les ciutats espanyoles?

4. En quina part de la ciutat se situen els polígons industrials i els centres comercials?

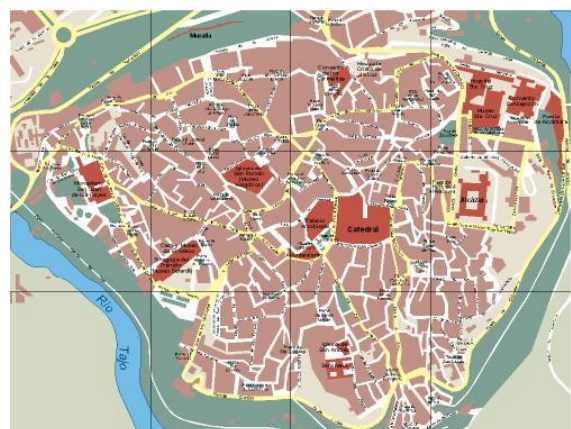
5. Com són les ciutats a Estats Units? I en els països poc desenvolupats?

6. A quina part de la ciutat corresponen estos quatre plànols?

Plànol 1

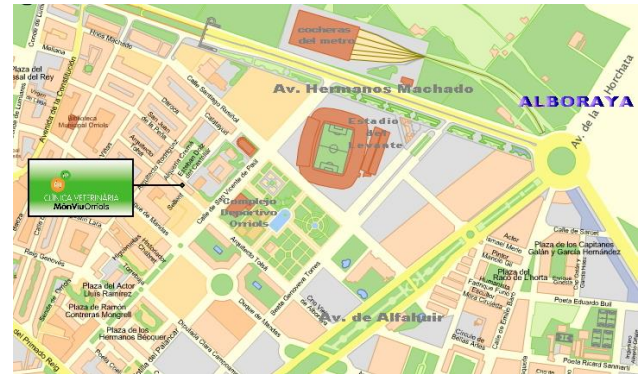
Plànol 2

Plànol 3

Plànol 4

3. LES FUNCIONS URBANES

A les ciutats arriba sovint gent que no és d'allí, per a treballar, realitzar gestions, anar de compres, estudiar en la universitat o assistir a algun espectacle. Açò succeeix perquè les ciutats tendeixen a concentrar els serveis de tota una zona, que no poden estar en tots els municipis. Per açò diem que les ciutats exerceixen unes funcions (comercial, industrial, turística, militar, administrativa...). Algunes tenen solament una funció, però les més grans exerceixen varies. Vegem quines són les més importants:

Funció comercial: és la més important, ja que es dona en tots els nuclis urbans. En les ciutats tenim gran varietat de comerços, així com grans magatzems i hipermercats, podent-se comprar moltes coses que no hi ha en els pobles. Per això molta gent es desplaça sovint a la ciutat per a anar de compres, creant allí llocs de treball. Però les ciutats que més han crescut ho han sigut per tindre ports importants, pels quals passaven moltes mercaderies que després anaven per a un altre lloc. Com a exemples tenim Sevilla, Singapur i Bombai (en l'Índia).

Funció industrial: hi ha ciutats que eren xicotetes, però que van començar a créixer en desenvolupar-se allí una indústria important, que va atraure a gran quantitat d'immigrants. En estes ciutats gran part de la població treballa encara en les fàbriques. Com a exemples podem citar Bilbao, Detroit (a Estats Units) o Shenzhen (a Xina). No obstant açò, les ciutats industrials estan deixant de ser-ho, doncs cada vegada tenen més serveis i la indústria es va a polígons de la perifèria, en ciutats més xicotetes.

Funció administrativa: sovint anem a les ciutats per a realitzar gestions (anar a tràfic, als jutjats, al ministeri, a la conselleria...). Quan una ciutat es converteix en capital d'una província, d'una regió o d'un país augmenta la seua població, ja que es construeixen allí nombrosos edificis oficials, als quals va treballar gent de fora. A més, quan una ciutat es la capital, s'instal·len allí les seus de moltes empreses, així com ambaixades (si és capital d'un país) i altres serveis públics, com a museus i centres d'ensenyament superior. Hi ha poblacions han crescut molt per estar allí la capital d'un país, com Madrid, París o Sant Petersburg (antiga capital de Rússia).

Funció cultural: en les ciutats se situen els teatres, museus i universitats, per la qual cosa molta gent es desplaça allí per a estudiar o per a assistir a actes culturals. Algunes d'elles són xicotetes, però compten amb una universitat important i açò els ha fet rebre molta gent de fora, com

Salamanca, Oxford i Heidelberg (a Alemanya). En estes ciutats sol haver-hi molts joves procedents d'altres llocs, ja que també reben estudiants estrangers.

Funció turística: en alguns nuclis urbans la majoria de la població treballa gràcies a l'arribada de nombrosos turistes, en comerços, hotels i restaurants. Molta gent s'ha anat a viure allí, perquè abunda el treball en estos sectors. Podem citar els casos de Benidorm, Niça (a França) i Cancún.

Funció religiosa: hi ha altres poblacions que són centres religiosos, en haver succeït allí esdeveniments importants per als membres d'una religió. Molta gent hi acudeix en peregrinació, la qual cosa crea molts llocs de treball, per a atendre a tots els pelegrins. Exemples d'açò són Santiago de Compostel·la, La Meca (a Aràbia Saudita) i Jerusalem.

Funció militar: és la més antiga. Antigament les ciutats estaven emmurallades i, quan hi havia guerra, molta gent dels pobles veïns emigraven a la ciutat per a estar fora de perill. Hui dia açò ja no succeeix, però sí que hi ha ciutats que han crescut molt per tindre una base militar important, que dóna treball a moltes persones (tendes, bars, netejadores...). Tenim com a exemple El Ferrol, Vladivostok (Rússia) i Honolulu (Estats Units), on hi ha importants bases militars.

Funció residencial: encara que es dóna en totes les ciutats, hi ha algunes que han crescut molt perquè estan prop d'una ciutat més gran. Com en les ciutats grans l'habitatge és més car, molts es traslladen a ciutats xicotetes de la perifèria, com Fuenlabrada (prop de Madrid) o Badalona (prop de Barcelona). D'esta manera, moltes persones fan quasi tot en la ciutat gran i solament van a la ciutat en la qual viuen per a descansar.

EXERCICIS

1. Quines funcions pot exercir una ciutat? quins creus que són més freqüents? i quins menys?
2. Per què es diu que una ciutat té una funció comercial?
3. Coneixes alguna ciutat en la qual gran part de la població visca del turisme?
4. Per què Madrid s'ha convertit en la ciutat més gran d'Espanya, quan abans era una xicoteta ciutat?
5. Quina funció ha segut més important a Sevilla, Bilbao o Salamanca?
6. Quines dues funcions creus que són més importants a Paterna? Explica per què.

4. LES CIUTATS DEL MÓN

Antigament quasi tothom vivia en el camp i les ciutats eren xicotetes. Fins a 1800 no hi havia cap ciutat que tinguera més d'un milió d'habitants. A partir d'aquesta data els nuclis urbans han anat creixent espectacularment, a causa del desenvolupament de la indústria i els serveis, sobretot en els països desenvolupats. Per això en estos països més del 70 % de la població viu ja en poblacions de més de 10.000 habitants. Però a partir de 1950 el creixement urbà s'ha centrat en els països en vies de desenvolupament i subdesenvolupats. Actualment en els primers (Amèrica Llatina, països àrabs, Europa Oriental, Xina) la majoria de la població també viu en ciutats. Però en els subdesenvolupats (Àfrica, sud d'Àsia), encara que també hi ha grans nuclis urbans, la majoria de la gent segueix vivint en pobles i llogarets.

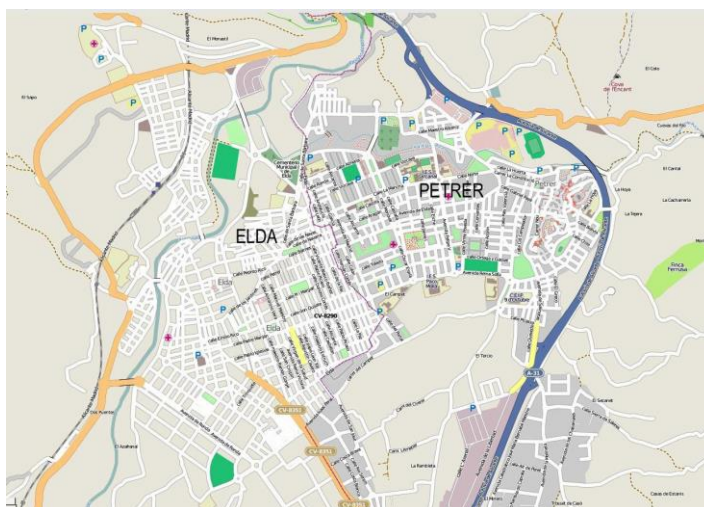
A nivell mundial un 53 % de la població viu en ciutats i la resta en el camp, encara que el percentatge d'estos últims es va reduint a poc a poc. L'agricultura s'està modernitzant i cada

vegada hi ha menys treball en el camp, per la qual cosa moltes persones emigren a la ciutat, sobretot en els països subdesenvolupats. De la gent que resideix en ciutats, la major part habita ciutats xicotetes i mitjanes (de 10.000 a un milió d'habitants). No obstant açò, hi ha també ciutats molt grans, que estan aconseguint dimensions mai vistes fins ara. Moltes d'elles s'han unit a altres ciutats properes i formen grans àrees urbanes, existint en el món 33 megaciudades de més de 10 milions d'habitants, de les quals solament cinc estan en països desenvolupats. Les més grans del món són les de Tòquio (Japó), Jakarta (Indonèsia), Delhi (Índia), Manila (Filipines) i Seül (Corea del Sud).

Però la importància d'una ciutat no depèn només del seu nombre d'habitants. Les grans ciutats dels països subdesenvolupats no exerceixen cap funció important fora dels seus països, mentre que les dels països rics són importants centres econòmics, culturals o polítics. Algunes compten amb borses importants i són seus de grans empreses (Nova York, Tòquio, Londres), mentre que en unes altres estan els millors museus, les majors biblioteques i concentren les principals estrenes de cinema i teatre (Nova York, París, Londres). Finalment, hi ha ciutats amb un poder polític important, en ser capitals de grans països o d'organitzacions internacionals (Washington, Nova York (per l'ONU) o Brussel·les (per la Unió Europea)). Estes grans urbs es diuen ciutats globals, perquè allí es prenen decisions que afecten a molts països. Per açò reben molts visitants (per assumptes de negocis, política o turisme) i compten amb grans aeroports, molt bé connectats amb totes les grans ciutats del món.

Per altra banda, avui dia una ciutat no és solament el seu terme municipal, doncs molts nuclis urbans han crescut tant que s'han anat unint a uns altres que estaven a prop. Quan s'uneixen dos o més ciutats d'una grandària semblant parlem de **conurbació**, sent en la pràctica una sola ciutat, encara que cadascuna conserve el seu ajuntament. És el cas de la conurbació del Ruhr (Alemanya) o la de Dallas-Fort Worth (Estats Units). A escala més modesta podem esmentar la de Godella-Burjassot, prop de València. Altres vegades és tan car viure en una ciutat que molta gent es trasllada a poblacions més xicotetes als voltants, formant així un **àrea metropolitana**. En aquest cas hi ha una ciutat que destaca molt sobre les altres, que han crescut gràcies a la seua proximitat i que depenen d'ella. Moltes persones que viuen en estes xicotetes ciutats van sovint a la ciutat principal per a treballar, estudiar en la universitat, passar el seu temps lliure i realitzar les seues compres. Paterna, Torrent o Manises, per exemple, pertanyen a l'àrea metropolitana de València.

CONURBACIÓ

ÀREA METROPOLITANA

EXERCICIS

1. On viu la majoria de la gent en els països desenvolupats? i en els que estan en vies de desenvolupament? i en els subdesenvolupats?
2. Per què creus que estan creixent tant les ciutats dels països subdesenvolupats?
3. Quines són les cinc ciutats més grans del món? En quins països estan?
4. Quines ciutats concentren el poder econòmic del món? I el poder polític? Quines són els centres culturals del planeta?
5. Què és una conurbació? i un àrea metropolitana? Posa exemples d'ambdues.
6. Para què va a València la gent de Paterna? Posa quatre exemples.

5. LA VIDA EN LES GRANS CIUTATS

Les grans ciutats ofereixen nombrosos serveis i atractius, però també pateixen greus problemes. Anem a estudiar-les en funció de la riquesa del país:

Països desenvolupats: la població que viu en les grans ciutats del món ric es beneficia d'una gran oferta cultural (museus, biblioteques, universitats, teatres, conferències) i d'oci (cinema, concerts, discoteques, restaurants, grans parcs públics) per a passar el seu temps lliure. Si un té diners per a eixir és quasi impossible avorrir-se en una gran ciutat, ja que l'oferta és variadíssima. D'altra banda, existeixen gran quantitat de tendes i grans centres comercials, on es pot comprar pràcticament de tot.

Les grans ciutats dels països desenvolupats acullen a nombrosos immigrants. A Londres, Nova York o París es pot trobar a persones de totes les parts del món. Hi ha restaurants de molts països, es parlen moltes llengües i hi ha temples de moltes religions. Els habitants

d'estes ciutats són més tolerants i oberts, ja que estan acostumats a conviure amb gent d'altres cultures. Les novetats i les modes arriben abans i els sous són més alts que en les ciutats xicotetes.

Quant als problemes, cal destacar l'elevat preu de l'habitatge, que obliga a treballar als dos membres de la parella i a compartir pis als que no estan casats. La gent treballa moltes hores per a pagar la casa i molts han d'anar-se a viure a ciutats properes (fins a 50 km), on les cases són més barates. Açò els obliga després a perdre molt de temps en el cotxe, en l'autobús o en el metre, per a arribar cada dia al treball. La gent necessita molt de temps per a arribar als llocs (per a travessar Manhattan, un barri de Nova York, cal tirar-se una hora en el cotxe), sovint han de menjar fora de casa i a penes tenen temps per a relaxar-se o estar amb la família, ja que es passen tot el dia treballant o desplaçant-se. Només poden descansar a la nit i els caps de setmana. D'altra banda, hi ha massa vehicles i és difícil trobar lloc per a aparcar, la qual cosa obliga a deixar el cotxe lluny dels llocs o a pagar per a deixar-ho en un aparcament. A més, els embossos de tràfic són habituals, a les hores d'anar o tornar del treball, així com per a eixir de la ciutat, quan comencen les vacances.

Països subdesenvolupats i en vies de desenvolupament: en estes ciutats també hi ha una important oferta d'oci, comercial i cultural, ja que allí sol viure la gent més rica de cada país. A més, els salaris són més alts que en les zones rurals i la gent té més comoditats. A Àfrica, en l'Índia o a Xina quasi ningú té cotxe en el camp, però sí que es veuen bastants en les grans ciutats. D'altra banda, mentre que en el camp molta gent no té llum elèctrica, clavegueram o aigua corrent a casa, açò és molt més habitual en els grans nuclis urbans. No obstant açò, els habitants d'estes ciutats no tenen tantes comoditats com en els països rics, doncs viuen en cases més xicotetes i treballen moltes més hores. En les ciutats índies i africanes, per exemple, moltes famílies dormen en la mateixa habitació i usen un bany comú compartit amb altres apartaments. A més, com la majoria de les grans ciutats africanes i asiàtiques no tenen metre, el tràfic és caòtic, hi ha molta contaminació i es tarda molt més a arribar als llocs.

A més d'aquesta classe mitjana, també hi ha gent que viu en la misèria, sobretot a Àfrica i en el sud d'Àsia. Molts són immigrants que vénen del camp i que, al no trobar un treball ben pagat, es van a viure a barris de barraques, en habitatges xicotets i de mala qualitat, en els quals no hi ha subministrament d'aigua, clavegueram, faroles ni recollida de fem. En les ciutats llatinoamericanes el percentatge de població que viu en estos barris no arriba al 20%, però en les ciutats de l'Àfrica subsahariana acullen a més de la meitat de la població. A més, com hi ha molta gent pobra hi ha també molta delinqüència i és molt perillós caminar pel carrer de nit. Caracas (a Veneçuela) i Guatemala (a Guatemala) són les ciutats més perilloses del món, doncs allí els atracaments i els assassinats en ple carrer estan a l'ordre del dia.

EXERCICIS

1. Quins avantatges pot tenir viure en una gran ciutat d'un país ric?
2. Quins problemes pateix la gent que viu en estes ciutats?
3. Per què creus que és tan car viure en les grans ciutats?
4. On creus que es viu millor en els països menys desenvolupats? En la ciutat o en el camp? Per què?
5. Quins problemes tenen les ciutats de països menys desenvolupats?
6. Quines ciutats són les més perilloses del món? I algunes de les més contaminades (pag. 28)? Per què tenen estos problemes?

6. LES CIUTATS A ESPANYA

Les ciutats d'Espanya es concentren en la costa i als voltants de Madrid, mentre que en la major part de l'interior a penes hi ha nuclis urbans importants. D'altra banda, les ciutats espanyoles es poden classificar segons la seua importància, de les següents maneres.

Metròpolis nacionals: són Madrid i Barcelona, les úniques amb una influència a nivell nacional i que destaquen per la seua gran grandària de la resta de les ciutats. Madrid té uns 3 milions d'habitants, amb 3 milions més en les poblacions properes, la qual cosa fa un total de 6 milions en la seua àrea metropolitana. A Barcelona viuen 1,6 milions de persones, amb 3,4 milions més als voltants, amb el que la seua àrea metropolitana, de 5 milions, és quasi igual que la de Madrid. Les dos són a més importants centres econòmics i culturals a nivell nacional, mentre que la primera, en ser capital, també és un important centre polític. En estes dues ciutats estan les universitats i hospitals més grans, hi ha tendes molt especialitzades i disposen d'una àmplia oferta cultural. Madrid, per exemple, té uns 50 teatres, auditoris on es poden veure òperes i musicals, la Biblioteca Nacional i el Museu del Prado, entre molts altres atractius. Quan es vol viatjar a l'estranger moltes vegades cal anar a Madrid o a Barcelona a agafar l'avió. Allí tenen la seua seu les grans empreses i viu la gent més rica del país, així com els catedràtics de més prestigi i els grans escriptors, actors, cantants i directors de cinema. Qui vol ser directiu d'una gran empresa sovint es va a treballar a estes ciutats, així com el que vol fer carrera política, que moltes vegades ha de marxar-se a Madrid.

Metròpolis regionals: són ciutats entre 300.000 i 800.000 habitants, que exerceixen la seua influència sobre diverses províncies, normalment de la mateixa comunitat autònoma. Algunes són a més capitals de comunitats autònomes, com València, Sevilla o Saragossa, per la qual cosa en elles se centra la política i l'administració regional. Encara que no hi ha tanta oferta comercial, cultural i d'oci com a Madrid i Barcelona, segueixen oferint una àmplia varietat de serveis especialitzats: universitat, teatres, museus, aeroport, grans hospitals i nombrosos cinemes i grans superfícies.

Metròpolis provincials: són ciutats entre 50.000 i 300.000 habitants, normalment capitals de província, que atrauen a gent de tota aqueixa zona. És el cas d'Almeria, Castelló o Burgos, per exemple. Són centres polítics i administratius, per trobar-se allí la diputació, delegacions provincials i, a voltes, els òrgans de govern d'una comunitat uniprovincial. Ofereixen els mateixos serveis que les metròpolis regionals, però amb una menor especialització: en les seues universitats hi ha menys carreres, els seus aeroports tenen pocs vols, solament disposen d'un o dos teatres, els seus hospitals envien els malalts més greus a altres ciutats i els seus museus tendeixen a ser pocs i xicotets.

Metròpolis comarcals: són ciutats xicotetes, normalment entre 10.000 i 150.000 habitants, on solen concentrar-se els serveis d'una comarca. Les capitals comarcals més grans (Gandia, Alcoi, Benidorm) solen tenir un hospital, delegació d'hisenda, jutjats, escola oficial d'idiomes i un centre comercial, per la qual cosa acudeix gent de tota la comarca. No obstant açò, en moltes comarques hi ha diverses poblacions d'una grandària similar, per la qual cosa els serveis es reparteixen entre diversos municipis. Altres vegades, sobretot en les comarques de l'interior, les capitals comarcals són tan xicotetes que ofereixen pocs serveis, la qual cosa obliga als seus habitants a anar a la capital provincial per a acudir a l'hospital, estudiar idiomes o veure una pel·lícula en el cinema.

Ciutats-satèl·lit: són ciutats properes a altres més grans, que han crescut molt en els últims anys perquè allí l'habitatge és més barat que en les grans ciutats. Normalment tenen menys de 100.000 habitants, excepte als voltants de Madrid i Barcelona, on moltes superen aquesta xifra, com Hospitalet, Badalona, Móstoles o Alcalá d'Henares. Com estan prop d'una ciutat més gran, tenen menys serveis que les metròpolis comarcals i provincials de la mateixa població. No atrauen a penes a gent de fora i molts dels seus habitants es desplacen habitualment a la

metròpoli més propera per a estudiar, treballar, anar de compres, passar el temps lliure o realitzar gestions.

EXERCICIS

1. Quanta gent viu a Madrid i a Barcelona? I en les seues àrees metropolitanas?
2. Per què hi ha tanta gent que es desplaça a estes dues ciutats? Des d'on acudeixen?
3. Quins serveis ofereixen les metròpolis regionals? Cita algunes ciutats que exercisquen una influència a nivell regional.
4. Quina diferència hi ha entre les metròpolis regionals i les provincials?
5. Quins serveis ofereixen les capitals comarcals? quina grandària solen tindre?
6. Zamora és una capital provincial, però té la mateixa població que Paterna. Creus que tindran les dues els mateixos serveis? Explica per què i posa algun exemple.

TEMA 6. EL SECTOR PRIMARI: L'AGRICULTURA

1. LES ACTIVITATS AGRÀRIES AL MÓN

El sector primari comprén les activitats relacionades amb l'obtenció d'aliments: agricultura, ramaderia i pesca, encara que també inclou l'explotació forestal, que aprofita els recursos dels boscos, com a fusta, suro i cautxú. De totes estes activitats la més important és l'agricultura, ja que és la que dona treball a més gent.

Antigament quasi tota la població vivia en el camp i es dedicava a l'agricultura. Açò va començar a canviar en el segle XIX, amb la Revolució Industrial, doncs l'agricultura va iniciar la seua mecanització i açò va alliberar molta mà d'obra, que va emigrar a les ciutats. Este procés va continuar durant el segle XX, per la qual cosa hui dia solament un 3 % de la població dels països desenvolupats treballa en el sector primari. No obstant açò, en els menys desenvolupats l'agricultura està menys mecanitzada, per la qual cosa fa falta més mà d'obra. D'esta manera, a Amèrica Llatina el 15 % de la població s'ocupa en el sector primari, percentatge que puja a un 40 % a Àsia i a un 60 % a Àfrica. Normalment quan més pobre és un país, més gent treballa en l'agricultura.

L'agricultura no es pot practicar a tot arreu. Les zones molt fredes (com l'Antàrtida) o molt seques (el desert del Sahara) impedeixen que cresquen els cultius. En altres llocs l'agricultura és difícil, però l'esser humà pot dedicar-se a ella si li dedica més treball (creant terrasses en les vessants de les muntanyes, sèquies per a reg en zones seques, abonant sòls pobres...). D'altra banda, no totes les plantes poden créixer en tots els llocs. Hi ha cultius que no resisteixen la calor excessiva i per això només es donen en zones temperades, com l'ordi, la creïlla o la remolatxa. Uns altres no suporten el fred, però tampoc la calor durant tot l'any, per la qual cosa són típiques del clima mediterrani, com l'olivera, la carxofa i el préssec. I unes altres necessiten calor i humitat durant tot l'any, per la qual cosa són habituals en els climes tropicals o equatorials (canya de sucre, café, pinya). Si es planta un cultiu en una zona que no és òptima per al seu creixement, el seu rendiment serà molt menor i no serà rendible la seua producció.

El paisatge agrari es divideix en **parcel·les**, que poden ser **obertes** (openfield) o **tancades** (bocage). A Estats Units, per exemple, les parcel·les són tan grans que eixiria molt car barrar-les. Els grangers viuen en un poble i es desplacen cada dia a la seua parcel·la, per a treballar. En canvi a França les parcel·les són més xicotetes i se solen barrar amb tanques i murs de pedra. L'agricultor té la seua casa en la parcel·la, per a encarregar-se millor de les faenes del camp i estalviar-se viatges.

D'altra banda, l'agricultura pot donar-se en **minifundis** o en **latifundis**. Anomenem minifundis a les parcel·les xicotetes, normalment explotades per una família. Els latifundis, en canvi, són terrenes enormes en els quals treballa molta gent, a sou del propietari, que sol ser una persona adinerada (un terratinent).

En una zona pot donar-se el **monocultiu** o el **policultiu**. Parlem de monocultiu quan en una regió quasi tothom es dedica a conrear el mateix, o quan un agricultor només conrea un producte. Conrear solament una planta dona menys treball i fa més rendible l'explotació, per la qual cosa es fa més en els països desenvolupats, on quasi tota la collita es dedica a la venda. Així i tot, a llarga esgota el sòl i fa necessari recórrer a més adobs químics per a mantenir la producció. En canvi en els països pobres es practica molt el policultiu: l'agricultor conrea un poc de tot i té a més animals. Açò li dona molt treball, doncs cal replegar i plantar collites contínuament, a més d'haver de cuidar al bestiar, i la producció és menor. Però ha de fer-ho així, perquè ho conrea per a alimentar-se ell (i la seua família) i no va a menjar sempre el mateix.

L'agricultura pot ser **extensiva** o **intensiva**. És extensiva quan hi ha molta terra disponible i s'usen pocs adobs i poca aigua. Ix més barat, però la terra produeix menys per

hectàrea. Quan hi ha menys terra, l'agricultura sol ser intensiva. En els països subdesenvolupats s'utilitza molta mà d'obra, mentre que en els desenvolupats, es gasta molts diners en adobs i pesticides. I en els dos casos es rega bastant. Així la terra produeix més en relació a la superfície cultivada, però costa més esforç o diners.

Finalment, l'agricultura pot ser de **regadiu** o de **secà**. En l'agricultura de regadiu es reguen els camps (per degoteig, per aspersió o per inundació), mentre que en la de secà no es rega. El regadiu és sempre agricultura intensiva i exigeix més inversió, doncs cal construir preses, canals, sèquies i sistemes de reg, però també s'aconsegueix que la terra produísca més. De fet, la producció de cereals es multiplica per cinc si es reguen i en molts llocs les plantes més rendibles (fruites i hortalisses) solament creixen en regadiu. El secà, en canvi, és extensiu i produeix menys, per la qual cosa solament s'utilitza en llocs on hi ha poca aigua disponible.

EXERCICIS

1. Quines activitats comprèn el sector primari?
2. Quanta gent treballa en el sector primari en els països desenvolupats? I en els menys desenvolupats?
3. Cita dos cultius que no suporten un fred excessiu i dos que no suporten massa calor. Indica en quins països poden conrear-se.
4. Què és un latifundi? I un minifundi?
5. Quina diferència hi ha entre monocultiu i policultiu? On es practica més cadascun?
6. Què és l'agricultura intensiva? I l'extensiva? Quins avantatges té cada sistema?

2. L'AGRICULTURA DE SUBSISTÈNCIA

L'agricultura de subsistència és aquella en la qual **la major part de la producció es destina al consum de l'agricultor i de la seua família**. Només una xicoteta part es ven en el mercat. Antigament quasi tota l'agricultura era de subsistència, però hui dia açò solament succeeix en països subdesenvolupats i en menor mesura, en els que estan en vies de desenvolupament. En aquest tipus d'agricultura s'utilitzen eines molt primitives, pocs adobs i pesticides, per la qual cosa la terra produeix poc i la gent no està ben alimentada. En l'Índia i Àfrica la majoria dels camperols encara practiquen este tipus d'agricultura, que es pot dividir en tres tipus:

Agricultura itinerant: es dona en zones de selva d'Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia. La selva no és adequada per a l'agricultura, ja que només es pot conrear durant tres o quatre anys seguits. Després s'esgota i no produeix res durant 15 o 20 anys. Els agricultors que viuen en estes zones han de traslladar-se contínuament per a deixar que la terra es recupere. Cremen un tros de la selva, utilitzen les cendres com a adob i treballen amb eines molt primitives, com aixades i pals punxeguts. D'aquesta manera conreen plantes tropicals com el plàtan, el mill o la mandioca. Quan la terra deixa de produir s'en van a una altra part de la selva i fan el mateix. Al cap d'un temps, una vegada la terra s'ha recuperat, tornen al primer lloc i inicien de nou el procés. Esta tècnica només es pot practicar si hi ha poca població. Si augmenta molt el nombre d'habitants no hi ha selva per a tots i la terra no té temps per a regenerar-se. Açò és el que està passant ara en moltes zones d'Àfrica i Àsia, la qual cosa està produint la desaparició dels boscos de eixes zones.

AGRICULTURA ITINERANT

Agricultura extensiva de subsistència: es practica en àmplies zones seques d'Àfrica i Àsia, mentre que a Amèrica Llatina solament la duen a terme els pobles indígenes, que solen ser molt pobres. És una agricultura de secà, en la qual se sembren les llavors amb una arada tirada per bous, búfalos o cavalls (encara que a Àfrica predomina l'ús de l'aixada, amb el que la producció és menor). També s'utilitzen altres eines senzilles com falces o rasclets. Els principals cultius són la creïlla i la dacsca, a Amèrica, el blat, el mill i la soia a Àsia i la mandioca, el sorgo i els cacauets a Àfrica. Un terç de la terra es deixa cada any en guaret (sense conrear), perquè la terra descansi i es recupere. Mentrestant es deixa pasturar allí al bestiar i els seus excrements s'usen com adob. Al no regar i deixar part de la terra sense conrear, els rendiments són més baixos que en l'agricultura intensiva.

AGRICULTURA EXTENSIVA A ÀFRICA

Agricultura intensiva de subsistència: es dona en zones molt húmides d'Àsia, sobretot en l'Índia, sud de Xina i Indonèsia. El cultiu predominant és l'arròs, que s'adapta molt bé a eixe clima (necessita humitat i calor constant), dona dues o tres collites a l'any i no empobreix el sòl, amb el que la terra no necessita descans i es pot alimentar a gran quantitat de persones. Per això les zones en les que es planta arròs són les més poblades del planeta. Solament es pot conrear en llocs molt plans (perquè l'aigua no s'isca de la bassa), per la qual cosa si hi ha muntanyes sovint es construeixen terrasses. A més, requereix la construcció de sèquies (per a inundar els camps) i murs de terra de poca altura, que cal mantenir en bon estat, perquè l'aigua no es perdi. D'altra banda, com es planta i s'arplega a mà, fa falta molta mà d'obra per a conrear-ho. Per això es tracta d'una agricultura intensiva, que dona molta collita en poc terreny, però amb molt de treball. El problema és que es conrea en parcel·les tan xicotetes que a l'agricultor li sobra poc menjar per a vendre en el mercat.

AGRICULTURA INTENSIVA EN ÀSIA

A més de dedicar-se a l'agricultura, les famílies rurals dels països subdesenvolupats han de dedicar molt de temps a replegar llenya per a cuinar i calfar-se, així com anar a per aigua, sovint a pous situats bastant lluny de la seua casa. Estes tasques les realitzen fonamentalment les dones. En estos països molts xiquets deixen prompte l'escola, ja que han d'ajudar als seus pares en les tasques del camp.

EXERCICIS

1. Què és l'agricultura de subsistència? On es dona? Creus que dona rendiments elevats? Per què?
2. En què consisteix l'agricultura itinerant? Quins problemes ocasiona?
3. Com es conrea la terra en l'agricultura extensiva de subsistència?
4. Quins són els principals cultius d'aquest tipus d'agricultura?
5. Quins avantatges té el cultiu de l'arròs? Quins inconvenients?
6. Què fan les dones en les famílies d'agricultors dels països subdesenvolupats? I els xiquets?

3. L'AGRICULTURA DE MERCAT

L'agricultura de mercat és aquella en la qual **la major part de la collita es destina a la venda**. Es dona a tot el món, però on és més productiva és en els països desenvolupats, doncs allí s'utilitzen tècniques i màquines modernes, que fan que la terra produïska molt més. S'empren tractors per a sembrar, avions per a fumigar, aspersors per a regar, màquines recol·lectors per a arreplegar la collita i camions per a transportar-la. S'usen també fertilitzants químics, pesticides (per a evitar les plagues) i herbicides (que maten les males herbes). Així mateix, es realitzen empelts i s'empren llavors millorades, que donen alts rendiments. En alguns casos s'afegeixen gens en un laboratori per a crear plantes més resistents a les plagues, als herbicides o enriquits amb algun tipus de nutrient. Estos cultius, denominats transgènics, són més productius que els tradicionals i s'utilitzen molt a Amèrica, però en la Unió Europea la seua producció és molt limitada, per l'oposició dels ecologistes.

D'altra banda, a voltes es construeixen hivernacles, on gràcies a la calor constant, es pot conrear fruites, hortalisses i flors durant tot l'any i fins i tot es conreen plantes sense terra. Aquest tipus de cultius, denominats hidropònics, creixen en materials sintètics i són molt més productius que els altres. Tot açò produeix grans excedents i amb pocs agricultors es pot alimentar a tota la població. Al mateix temps, predomina el monocultiu, que facilita la mecanització, doncs és més pràctic tindre màquines per a un sol cultiu que comprar màquines per a cinc cultius diferents, la qual cosa permet aconseguir majors rendiments. A més a més, l'agricultor sabrà més del que planta, si només es dedica a conrear una cosa.

MÀQUINA RECOL·LECTORA ARREPLEGANT BLAT

HIVERNACLE

Però l'agricultura de mercat també planteja problemes. L'ús excessiu de fertilitzants químics ha contaminat moltes aigües subterrànies amb nitrats o fosfats, per la qual cosa ja no són aptes per al consum humà. Moltes vegades les fruites i verdures s'arreglen quan estan verdes perquè aguanten més temps, per la qual cosa després maduren en frigorífics i no tenen quasi sabor. Per això alguns agricultors practiquen l'anomenada "agricultura ecològica", que no utilitza productes químics, ni llavors millorades ni hivernacles, dient que els seus aliments són més sans, més saborosos i millors per al medi ambient. Però els seus crítics afirmen que els productes ecològics no són més sans que els convencionals i que a més ixen molt més cars.

Per altra banda, l'agricultura de mercat no és igual a tot arreu. Hi ha quatre grans tipus, que serien els següents:

Agricultura extensiva moderna: es practica en països grans i amb poca densitat de població,

com Estats Units, Brasil i Canadà, on hi ha molt terreny disponible i els agricultors poden comprar màquines per a estalviar mà d'obra. D'aquesta manera utilitzen pocs agricultors, pocs abonaments i poca aigua, reduint molt els costos d'explotació. I com posen en cultiu molta terra, aconseguen produir molt a un preu molt baix. Els cultius més habituals són el blat, la dacsca i la soia, que són fàcils de mecanitzar.

Agricultura intensiva moderna: es du a terme en països més xicotets, on hi ha menys terra i s'aprofita al màxim amb grans inversions, com França, Alemanya o Japó. A més d'emprar molta maquinària, s'usen molts adobs i es reguen més els camps. Cada hectàrea produeix més que amb l'agricultura extensiva, però a un cost més elevat. Per això l'agricultura europea i japonesa no pot competir amb l'americana i està molt subvencionada per l'Estat. Els principals cultius són el blat, la creïlla i la remolatxa sucrera a Europa. A Japó, en comptes de blat, es conrea arròs.

Agricultura mediterrània: la trobem en zones de clima mediterrani, com el sud d'Europa, nord d'Àfrica, Orient Mitjà i Califòrnia. És una agricultura tradicional que ha hagut d'adaptar-se als temps moderns, per la qual cosa la seua producció no és tan alta com les dues primeres anteriors. A més, molts cultius mediterranis són difícils de mecanitzar, per la qual cosa encara s'arreglen a mà i requereixen més mà d'obra. L'agricultura mediterrània pot ser de secà (blat, olivera, vinya) o de regadiu (fruites i verdures). La de regadiu utilitza sèquies per a regar i a voltes hivernacles, amb el que aconseguen rendiments més alts.

Agricultura tropical d'exportació: es dona en països poc desenvolupats d'Amèrica Llatina, Àfrica i sud d'Àsia. A voltes es realitza en latifundis, propietat de grans multinacionals europees o nord-americanes, que exporten quasi tota la producció als països desenvolupats i que es queden amb la major part dels beneficis. Altres vegades es tracta de xicotets agricultors que venen la seua producció a estes grans empreses, que fixen els preus i s'encarreguen després de la distribució. Alguns països del Tercer Món basen quasi totes les seues exportacions en un sol producte, per la qual cosa poden arribar a arruïnar-se si el preu d'eixe cultiu baixa molt. Com la mà d'obra és barata i són conreus difícils de mecanitzar, s'utilitzen molts treballadors (a voltes fins i tot xiquets). En l'agricultura de plantació es conrea sobretot cafè, cacau, cotó, canya de sucre, te i plàtans.

PLANTACIÓ DE TÉ EN ÀSIA

EXERCICIS

1. Per què és tan productiva l'agricultura en els països desenvolupats?
2. Quins inconvenients planteja l'agricultura de mercat?
3. On es practica l'agricultura extensiva moderna? Què es conrea?

4. On de practica l'agricultura intensiva moderna? Què es conrea?
5. Quins tipus de cultius mediterranis coneixes? Per què l'agricultura mediterrània està poc mecanitzada?
6. On es practica l'agricultura tropical d'exportació? Quins problemes planteja?

4. LA RAMADERIA

La ramaderia ens proporciona la major part de les proteïnes (carn, ous), que es consumeixen en el món, així com tots els productes lactis, imprescindibles en una dieta equilibrada. El 24 % de la terra del planeta es dedica a pastures per al bestiar, malgrat allò la ramaderia produeix menys aliments que l'agricultura, que només disposa d'un 10 % de la terra. Per això solament es destinen a pastures els terrenys que no serveixen per a una altra cosa, ja que l'agricultura dóna molt més menjar en la mateixa superfície. La ramaderia que deixa als animals pasturant pel camp es diu extensiva, mentre que la que es cria en granges es denomina intensiva. La ramaderia extensiva produeix menys carn (el bestiar fa exercici i engreixa menys), però ix més barata. La intensiva requereix una gran inversió, en instal·lacions i pinsos, però el bestiar engreixa més. Podem distingir, a més, els següents tipus de ramaderia:

Ramaderia complementària de l'agricultura: es practica en països poc desenvolupats en els quals el terreny és bo per a l'agricultura i per això es dedica a allò la major part de la terra. Tanmateix, els agricultors crien alguns animals (gallines, porcs, vaques), per a complementar la seua dieta i per a abonar els camps amb els seus excrements. Uns altres s'empren per a tirar de l'arada o de carros. Els animals només poden pasturar en les zones que es deixen en guaret. La resta del temps se'ls alimenta amb cereals (civada, ordi, dacsà) o amb restes de la collita (palla i males herbes). Països com l'Índia o Xina crien així gran quantitat de vaques, de porcs i d'aus.

Ramaderia extensiva de subsistència: té lloc en zones d'Àfrica i del centre d'Àsia, on hi ha poca població i molt terreny disponible. Els pastors que es dediquen a aquest tipus de ramaderia són nòmades i van amb els seus animals d'un lloc a un altre, a la recerca de les pastures. Com viuen en zones àrides i el bestiar es mou contínuament, els animals no engreixen molt. Moltes tribus africanes (fulbe, masai) i asiàtiques (mongols, kirguisos) són ramaders i s'alimenten de la llet, la carn i la sang dels seus animals. S'abriguen amb la seua pell i es calfen cremant els seus excrements secs. Una xicoteta part de la seua producció la venen a les comunitats agrícoles, a canvi d'altres aliments o productes. Gràcies al seu major consum de proteïnes, els ramaders solen ser més alts i forts que els agricultors. En les zones seques predominen els dromedaris, les cabres i les ovelles. Si hi ha més vegetació també es crien vaques i cavalls.

Ramaderia extensiva de mercat: es dóna en països grans, en zones de grans prades. Així es crien grans ramats de vaques (a Estats Units i Brasil) o ovelles (a Austràlia), que van pasturant per zones poc poblades. On hi ha pastures més riques predominen les vaques, mentre que si són més seques són majoria les ovelles. Els vaquers segueixen al bestiar en cavalls o en avionetes i després de que el bestiar pasture el tanquen en grans rànxos barrats. A més, s'utilitzen màquines muniidores o esquiladores, per a estalviar mà d'obra. Els animals passen controls veterinaris, per a evitar epidèmies, al mateix temps que se'ls subministren hormones (sobretot a Estats Units), perquè engreixen més. Gràcies a açò, es produeixen grans quantitats de carn, llet i llana, que es dediquen a la venda.

Ramaderia intensiva: és el tipus de ramaderia més practicada en el món, doncs es du a terme en quasi tots els països. Els animals creixen en granges, en les quals se'ls atiborra amb farratges i pinsos perquè engreixen ràpidament. Necessiten tant menjar que a Estats Units, el país on es consumeix més carn, quasi tota la soia i més de la meitat dels cereals es destinen a l'alimentació del bestiar. Els animals viuen molt atapeïts, perquè no puguen moure's i no cremen greix. A

més, moltes granges tenen calefacció, a fi que els animals no perden calor corporal, ja que això els obligaria a menjar més per a reposar-ho. S'empren hormones i vacunes com en la ramaderia extensiva de mercat, així com també munyidores mecàniques. S'utilitza també la inseminació artificial, per a triar el semen dels millors mascles, guardar-ho i fecundar amb ell a un gran nombre de femelles, de manera que isquen cries cada vegada més grans. Els animals que més es crien en granges són porcs, vaques, pollastres i gallines.

EXERCICIS

1. Imagina que tens una parcel·la de 10 hectàrees de sòl fèrtil. Com creus que produirà més aliments, dedicant-la a l'agricultura o la ramaderia? Què creus que seran més cars, els productes agrícoles o ramaders? Per què?
2. Quina diferència hi ha entre la ramaderia intensiva i l'extensiva?
3. On s'utilitza la ramaderia com a complement de l'agricultura? Quina utilitat tenen els animals per a les famílies camperoles?
4. Quins pobles practiquen una ramaderia de subsistència? Indica el que obtenen del bestiar i per a què ho usen.
5. On es practica la ramaderia extensiva de mercat? Descriu les seues principals característiques
6. Què es fa en les granges perquè els animals engreixen més?

5. LA PESCA

Una altra gran font de proteïnes és la pesca, que és una activitat molt més antiga que l'agricultura o la ramaderia. No solament ens proporciona peixos, sinó també crustacis (carrancs, gambes, llagostes) i mol·luscos (ostres, clòtxines, calamars), així com farina de peix per a alimentació animal. Solament es comercialitzen unes poques espècies de peixos, ja que no totes no són comestibles, mentre que altres no estem acostumats a menjar-les i no tenen mercat. La pesca abunda en les zones costaneres poc profundes (plataformes continentals), així com en els mars d'aigües fredes, a causa que són més rics en plàncton, uns organismes microscòpics dels quals s'alimenten els peixos més xicotets. En haver-hi molts peixos xicotets, també hi ha molts peixos grans, que s'alimenten d'ells. En canvi, en les aigües càlides, molt salades o molt profundes habiten pocs peixos. Xina i Indonèsia són els països que més pesquen actualment. I Japó on més peix es consumeix, doncs allí el 60 % de les proteïnes consumides procedeixen de la pesca. Açò explica que els japonesos siguen els que més viuen del món, ja que el consum de peix redueix el risc de malalties cardiovasculars, la principal causa de mort en els països desenvolupats.

Quant als tipus de pesca, podem distingir els següents:

Pesca artesanal: utilitza molt poca tecnologia i es dona sobretot en països subdesenvolupats. Es pesca en barques de poca grandària i s'utilitzen xicotetes xarxes (que es trauen a mà), pals, arcs o canyes. Hi ha pobles africans o asiàtics que utilitzen la pesca com a complement de l'agricultura, dedicant quasi tot el que obtenen al consum propi. En els països desenvolupats només s'arpleguen a mà algunes espècies, com els percebes i les cloïsses.

Pesca litoral: empra vaixells xicotets, que ixen a pescar molt prompte i tornen en el mateix dia, per a vendre les captures en la llotja de la seua localitat. Utilitza ja alguna tecnologia, com a

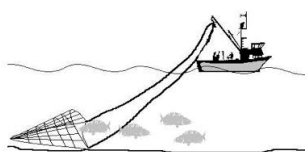
ràdio, GPS i cabrestants (aparells per a traure grans xarxes), però res molt sofisticat. Els vaixells no s'allunyen molt de la costa i porten poca tripulació.

Pesca d'altura: existeixen grans empreses que compten amb molts vaixells de gran grandària, que recorren grans distàncies per a pescar. Poden anar-se a Canadà o al sud d'Àfrica, i tornar al cap d'un mes o dos carregats de peix. Per a això utilitzen xarxes molt grans i compten amb cambres frigorífiques, on s'emmagatzemen les captures. Disposen d'una tecnologia molt avançada, amb radars per a detectar obstacles per la nit i sonars per a trobar els bancs de pesca. Alguns vaixells grans tenen fins i tot pistes per a helicòpters, per a poder rellevar a la tripulació o rebre mercaderies de fora, sense haver de tornar a port.

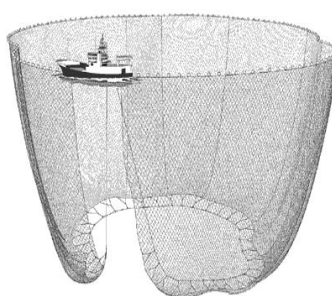
Per a la pesca s'empren diverses **tècniques**. Les més importants són les d'arrossegament, la de cèrcol i la de palangre. La primera consisteix a arrossegar xarxes molt llargues amb un pesquer o dos, capturant tots els peixos que pillen al seu pas. S'utilitza sobretot per a peixos que estan a molta profunditat. La de cèrcol consisteix a posar unes boies de les quals pengen les xarxes. Els peixos entren per baix i després es tanca la xarxa, quedant els peixos tancats. Aquesta s'empra per a peixos que naden en aigües superficials. Finalment, la pesca de palangre, que utilitza un cordill molt llarg ple d'hams. Així es pesca menys que amb les altres tècniques, però es pot pescar a qualsevol profunditat i es capturen menys peixos no desitjats.

TÈCNIQUES DE PESCA

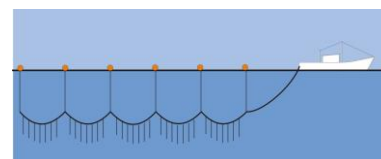
Pesca d'arrossegament

Pesca de cèrcol

Pesca de palangre

El principal problema de la pesca és la **sobreexplotació dels mars**. Si en 1950 es pescaven 21 milions de tones de peix, hui dia es capturen 90. Açò ha fet que en molts mars quasi hagen desaparegut alguns tipus de peixos i es calcula que de seguir a aquest ritme l'any 2050 ja no quedaran peixos comercials en alta mar. És especialment perjudicial la pesca d'arrossegament, que pot arrasar els fons marins, destruint les algues i deixant-los buits de peixos. Per això molts països han prohibit l'ús de xarxes massa llargues o de malles molt fines, perquè els peixos més xicotets (les cries) es puguin escapar. Altres estats han establert períodes de veda, en els quals no es pot pescar (es compensa als pescadors amb ajudes), al mateix temps que tracten de limitar el nombre de vaixells pesquers.

De tota manera, sembla que el futur està en l'**aqüicultura** (la cria de peixos i mol·luscos en captivitat), que pot ser en granges marines o en piscines d'aigua dolça. Aquesta activitat, que fa quaranta anys era molt reduïda, ja ens proporciona la meitat del peix que consumim actualment i la seua importància és cada vegada major. Requereix molta menys inversió que construir una flota pesquera i és una alternativa interessant, ja que alleujaria l'esgotament dels fons marins. No obstant açò, té l'inconvenient que no tots els peixos es poden criar en captivitat, doncs hi ha espècies que no es reproduïxen en gàbies. A més, molts peixos de granja s'alimenten amb pinsos fets amb farina de peix, la qual cosa obliga a seguir pescant per a alimentar-los. Per a evitar açò es podrien criar peixos que s'alimenten de plantes o donar-los de menjar olis vegetals.

EXERCICIS

1. Quins productes s'obtenen gràcies a la pesca?
2. En quines aigües hi ha més pesca? Quins països són els realitzen més captures?
3. Com és la pesca artesanal? On es practica?
4. Quina diferència hi ha entre pesca d'altura i la costanera?
5. Quines tècniques s'utilitzen per a pescar? Explica com és cadascuna.
6. Quins problemes té la pesca en l'actualitat? Què es podria fer per a solucionar-los?

6. EL SECTOR PRIMARI A ESPANYA

Tradicionalment el sector primari ha sigut el més important de l'economia espanyola, però ha anat perdent importància, sobretot des de principis del segle XX, i actualment solament dóna treball al 4 % de la població ocupada. L'agricultura espanyola no és competitiva, doncs els països del nord d'Àfrica i de l'oest d'Àsia produeixen els mateixos cultius a menor preu que nosaltres, en ser allí més barata la mà d'obra. Tampoc podem competir amb els cereals i la carn americana, doncs en practicar-se en aquest continent una agricultura i ramaderia extensiva els preus d'estos productes importats són més barats que els nostres. Estos problemes no són exclusius d'Espanya, sinó que afecten a tota l'agricultura europea. Per a evitar l'enfonsament del sector agrari, la Unió Europea, el ministeri d'agricultura i les comunitats autònomes donen subvencions als agricultors. Altres vegades se'ls protegeix mitjançant aranzels (impostos als productes estrangers) i quotes, que impedeixen o limiten l'arribada de productes d'altres països. Però així i tot els agricultors i ramaders espanyols tenen molts problemes, doncs les ajudes es van reduint, cada vegada es permet entrar a més productes importats i quan hi ha un excés de producció a Europa els preus s'enfonsen, arruinant a molts productors. Per això cada vegada treballa menys gent en el camp i la majoria dels agricultors i ramaders tenen més de 55 anys. En els pobles xicotets cada vegada hi ha menys treball, la gent jove emigra i hi ha ja molts més jubilats que agricultors.

Tot i així, Espanya exporta nombrosos productes agropecuaris i som el primer productor de peix de la Unió Europea, amb el que el sector primari té una certa importància en comparació d'altres països del nostre entorn. Açò es deu al fet que hi ha cultius que són més rendibles, sobretot els de regadiu i els que es produeixen en grans explotacions. També ens beneficia el fet que la mà d'obra és ací més barata que a França o Itàlia, que són els nostres principals competidors en la Unió Europea.

Agricultura: és l'activitat més important dins del sector primari espanyol. Els principals cultius són la vinya, l'olivera i el cereal (en secà) i les fruites i hortalisses (en regadiu). La major part de la vinya s'utilitza per a produir vi, producte en el qual Espanya és el tercer productor mundial. Més de la meitat del vi espanyol es produeix a Castella-la Manxa, però els vins de més qualitat no procedeixen d'allí, sinó de Castella-Lleó i La Rioja. Quant a l'olivera, Espanya és el primer productor mundial d'oli d'oliva, que exportem per tot el món, sent Andalusia la principal productora. Un altre cultiu important són els cereals, que ocupen la major part de la superfície agrícola en les dues Castelles, Aragó i la vall del Guadalquivir. Però donen menys diners que els altres cultius, per la qual cosa no són tan importants per a l'economia espanyola. A més, no produïm suficients cereals i ens veiem obligats a importar. El que més exporta Espanya són

fruites i hortalisses, ja que som el segon exportador d'Europa, solament per darrere d'Itàlia. Destaca la producció de taronges (a la Comunitat Valenciana), tomaques, cebes i maduixes (a Andalusia). Gran part de les hortalisses es conreen en hivernacles, sobretot a Almeria, la qual cosa permet produir durant tot l'any. A més, Espanya és el primer productor de plàtans de la Unió Europea, gràcies als camps de cultiu de Canàries, encara que es destinen sobretot al mercat nacional.

Ramaderia: la ramaderia bovina es practica a Galícia, Astúries (per a llet) i a Extremadura i l'oest de Castella-Lleó (per a carn). En els últims anys han tancat la majoria de les granges lleteres a causa de l'augment dels preus del pinso i la caiguda dels preus de la llet, per l'augment de la producció en tota Europa. Els productors de carn de boví no tenen eixos problemes perquè la carn és més cara i practiquen una ramaderia extensiva, que ix més barata. Un altre tipus de ramaderia és la porcina, que es practica sobretot a Catalunya i Aragó, on hi ha grans granges de porcs. També és important la ramaderia extensiva de porcs, sobretot a Extremadura i l'oest de Castella-Lleó, doncs allí es produeix la major part del pernil ibèric, que és la carn més cara. Actualment Espanya és el major productor de carn de porcí d'Europa, però els ramaders ho estan passant malament últimament per la caiguda dels preus de la carn, a causa de l'excés de producció. Finalment cal esmentar la ramaderia ovina, que es practica a Extremadura i l'oest de Castella-Lleó, sobretot per a carn i en pastures a l'aire lliure. I la ramaderia aviar, molt repartida per tota Espanya, que produeix carn de pollastre i ous, normalment en granges. Espanya és el segon productor europeu d'ous, quasi empatada amb França.

Pesca: a Espanya la pesca té una importància relativa, doncs encara que som el país de la Unió Europea que més pesca, no estem entre els 18 primers a nivell mundial. Aquesta activitat és important sobretot a Galícia (on hi ha una important indústria conservera) i a Canàries, destacant els ports pesquers de Vigo i Las Palmas, que són els més grans d'Espanya. La majoria dels vaixells pesquers espanyols fan una pesca costanera, però els que més pesquen són els d'altura, que es van a pescar a les costes d'Àfrica, tant en l'Atlàntic com en l'Índic. És la Unió Europea la que s'encarrega de negociar acords pesquers amb eixos països, en nom d'Espanya, perquè puguem pescar en les seues aigües, ja que els caladors (zones de pesca) espanyols no són suficients per a proveir al mercat. Però així i tot el sector està en crisi, doncs depèn molt de les ajudes europees, costa trobar nous caladors i cada vegada hi ha menys pescadors, a causa de l'esgotament dels fons marins. Per això s'està desenvolupant l'aqüicultura, en la qual Espanya és el primer productor de la Unió Europea.

EXERCICIS

1. Quins problemes tenen l'agricultura i la ramaderia espanyola? Com s'intenten solucionar?
2. Què creus que ocurrerà en el futur amb el sector agrari espanyol? Explica per què.
3. Quins són els principals cultius de l'agricultura espanyola? On es conrea cadascun?
4. On es concentra la producció de llet, de carn de boví i de carn de porc? On es produeix la major part del pernil ibèric?
5. És important la pesca a Espanya? Explica per què.
6. Quins problemes té la pesca a Espanya? Com es tracten de solucionar?

TEMA 7. EL SECTOR SECUNDARI: LA INDÚSTRIA

1. LES PRIMERES MATÈRIES

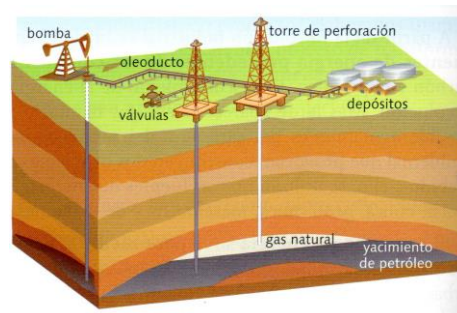
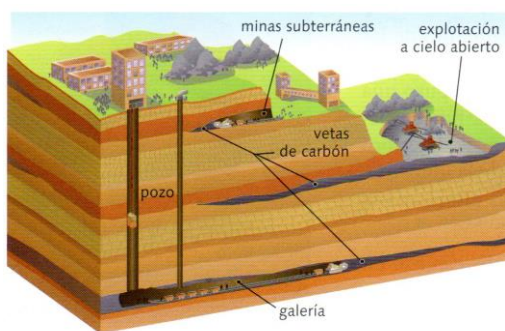
El sector secundari inclou les activitats en les quals s'utilitzen productes naturals (primeres matèries) o semielaborats (béns de producció), per a produir uns altres totalment diferents. La més important d'estes activitats és la indústria, però també s'inclouen la mineria, la producció d'energia i la construcció. Les matèries primeres, que són la base del sector secundari, poden ser de diversos tipus:

D'origen vegetal: són les que procedeixen de les plantes. Destaquem el cotó (per a fer roba), la fusta (per a mobles i paper) i el cautxú (pneumàtics).

D'origen animal: provenen d'animals com la llana (per a roba), el cuir (per a roba, bosses, sabates) i la llet (per a formatges, mantega, iogurts...).

D'origen mineral: tenen el seu origen en el subsòl. Poden ser metàl·liques (ferro, bauxita, coure), no metàl·liques (marbre, fosfats, guix) o energètiques (petroli, carbó, gas natural, urani). Les més importants són les energètiques, a les quals dedicarem un apartat a banda.

Els dos primers tipus de primeres matèries els hem estudiat en el tema anterior, així que ací ens centrarem en l'últim. Les d'origen mineral s'extrauen de l'interior de la Terra, bé en explotacions a cel obert o subterrànies. Les primeres són més barates, però només serveixen quan la veta (el mineral) està molt prop de la superfície. Per açò s'utilitzen sobretot per a extraure minerals no metàl·lics, que són més abundants. Quan no és així es fa necessari excavar galeries, drenar-les (buidar-les d'aigua) i construir ascensors i rails per al transport del mineral. Tot això comporta una despesa major, fa més perillós el treball miner i obliga a utilitzar màquines més xicotetes, amb el que l'extracció és més lenta. Tanmateix, algunes primeres matèries, com el petroli o el gas natural, poden extraure's de forma més senzilla i barata, mitjançant un simple pou perforador.

Els **minerals metàl·lics** són aquells que es poden modelar fàcilment, si es calfen a una certa temperatura. El més important és el ferro, un dels elements més abundants de la Terra. Es barreja amb altres minerals per a produir acer, amb el qual s'elaboren màquines, eines i utensilis domèstics. Li segueixen en importància la bauxita (amb ella es fabrica l'alumini, que serveix per a fer cotxes, avions, finestres o llandes de begudes), el coure (per a cables elèctrics) i el plom (per a bateries de vehicles i piles). A més, molts metalls s'utilitzen per a aliatges, que són barreges per a fer un producte millor. D'aquesta manera, a l'acer se li afegeix crom o zinc, per a protegir-ho de la corrosió, o manganés, per a fer-ho més dur i resistent.

Molts **minerals no metàl·lics** s'empren en la construcció. Amb la pedra calcària

s'elabora ciment, mentre que l'argila s'utilitza per a fer rajoles i el guix per a enlluir les parets. Uns altres s'utilitzen en la indústria química, com els fosfats (adobs i detergents) i els nitrats (adobs i pólvora). També és important el sofre, amb el qual es fa àcid sulfúric, que té moltes aplicacions en la indústria química (adobs, explosius, detergents).

Els països que més minerals produeixen són els més grans (doncs tenen més recursos naturals), sempre que disposen de mitjans suficients per a explotar-los i transportar-los fins a la fàbrica o el port. Per això Rússia, Estats Units, Canadà, Xina i Austràlia són els majors productors de minerals. Els països africans, en canvi, solen tindre molts recursos però a penes tenen diners per a construir les mines, per la qual cosa deixen l'explotació d'aquests en mans de companyies estrangeres, que es porten quasi tots els beneficis. A més, en tenir poques carreteres i ferrocarrils, només ix rendible explotar uns pocs jaciments, que estan prop de vies de comunicació.

EXERCICIS

1. Quines activitats inclou el sector secundari?
2. Quins tipus de primeres matèries hi ha? Posa un exemple de cadascuna
3. Com poden extraure's els minerals? Quina tècnica és més costosa? Per què?
4. Quins minerals metàl·lics coneixes? Per a què serveixen?
5. Esmenta cinc minerals no metàl·lics i indica quina utilitat té cadascun.
6. Quins països produeixen més minerals? Per què?

2. LES FONTS D'ENERGIA

Les fonts d'energia són recursos naturals a través dels quals podem produir electricitat, calefacció o moure vehicles. Es poden dividir en dos tipus: les tradicionals i les alternatives. Les **fonts d'energia tradicionals** són les que més usen, per ser més barates i eficaces, però la majoria provoquen danys al medi ambient i no són renovables. Les més importants són les següents:

Carbó: és un combustible fòssil que s'origina a partir de la descomposició de plantes soterrades durant milions d'anys. Durant el segle XIX va ser la font d'energia més important, ja que amb ell funcionaven les màquines de vapor, que s'utilitzaven per a moure les locomotores, els vaixells i les màquines de les fàbriques. Però en el segle XX va ser sent substituït pel petroli, més barat d'extraure, de transportar i de major poder calorífic. No obstant açò, el carbó encara s'usa molt per a produir electricitat en centrals tèrmiques i per a fer funcionar alts forns d'acer. Té l'inconvenient de ser molt contaminant i no ser renovable (podria arribar a esgotar-se).

Petroli: també és un combustible fòssil, que s'ha creat a partir de la descomposició d'animals i plantes soterrats durant milions d'anys. És el combustible més utilitzat hui dia, ja que té gran quantitat d'usos. Una vegada extret es transporta a refineries on es transforma en altres productes que s'utilitzen per a moure vehicles (gasolina, gasoil, keroseno), per a calefacció, per a produir electricitat (en centrals tèrmiques) i en la indústria química, que amb els derivats del petroli fabrica asphalt, plàstics, fibres sintètiques, pintures, abonaments, pneumàtics i molts altres productes. El seu principal problema és que és contaminant i pot arribar a esgotar-se. El petroli dóna tants diners que de les deu empreses més grans del món, set es dediquen a extraure-ho, refinar-ho i distribuir-ho. I suposa la major font de riquesa d'alguns països, com Rússia, Mèxic,

Nigèria o Aràbia Saudita, mentre que uns altres (com Estats Units, els països europeus i Japó) gasten molts diners a importar-ho. Per això la marxa de l'economia mundial depèn en gran part de la pujada o baixada dels preus d'aquesta font d'energia.

Gas natural: té un origen i formació semblat al del petroli, per la qual cosa sol trobar-se en els mateixos jaciments. S'utilitza per a calefacció, per a produir electricitat en centrals tèrmiques i com a matèria primera en la indústria química. Cada vegada es consumeix més, ja que és més barat i contamina menys que els altres combustibles fòssils. Però també contamina i pot arribar a esgotar-se.

Energia hidràulica: utilitza la força de l'aigua emmagatzemada en embassaments, que en moure una turbina produeix electricitat, en centrals hidroelèctriques. Aquesta energia no produeix contaminació i és inesgotable, però té alguns inconvenients. La seua producció depèn molt de les pluges, solament es pot construir un nombre limitat d'embassaments, obliga a inundar pobles i zones naturals, i afecta a l'ecosistema dels rius, en bloquejar el pas de sediments que porta el riu i que fertilitzen el terreny.

Energia nuclear: en una central nuclear es llancen partícules contra àtoms d'urani, per a fer-los explotar. Aquesta explosió produeix tanta calor que calfa unes calderes d'aigua, que en produir vapor mouen una turbina i generen electricitat. L'energia nuclear proporciona un 15 % de l'electricitat del món, sobretot en els països desenvolupats, doncs requereix una tecnologia molt avançada. Produeix grans quantitats d'energia, quan es vulga, a baix cost i sense contaminar l'atmosfera. Però genera residus radioactius que cal emmagatzemar amb molta cura, utilitza una matèria primera que no és renovable i poden haver accidents que provoquen fugides de radioactivitat.

Les **fonts d'energia alternatives** s'usen poc perquè no són constants i la majoria són més cares, però són inesgotables i no generen a penes danys al medi ambient (excepte la bioenergia). Per això molts governs afavoreixen el seu desenvolupament mitjançant subvencions. Les més utilitzades són:

Energia eòlica: utilitza la força del vent per a produir electricitat en aerogeneradors. És inesgotable, és barata i no contamina, però solament produeix energia quan bufa el vent.

Energia solar: pot ser termosolar (per a calefacció i calfar aigua) o fotovoltaica (per a produir electricitat). És una energia neta i inesgotable, però és cara, no produeix energia de nit i la seua producció baixa prou en hivern i els dies nubllats.

Bioenergia: produeix gasos i combustibles líquids (biodiesel, bioetanol) a partir de la fermentació o crema de plantes, oli o excrements. Amb ells es pot moure vehicles i produir calefacció, de forma menys contaminant que amb combustibles fòssils. És una energia renovable i el seu desenvolupament pot ajudar al sector agrari, però és contaminant, solament és rendible amb subvencions i contribueix a la desforestació, si es destrueixen boscos per a utilitzar la seua fusta o plantar cultius que produïsquen energia.

EXERCICIS

1. Què és una font d'energia? Quins tipus de fonts d'energia hi ha?
2. Para què s'utilitzava abans el carbó? Para què s'empra en l'actualitat?
3. Per què és tan important el petroli en el món actual?
4. Quins avantatges i inconvenients té l'energia nuclear?

5. Quins problemes tenen la majoria de les energies tradicionals? Com creus que es podrien solucionar estos inconvenients?

6. Quines energies alternatives coneixes? D'on es trau cadascuna?

3. CONSTRUCCIÓ I HABITATGE

La construcció és una part important del sector secundari, doncs ocupa a gran quantitat de persones i mou molts diners. Es divideix en dues parts: obra pública (carreteres, aeroports, estacions de metro, embassaments), que realitzen grans empreses per a l'Estat. I obra privada (habitatges, naus industrials, edificis d'oficines) que fan empreses més xicotetes per a clients privats. El **sector de la construcció** dóna a més treball a moltes empreses auxiliars, com a fàbriques de ciment, de ceràmica (fan taulells i rajoles), petroquímiques (asfalt per a les carreteres i aeroports) i mecàniques (ascensors, grúes, excavadores). També empren a molts autònoms, com a electricistes, llanterners i pintors, i generen quantiosos ingressos als bancs (que donen crèdits per a la compra d'habitatges) i a l'Estat (que recapta impostos). No obstant açò, és l'activitat econòmica que genera més corrupció, doncs molts constructors subornen a polítics perquè els permeten construir en terrenys en els quals no està permès o per a rebre alguna adjudicació d'obra pública.

L'habitatge és un producte car i durant molt de temps la majoria de la població o es feia la seua casa o havia de viure de lloguer, doncs els bancs no concedien préstecs per a comprar-se un habitatge o els donaven molt cars. Però en la dècada de 1950 es van generalitzar les hipoteques a 30 anys, amb interessos baixos i pagant solament un 10 % del valor del pis com a entrada, la qual cosa va permetre a la majoria de la població, en els països desenvolupats, accedir a un habitatge en propietat. A partir de llavors, quan els interessos dels préstecs han sigut baixos i hi ha hagut poca gent en atur s'han produït **bambolles immobiliàries** de tant en tant. Una bombolla immobiliària comença quan baixen els tipus d'interès i l'economia va bé, la qual cosa fa que molta gent s'endeute per a comprar-se una casa. En augmentar la demanda els preus puguen, la qual cosa porta a construir més. Llavors molts especuladors es dediquen a comprar habitatges per a després vendre-los més cars, la qual cosa fa pujar encara més els preus. Açò anima a construir encara més i la gent compra encara més cases abans que es posen pels núvols. Tot això genera molt treball i un gran creixement econòmic durant uns anys. Però també que els habitatges augmenten molt el seu preu, la qual cosa obliga a la gent a viure cada vegada més lluny de les grans ciutats i a endeutar-se durant molt de temps per a comprar la seua casa. Al cap d'uns anys els bancs es queden sense diners per a prestar, la gent ja no pot pagar preus tan alts i la bombolla esclata. Es deixa de comprar, es deixa de construir i molta gent que treballava en la construcció es queda sense ocupació. Això fa caure els preus de l'habitatge i acaba arrossegant a la resta de l'economia, provocant una forta crisi econòmica i fent que molts bancs necessiten ajuda pública per a no fer fallida. Això és el que va passar a Japó en la dècada de 1990 i a Estats Units, Irlanda i Espanya entre 2008 i 2013. Actualment Xina està vivint una altra bombolla immobiliària, que si esclatara posaria en risc tota la seua economia.

D'altra banda, els **habitatges** canvien molt d'uns països a uns altres. A Europa la majoria de la població viu en pisos de rajola i de grandària mitjana, mentre que a Estats Units el més habitual és habitar en habitatges unifamiliars de fusta, de dues plantes i de gran grandària. En canvi a Xina i Japó els habitatges són molt més xicotets, sobretot en les ciutats, on la gent viu en diminuts apartaments, sovint en edificis molt alts, a causa de l'elevat preu del sòl. Quant als països subdesenvolupats hi ha moltes diferències entre els habitatges de la ciutat i els del camp. En el camp quasi ningú té llum, aigua corrent ni clavegueram en la seua casa i la majoria dels habitatges estan fets de pedra, canyes o atovó (fang cuit al sol), molt poc resistents a terratrèmols o inundacions. Per això quan ocorre una catàstrofe natural mor tanta gent en eixos països. En canvi a les ciutats les cases solen ser de rajola, però de poca qualitat i molt xicotetes, la qual cosa fa que les famílies visquen amuntegades.

EXERCICIS

1. A què es dediquen les grans empreses del sector de la construcció? I les xicotetes?
2. A quines altres empreses dóna treball la construcció?
3. Quan es produeix una bombolla immobiliària? Quins efectes positius té?
4. Quan esclaten les bombolles immobiliàries? Què ocorre llavors?
5. Com són les cases a Estats Units? I a Europa?
6. Com són les cases en els pobles dels països subdesenvolupats? I en les ciutats?

4. EMPRESES I INDÚSTRIA

La indústria és l'activitat més important del sector secundari, doncs és la que dóna treball a més gent i la que fabrica quasi tots els objectes que utilitzem en la nostra vida quotidiana. Però abans de parlar de la indústria és necessari analitzar els tipus d'empreses que poden existir. Hi ha diverses formes de classificar les empreses:

Segons a què es dediquen: poden ser agrícoles (una granja), industrials (una fàbrica) o de serveis (un banc, un supermercat...).

Segons la seua grandària: poden ser xicotetes empreses (menys de 50 treballadors), mitjanes (de 50 a 250) o grans (més de 250). Dins de les grans empreses trobem les multinacionals, que operen en molts països i que donen treball a milers de persones. Les empreses grans solen ser més competitives que les xicotetes, doncs estalvien costos en comprar en grans quantitats, inverteixen més en I+D (recerca i desenvolupament) i contracten als millors especialistes. Per això és més difícil que facen fallida, inverteixen més en altres països i paguen salaris més alts als seus treballadors. El problema és que algunes grans empreses són tan poderoses que pacten els preus amb altres per a evitar la competència. O influeixen en els governs, subornant a polítics o pagant campanyes electorals, perquè s'aproven polítiques que els afavoreixen.

Segons qui siga el seu propietari: una empresa pot ser unipersonal (quan és d'un sol propietari), una cooperativa (quan hi ha diversos propietaris i tots són també treballadors) o una societat (quan hi ha diversos propietaris que no són treballadors). Les societats poden ser limitades (costa poc fer-les i els socis tenen preferència per a comprar participacions d'altres socis) o anònimes (costa més fer-les i l'empresa es divideix en accions, que es poden comprar i vendre lliurement). També pot haver-hi empreses de capital públic, privat o mixtes. Estes últimes es donen quan l'estat té una participació, però no és accionista majoritari.

D'altra banda, les empreses industrials poden ser de dos tipus:

Indústries de béns de producció (o indústria pesada): són les que elaboren productes per a altres empreses. Les més importants són les siderúrgiques (fabriquen acer), mecàniques (fabriquen maquinària, peces i components), de material de construcció (elaboren ciment i rajoles), drassanes (fan vaixells), aeronàutiques (avions) i química pesada (fabriquen productes químics, com a plàstics o àcid sulfúric, per a altres indústries). La indústria pesada sol requerir grans inversions, ja que necessita màquines molt cares i utilitza gran quantitat de mà d'obra i de primeres matèries. Sovint són plantes molt grans i bastant contaminants. Per això en els països desenvolupats se situen lluny de les ciutats. En els països menys desenvolupats es posen en qualsevol lloc i això explica en part que les ciutats estiguen més contaminades. D'altra banda, podem distingir entre indústries que no requereixen molta tecnologia, com la siderúrgia,

material de construcció i la construcció naval, i les que necessiten molta més tecnologia, com la indústria mecànica i aeronàutica.

INDÚSTRIA SIDERÚRGICA

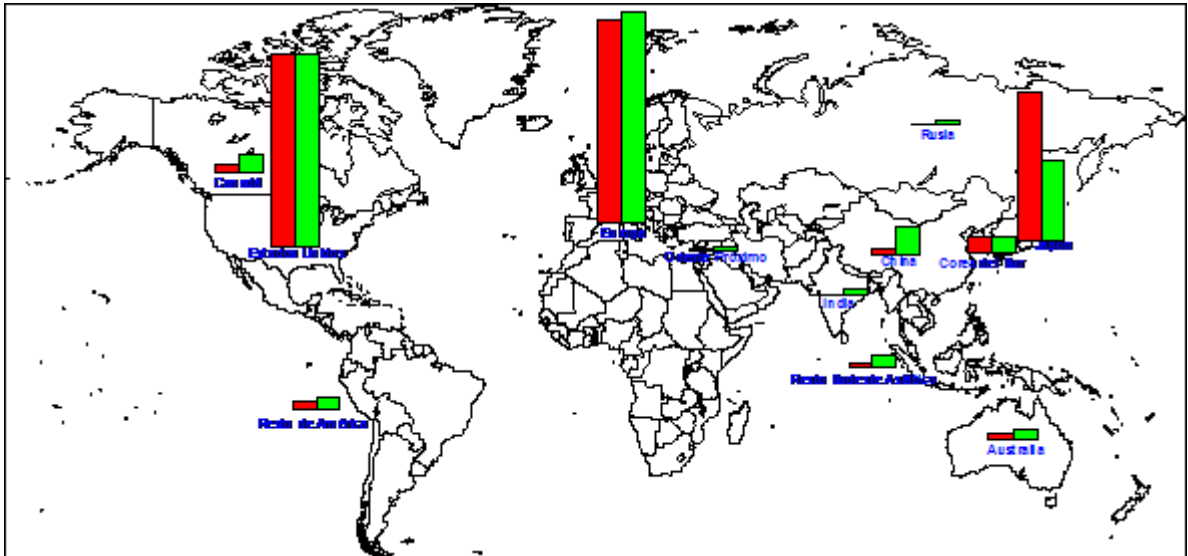
Indústries de béns d'ús i consum (o indústria lleugera): són les que fabriquen productes per a vendre a les famílies. Les més importants són les indústries alimentàries (elaboren i envasen aliments preparats), tèxtils (fabriquen roba), de l'automòbil, d'electrònica (fan telèfons, televisors, ordinadors), del moble, del calçat i la química lleugera (fabriquen pintures, productes de neteja, medicaments). Alguns sectors, com l'alimentació, el textil, el calçat i el moble, requereixen poques inversions, doncs utilitzen poca tecnologia. Unes altres empenen una tecnologia molt avançada i necessiten una mà d'obra molt qualificada, així com grans laboratoris i centres de recerca, la qual cosa requereix majors inversions. És el cas de la indústria automobilística, electrònica i química lleugera. En general, les indústries lleugeres són més xicotetes (excepte les de cotxes) i contaminen menys que les pesades.

INDÚSTRIA ELECTRÒNICA

EXERCICIS

1. Observa aquest mapa, en el qual es pot veure on tenen la seu les 500 majors empreses del món. La barra de l'esquerra representa les empreses en 1996 i la de la dreta en 2006. Quines conclusions traus després d'observar el mapa? Quins canvis s'han produït entre 1996 i 2006?

2. Com es poden classificar les empreses en funció de qui siga el seu propietari?
3. Quina diferència hi ha entre una indústria de béns de producció i una indústria de béns d'ús i consum?
4. Com són les indústries de béns de producció? Quin altre nom reben?
5. Posa quatre exemples d'indústria de béns d'ús i consum, indicant què productes fa cada tipus d'indústria.
6. Quines indústries necessiten més tecnologia? En quins països creus que es concentraran? Explica per què.

5. ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT DE LA INDÚSTRIA

Per a crear o ampliar una empresa industrial és necessari un capital (diners), a fi de realitzar les inversions necessàries. Normalment l'empresari no sol tindre tants diners disponibles, per la qual cosa recorre a préstecs bancaris. Altres vegades, si una gran empresa vol crear noves factories sense endeutar-se pot vendre part de l'empresa (emetent accions) per a obtenir fons.

Amb aquest capital l'empresa ha de córrer amb les següents despeses:

- Pagar un estudi de mercat per a veure on és més convenient muntar la fàbrica.
- Una vegada es troba el lloc idoni, comprar el terreny i la nau industrial.
- Adquirir tota la maquinària necessària.
- Contractar a la mà d'obra (qualificada i no qualificada).
- Comprar els materials que es necessiten per a fabricar el producte.
- Pagar l'electricitat necessària per al funcionament de l'empresa.

Una vegada la fàbrica comença a produir, es fa necessari gastar diners en transports (per a portar els productes a les tendes), publicitat, recerca (per a millorar el producte), administració i estudis de mercat (per a saber quant és convenient produir). Les grans empreses també inverteixen diners a formar als seus treballadors, així com a pagar els viatges de negocis dels seus directius. Si s'aconsegueix tenir més ingressos que despeses l'empresa té **beneficis**, que

destina a diverses activitats. Una part es reinverteix en millorar l'empresa (comprar nova maquinària, obrir noves plantes), una altra es va a pagar impostos i la resta es reparteix entre els accionistes en forma de dividendes. Si, per contra, l'empresa té més despeses que ingressos, ha de demanar un préstec per a poder seguir funcionant. Quan una empresa perd diners durant diversos anys seguits pot acabar fent fallida.

D'altra banda, els **treballadors** estan representats en un comitè d'empresa (normalment a través de sindicats), que ha de vetlar pels seus interessos. Se'ls ha d'informar de tot el que els afecte, com retallades de plantilla, canvis en els torns de treball o comptes de l'empresa. I han de controlar que es complisquen les normes de treball i de seguretat, a més de col·laborar amb l'empresari (o amb els directius, si és una empresa gran) per al millor funcionament del negoci.

En el món actual la majoria de les grans empreses són propietat de molts **accionistes**, estant controlades pels accionistes majoritaris, que que trien el consell d'administració, que al seu torn és qui pren les decisions de l'empresa. Si hi ha molts xicotets accionistes és possible controlar una empresa amb un percentatge reduït de les accions. D'aquesta manera, una persona pot controlar diverses empreses amb xicotetes participacions, en comptes de tindre únicament una empresa.

Les **fusions** entre grans empreses són una cosa corrent avui dia. Si dues grans empreses del mateix ram es fusionen poden estalviar molts costos, ja que el que descobrisquen els investigadors d'una, poden aplicar-ho també els de l'altra, amb el que poden competir millor amb les altres. A més, s'estalvien molts diners en treballadors, doncs en ser només una empresa poden funcionar amb menys personal que si anaren dues companyies diferents. Exemples d'açò són les fusions d'Arcelor i Mittal Steel (en el sector de l'acer) o de Dow Chemical i DuPont (en la indústria química).

Altres vegades les empreses s'agrupen en un "holding" o **grup empresarial**. Es a dir, en un grup d'empreses propietat dels mateixos accionistes o del mateix propietari. Açò és bastant corrent a Japó, on hi ha grans grups empresarials que tenen moltes empreses, que s'ajuden entre si. El grup Mitsubishi, per exemple, té drassanes, un banc, una empresa d'automòbils, una d'aparells elèctrics, fàbriques d'acer, mines, indústries químiques i moltes altres empreses. Així poden ajudar-se mútuament sense recórrer a altres empreses: les mines de Mitsubishi proporcionen ferro a les fundicions i drassanes del holding, mentre que la fàbrica de cotxes compra les portes o els pneumàtics a altres empreses dels mateixos propietaris. Finalment, el banc de Mitsubishi dona crèdits barats a les altres companyies del grup. El dolent que té açò és que quan una companyia del grup té problemes econòmics pot acabar perjudicant als altres, com ha passat en les últimes dècades a Japó.

EXERCICIS

1. Com obtenen diners les empreses per a ampliar el negoci?
2. Quines despeses té una empresa?
3. Què és el comitè d'empresa? Para què serveix?
4. Què fa el consell d'administració d'una empresa?
5. Quins avantatges té la fusió d'empreses?
6. Què és un holding? Quins avantatges té? Quins inconvenients?

6. LA LOCALITZACIÓ DE LES INDÚSTRIES

Decidir la millor ubicació per a una indústria és molt important, doncs si es tria el lloc adequat l'empresa s'estalviarà molts diners i podrà vendre més. Per contra, una mala elecció pot portar a que una empresa acabe tancant. Els factors que més es tenen en compte a l'hora de triar la ubicació d'una empresa són els següents:

- **Proximitat de la primera matèria:** açò és important en les indústries que utilitzen grans quantitats de primeres matèries, com siderúrgies, fàbriques de ciment, refineries de petroli o embotelladores d'aigua. Per això estes empreses se situen prop de mines de carbó, de pedreres de calcària, de ports (des d'on arriba el petroli) o de fonts d'aigua, respectivament.

- **Proximitat a grans nuclis de població:** als voltants de les grans ciutats es concentren moltes indústries, ja que les tendes estan més a prop, així com la mà d'obra i les empreses auxiliars, que els proporcionen peces i components. Per això les empreses que no requereixen massa matèria primera prefereixen instal·lar-se prop de ciutats.

POLÍGON INDUSTRIAL

- **Bones comunicacions:** les fàbriques necessiten bones comunicacions (carreteres de diversos carrils, ferrocarrils, ports) per a poder vendre la seua producció de forma ràpida i barata, ja que en cas contrari no serien competitives, doncs els costos de transport serien tan alts que encaririen molt el producte. Açò és un avantatge per als països desenvolupats, que solen tindre millors comunicacions.

- **Cost de la mà d'obra:** hi ha empreses que necessiten molta mà d'obra, per la qual cosa se situen en països poc desenvolupats, on els salaris són més baixos, per a estalviar costos i poder vendre més barat. Açò ocorre sobretot en la indústria tèxtil, del calçat, siderúrgia i drassanes. Per això este tipus d'indústria tendeix a situar-se en països subdesenvolupats o en vies de desenvolupament, sobretot d'Àsia, Amèrica Llatina i Europa oriental.

- **Mà d'obra qualificada:** hi ha sectors industrials que necessiten mà d'obra molt qualificada, com succeeix en la indústria aeronàutica, química lleugera i en la fabricació de maquinària industrial. Aquest tipus d'indústries es concentren en països desenvolupats, ja que són els que tenen a la gent més preparada, com a enginyers, químics o informàtics. També pot ocórrer que la part més complexa del procés (el disseny i la recerca) es realitze en un país desenvolupat, mentre que la fabricació i el muntatge, que és més senzill, es trasllade a països menys desenvolupats. Açò succeeix, per exemple, en la indústria electrònica i en la automobilística. De tota manera, quasi totes les indústries necessiten

cert nombre d'especialistes, per la qual cosa els països que a penes compten amb mà d'obra qualificada (com els africans) no són llocs adequats per a instal·lar indústries.

- **Legislació favorable:** les empreses prefereixen instal·lar-se en països on paguen pocs impostos i on tinguen menys obligacions amb els treballadors o per a protegir el medi ambient. Moltes es traslladen a països subdesenvolupats perquè allí poden contaminar sense problemes, els treballadors tenen poques vacances o no han d'indemnitzar-los si els acomiaden. D'altra banda, alguns països donen ajudes o exempcions fiscals a les empreses que s'instal·len en les zones més desfavorides, per a ajudar al desenvolupament de totes les regions del país.

Les zones del món amb una major producció industrial són Amèrica del Nord (Estats Units i Canadà), la Unió Europea (Alemanya, França, Regne Unit) i Extrem Orient (Japó, Xina, Corea del Sud). Hi ha focus industrials més xicotets a Austràlia i al voltant de les grans ciutats dels països menys desenvolupats (Brasil, Mèxic, Rússia, Sud-àfrica, Índia). Però molts dels països més pobres a penes tenen fàbriques, a causa de les dolentes comunicacions, al poc que pot comprar la seua població i a la falta de mà d'obra qualificada. Açò succeeix sobretot a Àfrica, Centreamèrica i Àsia Central.

EXERCICIS

1. Per què les fàbriques tendeixen a concentrar-se prop de les ciutats?
2. Quines indústries necessiten situar-se prop de les matèries primeres?
3. Quins avantatges presenten els països desenvolupats perquè s'establisquen empreses allí? I els subdesenvolupats?
4. Mira les etiquetes de cinc peces de vestir que tingues a casa i apunta el tipus de peça i de quin país procedeix. Després el professor apuntarà en la pissarra les respostes i comentarà els resultats.
5. Quines parts del món tenen més indústria?
6. Imagina que eres el president d'una multinacional i que vols obrir una nova planta en un altre país. Tria el millor emplaçament per a cadascuna, tenint en compte els següents costos:

	Sou mensual de cada treballador	Cost de transport de primera materia (per tona)	Obrers qualificats disponibles	Impostos (al mes)
Düsseldorf (Alemanya)	1400 euros (no qualificats) i 2800 (els qualificats)	5 euros	500	1.000.000 de euros
Pusan (Corea del Sud)	800 euros (no qualificats) i 1600 euros (qualificats)	10 euros	200	500.000 euros
Quito (Equador)	200 euros (no qualificats) i 400 euros (qualificats)	50 euros	100	400.000 euros
Calcuta (Índia)	100 euros (no qualificats) i 200 euros (qualificats)	50 euros	50	300.000 euros
Addis Abeba (Etiopia)	30 euros (no qualificats) i 60 euros (qualificats)	100 euros	10	200.000 euros

Fàbrica siderúrgica: necessita 800 obrers no qualificats i 200 treballadors qualificats
Cada mes necessita 50.000 tones de matèries primeres

Fàbrica textil: necessita 450 obrers no qualificats i 50 treballadors qualificats
Cada mes requereix 5.000 tones de matèries primeres

Indústria química: necessita 250 obrers no qualificats i 250 treballadors qualificats
Cada mes necessita 20.000 tones de matèries primeres

7. EL SECTOR SECUNDARI A ESPANYA

La producció espanyola de **minerals** metàl·lics és insuficient per a cobrir la demanda de la indústria, per la qual cosa ens veiem obligats a importar quasi tots els metalls d'altres països. No obstant açò, la pujada de preus dels metalls en els últims anys ha permès reobrir mines i augmentar la producció. Actualment el que dona més diners és el coure (a Sevilla) i l'or (a Astúries), però gran part dels guanys es van fora, doncs les mines les exploten companyies estrangeres, principalment canadenques. Quant als minerals no metàl·lics, hi ha suficients per a cobrir la demanda nacional, però la crisi de la construcció els ha afectat molt pel descens de vendes. Un dels pocs minerals que s'ha lliurat de la crisi és la sal, que s'exporta en grans quantitats.

Quant a l'**energia**, per al transport s'utilitza sobretot petroli, del que importem més del 99 %, doncs a Espanya a penes tenim. Per a tractar-ho comptem amb nou refineries (quasi totes en ports) i una xarxa d'oleoductes, que ho distribueixen per Espanya. Una altra funció de l'energia és produir electricitat, per al que utilitzem, quasi a parts iguals, l'energia nuclear, el carbó, el gas, l'energia hidroelèctrica i l'eòlica. L'energia nuclear es produïa en set centrals nuclears, però a causa de l'oposició cap a aquest tipus d'energia, s'han tancat ja dues, a mesura que complien els 40 anys. També és problemàtic l'ús del carbó, a causa de que és molt contaminant. A més, encara que Espanya té carbó a Astúries i Lleó, és car d'extraure i sobreviu gràcies a subvencions, per la qual cosa es tancaran les mines en 2019. No obstant açò, moltes centrals tèrmiques seguiran produint electricitat amb carbó importat, que és més barat.

El gas natural, com és menys contaminant, ha vist augmentar el seu ús en els últims anys, per a produir electricitat en centrals tèrmiques. El dolent és que Espanya ha d'importar més del 99 % del gas, que ve sobretot d'Algèria, per gasoductes submarins. També disposem de nombroses centrals hidroelèctriques que produeixen electricitat en 1.200 embassaments, situats en els principals rius. Encara que aquesta energia no és contaminant, fa molt que no es fan nous embassaments per l'oposició popular al fet que s'inunden pobles. Finalment, comptem amb energia eòlica, que s'ha desenvolupat molt des de l'any 2000, a causa de les subvencions que paguem amb la factura de la llum. Per això actualment som el quart productor mundial i comptem amb empreses capdavanteres en aquest tipus d'energia.

Una altra activitat del sector secundari és la **construcció**, que de 1998 a 2007 va ser el motor econòmic d'Espanya i va arribar a donar treball al 12 % de la població ocupada. Tanmateix, amb l'esclat de la bombolla immobiliària la major part dels obrers i arquitectes es van quedar sense treball i actualment la construcció solament dona treball al 5 % dels espanyols. A més, com queden més de 400.000 habitatges nous sense vendre, en l'actualitat es construeixen huit vegades menys cases que abans de la crisi. Així i tot, Espanya té importants empreses constructores que realitzen grans obres públiques en l'estranger, com l'ampliació del canal de Panamà (Sacyr) o el tren d'alta velocitat de la Meca a Medina (OHL).

Però l'activitat més important del sector secundari és la **indústria**, que dona treball al 13 % dels treballadors. La major part se situa a Catalunya, la Comunitat Valenciana, Andalusia, País Basc i Madrid, mentre que altres regions, com Extremadura, Balears o Canàries, tenen molt poca activitat industrial. La indústria s'ha desenvolupat més en les zones més poblades, millor comunicades o amb més primeres matèries, sent més feble en les regions pitjor comunicades, menys poblades o amb menor poder adquisitiu. Els principals sectors industrials són els següents:

Indústria d'alimentació i de begudes: les seues indústries estan disperses per tota Espanya, però destaquen Catalunya i Andalusia. És el sector que mou més diners i el que empra a més treballadors, encara que la majoria en empreses xicotetes i mitjanes.

Indústria de l'automòbil: en un sector amb bona tecnologia. Són les fàbriques més grans, les que més exporten i les segones que més diners mouen, encara que totes elles són de capital estranger.

Indústria del metall: és el segon sector que empra a més treballadors. Elabora maquinària industrial, electrodomèstics, eines, peces metàl·liques... Es concentren al País Basc, on està la indústria més moderna d'Espanya.

Indústria química: abraça un grup molt variat d'indústries (refineries de petroli, plàstics, fertilitzants, medicines). La major part se situen a Catalunya i Madrid.

A més d'estos sectors, hi ha uns altres en crisi, com el tèxtil, el calçat, la siderúrgia o la construcció naval, que s'han reduït molt per la competència asiàtica. I uns altres, com la indústria cementera, ceràmica o del moble, que s'han vist molt perjudicades per la crisi de la construcció. La indústria espanyola compta amb poques empreses grans, la qual cosa li dificulta molt invertir en R+D (recerca i desenvolupament) i açò fa que siguem menys competitius que els altres països d'Europa Occidental.

EXERCICIS

1. Què produïm més, minerals metàl·lics o no metàl·lics? Quin és el mineral que més exportem?
2. Quines energies s'han desenvolupat més a Espanya en els últims anys? Quins estan perdent importància?
3. Com és la situació del sector de la construcció en l'actualitat?

4. Quines zones d'Espanya tenen més indústria? Quines tenen menys? Explica per què.
5. Quin sector industrial genera més riquesa i empra a més treballadors? Quin és el que més exporta?
6. Quins sectors industrials estan en dificultats? Per què?

TEMA 8. EL SECTOR TERCIARI: ELS SERVEIS

1. LES ACTIVITATS TERCIÀRIES

El sector terciari s'ocupa de les activitats que no produeixen béns materials, sinó que presten serveis a la població. A mesura que augmenta la riquesa d'un país cada vegada hi ha més gent que treballa en aquest sector, ja que tenen més diners per a gastar en serveis (tendes, cinemes, restaurants, turisme, sanitat, educació, etc). Per això, és avui dia el sector econòmic que més diners mou, ja que en els països desenvolupats més d'un 70 % de la població treballa en estes activitats. En canvi en els poc desenvolupats d'Àfrica i Àsia el percentatge està entre el 10 i el 50 %, encara que tendeix a incrementar-se. El nivell de vida d'una societat augmenta a mesura que compta amb més i millors serveis.

El sector serveis és molt heterogeni, ja que inclou activitats molt diferents. Les activitats mal pagades i que no requereixen qualificació (netejadors, venedors de carrer) s'anomenen "terciari banal", mentre que les relacionades amb l'alta tecnologia o amb els serveis a empreses (enginyers, directius) reben el nom de sector terciari superior (o quaternari). D'altra banda, les ocupacions més habituals en el sector serveis són treballs d'oficina (administratius) i venda al públic (amos de tendes, dependents, venedors).

Malgrat comptar amb treballs molt diversos, les activitats del sector terciari tenen diverses coses en comú:

- **Cap d'elles produeix res material**, sinó que ens solucionen un problema o ens fan la vida més agradable. Si vas al cinema, per exemple, no et portes res en acabar la sessió.
- **Els serveis quasi mai es poden emmagatzemar**, per la qual cosa han de prestar-se quan són necessaris. L'amo d'un restaurant no obri quan li ve millor, sinó quan és l'hora de menjar o per a sopar.
- **Han d'estar situats prop del consumidor**, ja que molts d'ells no es poden transportar. Una universitat o un hospital han d'estar en un lloc on visca molta gent, per a poder prestar bé els seus serveis.
- **Són molt difícils de mecanitzar**, per la qual cosa necessiten molta mà d'obra. No es pot posar una màquina per a atendre al públic en una tenda de roba o per a fer el treball d'un policia.

A mesura que una societat evoluciona, van apareixent nous serveis, que abans no existien o eren poc freqüents: guarderies (en incorporar-se la dona al món laboral), residències d'ancians (en viure la gent més anys), agències de viatges (la gent cada vegada viatja més, en tenir menys fills i treballar les dones també) o repartidors de menjar a domicili. Altres serveis apareixen per l'aparició de noves tecnologies: tendes de telèfons mòbils, buscadors d'Internet o empreses de reparació d'ordinadors.

A més, la indústria requereix cada vegada més serveis: préstecs bancaris, assegurances, publicitat, estudis de mercat, recerca, administració, selecció de personal, assessors fiscals, seguretat, etc. Quan una empresa creix, va necessitant més serveis per a funcionar, per a tenir menys costos i per a poder vendre més.

EXERCICIS

1. A què es dedica el sector terciari? Per què és tan important?

2. On té més pes el sector terciari? On és menys important? Per què?
3. Explica la diferència entre el sector terciari banal i el sector terciari superior.
4. Què tenen en comú les diferents activitats del sector terciari?
5. Per què apareixen nous serveis?
6. Quins serveis consumeixen les empreses? Per què?

2. ELS SERVEIS SOCIALS

Són aquells que cobreixen les necessitats bàsiques de població i que, si es deixaren en mans del sector privat, podrien no arribar a tots els ciutadans. Per això l'estat es preocupa per donar-los, perquè tota la població tinga accés a estos serveis: estem parlant de la sanitat i l'educació.

La sanitat: antigament la sanitat pública era tenia molts pocs mitjans i el que volia una bona assistència mèdica havia de contractar un metge privat, una cosa que molts no podien pagar. Açò va començar a canviar en el segle XX, quan l'estat va construir una xarxa d'hospitals i centres de salut públics. Hui dia a Europa tothom té assistència sanitària gratuïta i els medicaments estan subvencionats per l'estat. A més, la sanitat pública atén fins a les malalties més cares, doncs realitza trasplantaments, combat el càncer amb radioteràpia i facilita fàrmacs contra la SIDA, la qual cosa fa que l'esperança de vida en els països desenvolupats siga molt alta. La mortalitat infantil també s'ha reduït molt i avui dia cada vegada sobreviuen més bebès prematurs. Estats Units és un cas especial, doncs allí no existeix la sanitat pública i normalment són les empreses les que contracten assegurances mèdiques per als seus treballadors. Quan això no és així, cadascú ha de pagar-se la seua assegurança, però l'Estat la paga als més pobres i als jubilats, que no són rentables per a las companyies privades d'assegurances. Un altre cas especial és Japó, on la sanitat pública solament cobreix un 70 % de la despesa sanitària, per la qual cosa la gent es fa un segur que li cobrisca l'altre 30 %. Actualment, en els països desenvolupats, la gent viu molts anys i mor sobretot per malalties relacionades amb la vellesa o amb mals hàbits de salut (infarts, ictus, càncer, diabetis), a causa de l'abús de l'alcohol, al tabac i a una alimentació rica en greixos i en sucre.

En els països menys desenvolupats hi ha una gran diferència entre la sanitat privada (cara i de molt bona qualitat) i la pública (més barata, però massificada i amb pocs mitjans). A Amèrica Llatina els pacients han de pagar part de la despesa sanitària i la sanitat pública no cobreix als que treballen en l'economia submergida, que solen ser prou nombrosos. En la major part d'Àsia la sanitat pública solament arriba a les ciutats i als que tenen assegurança mèdica, per la qual cosa la majoria de la població ha de pagar quan acudeix al metge. Molta gent s'endeuta per a poder pagar les factures i uns altres moren per no tindre diners per a les medicines o per a les operacions mèdiques que necessiten. Encara pitjor és la situació en l'Àfrica subsahariana, on pràcticament no hi ha assegurances mèdiques i els malalts han de pagar cada vegada que acudeixen al metge. A més, els medicaments no estan subvencionats, hi ha pocs hospitals i no tracten malalties complicades, per la qual cosa molta gent mor de SIDA, malària o tuberculosi, malalties que no provoquen morts en els països desenvolupats.

L'educació: fins al segle XIX la majoria de la gent necessitava als seus fills per a treballar i no els portava a l'escola, per la qual cosa molta gent no sabia llegir ni escriure. Açò va començar a canviar quan van construir-se escoles públiques gratuïtes i es va obligar als pares a portar-hi als seus fills. No obstant açò, fins a 1950 molt poca gent estudiava en la universitat, ja que la majoria dels pares no podien permetre's mantenir a un fill estudiant en la ciutat. En l'actualitat hi ha beques per a ajudar als estudiants de famílies humils, per la qual cosa en els països

desenvolupats tothom té accés a l'educació. Quasi tothom sap llegir i escriure i molts van ja a la universitat o aprenen idiomes. Els centres públics compten amb biblioteques, gimnàs, laboratoris i ordinadors, perquè els alumnes poden aprendre més. Tot açò és bó per al país, ja que compta amb gent més preparada, que pot fer que progresse i tire endavant.

Però açò no és així a tot arreu. A Àfrica i el sud d'Àsia hi ha molta gent que no sap llegir ni escriure, a penes hi ha beques i les escoles tenen pocs mitjans. A més, no existeix el transport escolar i quasi ningú arriba a secundària o a la universitat, perquè per això cal anar a estudiar a la ciutat i poca gent s'ho pot permetre. Així i tot, en les últimes dècades ha millorat molt l'educació en el món, doncs actualment, fins i tot en els països més pobres, la majoria dels xiquets ja van a escola i cada vegada hi ha menys analfabets.

D'altra banda, a Estats Units, encara que l'educació pública és molt bona, tot el que pot es paga un centre privat, ja que allí hi ha universitats privades de molt prestigi, com Harvard o Stanford, per la qual cosa si estudies allí és fàcil trobar un bon treball. Però estudiar en estes universitats és molt car, doncs un curs pot costar uns 30.000 euros. Per això, allí solament estudia la gent molt rica o els estudiants molt brillants (que reben beques), que són els que aconseguen així les ocupacions millor pagades.

EXERCICIS

1. Què són els serveis socials? Pots posar dos exemples?
2. Quines diferències hi ha entre la sanitat a Europa i a Estats Units?
3. Com és la sanitat a Amèrica Llatina? I en l'Àfrica subsahariana?
4. Com és l'educació en els països desenvolupats?
5. Quins problemes té l'educació en els països més pobres? Quines coses estan millorant?
6. Coneixes algun altre servei que preste l'estat? Posa dos exemples.

3. EL COMERÇ INTERIOR

El comerç consisteix en la compra i venda de productes per a satisfer les necessitats de la població. Antigament la mateixa persona que feia un producte ho venia: l'agricultor anava a la ciutat a vendre aliments en el mercat o l'artesà tenia el taller obert al públic i deixava el treball cada vegada que arribava algun comprador. Açò encara es fa en molts països subdesenvolupats. Però a poc a poc es va veure que era millor que cadascun s'especialitzara, per a estalviar temps i poder treballar millor. Uns es van dedicar a produir i uns altres a estar en la tenda esperant a que arribaren els clients.

El comerç interior és el que es realitza dins del mateix país i pot ser majorista o minorista. El **majorista** és el que compra al productor i ven a les tendes en grans quantitats (venda a l'engrós), mentre que el **minorista** és el que compra al majorista i ven al consumidor final en xicotetes quantitats (venda al detall). Perquè el consumidor no haja de recórrer mig món per a fer la compra, existeixen diversos intermediaris que acosten les mercaderies al consumidor: la fàbrica ven al majorista (un magatzem) i el majorista ven a les tendes menudes, que atenen al consumidor. En el cas dels aliments frescos, l'agricultor ven la collita en una cooperativa i des d'allí es porten al mercat de proveïments (com Mercavalencia), on el majorista ven als amos de xicotets comerços, que van allí a comprar.

COMERÇ A L'ENGRÓS

COMERÇ AL DETALL

Dins del comerç minorista trobem grans superfícies, centres comercials i xicotet comerç. Les **grans superfícies** poden ser hipermercats (venen de tot i se situen als afores de les ciutats), grans magatzems (venen de tot i es troben en el centre), supermercats (venen sobretot aliments i productes de neteja. Sol haver en tots els barris) i grans superfícies especialitzades (venen solament un tipus de producte i tendeixen a estar als afores). Les grans superfícies cada vegada tenen més èxit, perquè com tenen els seus propis magatzems, pocs empleats i compren en grans quantitats, poden vendre més barat. A més, tenen més varietat de productes i horaris més amplis. Açò perjudica al **xicotet comerç**, que no pot competir amb elles, per la qual cosa cada vegada tanquen més tendes. No obstant açò, el xicotet comerç no va a desaparèixer, perquè té altres avantatges, com a proximitat al consumidor, millor qualitat en productes frescos o una atenció més ràpida. A més, moltes tendes menudes s'alien a les grans superfícies i es posen al costat d'un hipermercat en **centres comercials**, on a voltes hi ha també restaurants i cinemes. Estos llocs, que tenen moltes places d'aparcament, carrers interiors protegits del fred o de la pluja i seguretat privada, resulten molt atractius per a la població, doncs ofereixen moltes tendes i locals d'oci en poc espai. La gent té tantes temptacions que acaba gastant més diners, per la qual cosa són bastant rendibles i cada vegada hi ha més, fins i tot en països poc desenvolupats, com els de Àsia i Amèrica Llatina.

D'altra banda, durant el segle XX s'han introduït **noves modalitats de comerç**, com la compra a terminis, amb targeta de crèdit, per catàleg, a través d'una màquina expenedora, per telèfon o per Internet. Avui dia és possible comprar de tot sense moure's de casa, triant el producte per Internet, pagant amb targeta de crèdit i rebent el producte per missatgeria. D'altra banda, les tendes també desenvolupen **noves estratègies per a vendre** més. Posen música perquè la gent es quede més temps i compre més. O col·loquen al costat de les caixes els productes que més es compren per impuls (com a papes, xiclets o xocolatines), perquè per eixos llocs es passa sempre i així venen coses que la gent no tenia previst comprar.

EXERCICIS

1. Qui venia abans el que necessitava la gent? Per què van començar a aparèixer tendes?
2. Què és el comerç a l'engrós? I al detall? Posa un exemple de cadascun.
3. Quins tipus de grans superfícies existeixen? Quins avantatges ofereixen?
4. Per què hi ha gent que segueix comprant en tendes xicotetes?
5. Què és un centre comercial? Per què cada vegada hi ha més?

6. Quines noves formes de compra han aparegut durant el segle XX?

4. EL COMERÇ EXTERIOR

El comerç exterior és el que es realitza d'un país a un altre i sol fer-se a través d'empreses d'importació-exportació, que s'encarreguen dels tràmits legals i del transport de les mercaderies. Hui dia el comerç internacional és major que mai, a causa de la millora del transport, als acords comercials entre països i al desenvolupament de països asiàtics, que en millorar la seua economia cada vegada compren i venen més. Aquest augment del comerç és positiu, doncs el benestar de la població augmenta quan ho fan els intercanvis comercials.

El que un país ven a un altre s'anomena exportacions, mentre que el que compra fora rep el nom d'importacions. La **balança comercial** és la diferència entre el que un país compra i ven fora: pot ser positiva (quan es ven més del que es compra) o negativa (quan es compra més del que es ven). També existeix la **balança de pagaments**, que és més completa, doncs inclou tots els moviments de diners, no solament els de mercaderies. Si un país ingressa més del que gasta s'anirà enriquint, però si succeeix el contrari s'empobrirà.

A voltes els països posen aranzels (impostos als productes estrangers), per a protegir als productors nacionals de la competència exterior. D'aquesta manera, les mercaderies estrangeres ixen més cares i el consumidor prefereix comprar productes nacionals, més barats. Açò ajuda al desenvolupament de la indústria i agricultura nacional, protegint els llocs de treball de les persones que treballen en estos sectors. Però té l'inconvenient de que els productors s'acostumen a no tenir competència i acaben descurant la qualitat del producte, ja que saben que van a vendre igual. A més, obliga al consumidor a pagar els productes més cars. El **proteccionisme** (posar aranzels) sol ser bo quan un país vol desenvolupar una indústria pròpia, però quan ja la té és millor anar reduint a poc a poc les taxes de duana, perquè augmente la competència i el consumidor pugua disposar de millors productes i a un preu més barat.

Per a fomentar el **lliure comerç** es va crear en 1995 l'Organització Mundial del Comerç (OMC), que regula el comerç internacional i que tracta d'eliminar els aranzels i altres barreres al comerç entre els països. A més, molts estats s'han agrupat en blocs comercials per a comerciar entre ells sense pagar aranzels. D'esta manera els seus consumidors poden comprar productes més barats i de més qualitat i els seus productors poden vendre més a altres països, creant així més riquesa i ocupació. Com a exemples de blocs comercials podem esmentar la Unió Europea, el Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord i Mercosur (a Sud-amèrica).

L'augment del lliure comerç ha beneficiat molt a països com Xina o l'Índia, que s'estan desenvolupant venent productes industrials barats als països desenvolupats. En canvi amb els països africans, que són molt pobres, a penes hi ha lliure comerç, doncs poden comprar molt poc als països desenvolupats. Per això, Estats Units i Europa protegeixen amb aranzels i subvencions a la seua agricultura, impedint que els països africans puguen desenvolupar-se venent-nos productes que ja fem nosaltres. I quan estos països tracten de protegir la seua economia amb aranzels, se'ls amenaça amb retirar-los les ajudes al desenvolupament perquè no ho facen.

Els països que més comerç exterior tenen són els més rics (Estats Units, Unió Europea, Japó), ja que són els que elaboren productes de més valor i els que poden comprar més coses. Estes nacions es dediquen a exportar productes industrials d'alta tecnologia (automòbils, maquinària, productes químics) i a importar productes industrials, petroli i primeres matèries. Després tenim als països en vies de desenvolupament (Xina, Índia, Brasil) que venen sobretot productes industrials barats i compren els més cars a països desenvolupats i les primeres matèries a uns altres més pobres. Finalment, trobem els països africans, els àrabs i molts llatinoamericans, que exporten aliments i primeres matèries (metalls, petroli) i compren

productes industrials. Estos solen ser més pobres, perquè el que venen és barat, llevat dels que exporten petroli, que dona més diners.

EXERCICIS

1. Com ha evolucionat el comerç internacional en les últimes dècades? Explica per què.
2. Què és la balança comercial? Com pot ser?
3. Què és el proteccionisme? Indica els seus avantatges i els seus inconvenients.
4. Què són els blocs comercials? Quins avantatges tenen? Cita tres d'ells.
5. Quins països s'han beneficiat més del lliure comerç? Qui tenen dificultats per a vendre els seus productes en els països desenvolupats? Quines conseqüències té açò?
6. Què exporta i què importa la Unió Europea? I els països africans?

5. EL TRANSPORT

Per a traslladar el producte des del productor fins al consumidor són necessaris bons mitjans de transport. Antigament eren lents i podien transportar poca mercaderia (carros, muls, vaixells de vela), per la qual cosa els productes importats eren cars i només estaven a l'abast d'uns pocs. Açò va començar a canviar en el segle XIX, quan es van inventar el ferrocarril i els vaixells de vapor, molt més ràpids i amb major capacitat de càrrega. Durant el segle següent van aparèixer nous mitjans de transport, com l'avió i el camió, al mateix temps que els vaixells anaven augmentant la seua capacitat de càrrega i la seua velocitat, reduint-se molt els costos de transport i el preu final del producte. D'altra banda, l'augment de velocitat del tren i l'aparició del cotxe, de l'autobús i de l'avió han fet possible un gran increment del turisme, dels viatges de negocis i de les segones residències allunyades de les ciutats. A més, com la majoria de les famílies tenen cotxe, és possible construir hipermercats i urbanitzacions de xalets lluny de les ciutats i malament connectades amb el transport públic.

Anem a analitzar ara els diferents mitjans de transport:

Transport per carretera: utilitza el camió per al transport de mercaderies, i el cotxe, la moto i l'autobús per al de passatgers. Requereix la construcció d'unes infraestructures (carreteres, autopistes, túnels, ponts), que abunden més en els països desenvolupats i molt poblats, que en els subdesenvolupats o en les zones poc habitades. El transport per carretera és el més utilitzat per a traslladar mercaderies a distàncies curtes i mitjanes, així com per a la distribució a les tendes, ja que per carretera es pot arribar a més llocs que amb qualsevol altre mitjà de transport. No obstant açò, els camions tenen poca capacitat de càrrega, per la qual cosa no s'utilitzen per a transport a grans distàncies, ja que ix més car. Quant al transport de passatgers, és el mitjà més utilitzat per a desplaçaments quotidians (anar al treball, de compres) i per al turisme a distàncies curtes i mitjanes, a causa de la seua comoditat. Però té greus inconvenients, doncs contamina molt, provoca embossos i és el més perillós, ja que cada any moren en el món més d'un milió de persones en accidents de trànsit. Per a evitar estos problemes s'intenta fomentar el transport públic, que té menys inconvenients.

AUTOPISTES A CALIFORNIA (EEUU)

Transport per ferrocarril: necessita la construcció de vies fèrries i estacions de ferrocarril, que també són més abundants en els països desenvolupats i en les zones més poblades, que solen estar millor comunicades. El ferrocarril era molt important en el segle XIX, però ha anat perdent terreny a favor del transport per carretera, que permet arribar a molts més llocs. Per això s'han introduït trens d'alta velocitat, que permeten moure's a més de 250 km/hora, encara que només per al transport de passatgers. El ferrocarril és molt més segur que el transport per carretera i en tenir més capacitat de càrrega permet transportar mercaderies a un cost menor que en camió (sempre que es puga omplir el tren). Però té l'inconvenient de que no deixa a les persones o a les mercaderies en la seua destinació final (sinó en l'estació), la qual cosa fa necessari complementar-ho amb altres mitjans de transport.

Transport marítim: és el més utilitzat per a transportar mercaderies a grans distàncies, ja que un vaixell pot portar més càrrega que qualsevol altre tipus de vehicle amb el que el transport ix molt barat. Actualment la major part de les mercaderies es porten en contenidors, la qual cosa permet reduir el temps de càrrega i descàrrega. Tanmateix, és un transport lent i per açò s'usa poc per a portar passatgers, excepte en distàncies curtes (és més barat que l'avió) o per a creuers. Requereix la construcció de ports, que han de tenir instal·lacions adequades: grues per a descarregar les mercaderies, esculleres per a protegir als vaixells de l'onatge i zones preparades per a emmagatzemar els contenidors fins que el comprador passe a arreplegar-los. Actualment els ports més grans del món són els de Xangai, Singapur i Hong Kong.

PORT DE XANGAI

Transport aeri: s'empra sobretot per a transport de passatgers a llargues distàncies, a causa de la seua rapidesa. Però és molt car i per açò s'utilitza poc per al transport de mercaderies, excepte per a productes valuosos que ocupen poc espai (joies) i per a mercaderies peribles, que han

d'arribar ràpidament (flors). El transport aeri necessita la construcció d'aeroports, que han de tenir una terminal (l'edifici on esperen els passatgers), una torre de control (des d'on es dirigeix el tràfic aeri) i pistes d'aterratge i enlairament. Els aeroports amb més tràfic de passatgers són els d'Atlanta (a Estats Units), Pequín i Dubai.

AEROPORT D'ATLANTA

EXERCICIS

1. Quines millores ha experimentat el transport durant el segle XX? Quines conseqüències ha tingut això?
2. Indica el tipus de transport que utilitzaries per a cadascun dels següents productes. Explica per què.
 - Per a portar 500.000 tones de petroli des de Veneçuela a Estats Units
 - Per a transportar 1.000 cotxes de Madrid a París
 - Per a distribuir 200 tones d'aliments des del magatzem fins als supermercats de la mateixa província
 - Per a transportar diamants de l'Índia a Bèlgica.
3. Quins avantatges té el transport de passatgers en automòbil? Quins inconvenients?
4. Per què s'usa poc el transport ferroviari? Què s'ha fet per a intentar que s'use més?
5. Quines instal·lacions ha de tenir un port de mercaderies? I un aeroport?
6. Quins són els ports i aeroports més grans del món?

6. LES FINANCES

Són activitats que treballen amb diners, com la banca, la borsa o les assegurances. Manipulen molt poques mercaderies, ja que els diners ocupa poc espai i la majoria es mou per transferència bancària, sense necessitat de transportar res. D'estes activitats la banca és la més important, ja que exerceix diverses funcions:

- **Custodia els estalvis:** la gent ja no amaga els seus estalvis en un calceí, o dins del matalàs, com passava abans, doncs els bancs custodien els diners amb molta més seguretat. Açò permet estalviar més i posa tots eixos diners a la disposició de l'economia, en usar-se els diners del que no els utilitza per a deixar-los al que ho necessita.

- **Ajuda al consum:** cada vegada més la gent s'endeuta per a comprar coses, sobretot els productes més cars (cotxes, cases), que és difícil pagar al comptat. Si no hi haguera bancs seria molt difícil comprar un pis i es vendrien molts menys cotxes. La gent viuria pitjor i moltes empreses tancarrien, en descendir les vendes.

- **Ajuda a la inversió:** els xicotets empresaris necessiten préstecs per a obrir un negoci, mentre que les grans empreses també necessiten diners per a modernitzar les instal·lacions o obrir noves plantes. Si no hi haguera bancs seria molt difícil muntar nous negocis i hi hauria més gent sense treball, a més de que hi haurien menys tendes on comprar. Així mateix, les grans empreses es veurien obligades a vendre els seus productes més cars per a poder tindre diners disponibles i no haver de demanar-ho al banc.

D'altra banda, els bancs presten una sèrie de serveis financers: plans de pensions, fons d'inversió, domiciliem rebuts, negociem compra d'accions en borsa, faciliten targetes de crèdit... Hui dia els bancs ingressen diners pels interessos dels préstecs, pel cobrament de comissions (per compra amb targeta, per manteniment de compte, per utilització de caixers, per canvi de monedes, per venda d'accions, etc) i per les seues inversions (compra i venda d'accions i altres productes financers).

Les **assegurances** també són importants, ja que redueixen els riscos al fet que estem exposats, sobretot els més greus (paguen els danys en cas d'accident, incendi o robatori, per exemple). Cal tindre en compte que una persona pot tindre greus problemes si té un accident o pateix alguna desgràcia i no compta amb cap segur que li cobrisca. Els agricultors, per exemple, tendeixen a assegurar la seua collita per a protegir-se de la pedra, de la sequera o de les inundacions. També s'asseguren els vaixells de transport, perquè, si s'enfonsen, no s'arruïne l'empresa naviliera.

BORSA DE NOVA YORK

Però els diners no solament es mou a través de bancs i assegurances, sinó també en la **borsa**. Pot haver-hi borses de valors i de mercaderies. En les primeres es poden comprar i vendre accions (participacions en empreses). Hi ha gent que especula amb elles i guanya molts diners venent i comprant, mentre que uns altres adquireixen accions per a controlar una o una altra empresa i poder prendre les decisions. Moltes empreses trauen accions a la venda quan necessiten diners, per a no haver de demanar préstecs al banc. Gràcies a Internet les borses del món estan comunicades entre si i els resultats d'unes empreses es coneixen de seguida en les borses d'altres països, influint així en els seus resultats. Les borses de valors més importants del món són les de Nova York, Tòquio i Londres, ja que allí cotitzen les majors empreses del món. D'altra banda, en les borses de mercaderies se subhasten les primeres matèries i es fixa el seu

preu. Les més importants són la de Londres (la més important en minerals) i la de Chicago (destaca en productes agrícoles).

EXERCICIS

1. Quines activitats inclouen les finances? Què tenen en comú?
2. Quines funcions exerceixen els bancs? Què passaria si no existiren?
3. Com guanyen diners els bancs?
4. Per què són importants les assegurances? Cita exemples d'empresaris que contracten assegurances.
5. Per què les empreses trauen accions a la venda? Per què hi ha gent que les compra? On es realitzen estes activitats?
6. Quines són les borses de valors més importants del món? I les de mercaderies?

7. EL TURISME

Fins a mitjan segle XX poca gent podia permetre's viatjar, doncs no hi havia vacances pagades, els sous eren baixos i el transport era lent i car. Però després de la Segona Guerra Mundial es van generalitzar les vacances pagades, va millorar el poder adquisitiu, es va difondre l'ús de l'automòbil i es va començar a utilitzar l'avió per a trajectes llargs. Tot allò va fer que el turisme es convertira en una activitat de masses, primer en els països desenvolupats, i més recentment, en països en vies de desenvolupament, a mesura que ha anat millorant el nivell de vida i augmentat el temps lliure. La majoria dels turistes (sobretot en els països grans o en vies de desenvolupament) viatgen pel seu propi país, però cada vegada hi ha més persones que marxen a conèixer altres nacions.

El turisme pot ser de diversos tipus, doncs no tothom viatja per la mateixa raó. El més habitual és el turisme de sol i platja, que es realitza a zones de costa on els estius són calorosos, normalment amb la família. També té importància el turisme cultural, propi de gent interessada per la història o l'art, que visita museus, restes arqueològiques o monuments antics. I el turisme de negocis, que realitzen persones per motius de treball, normalment amb elevat poder adquisitiu i que es concentra en les grans ciutats dels països desenvolupats. Altres tipus de turisme són el turisme de muntanya (per a esquiar, fer senderisme o escalada), el turisme esportiu (per a assistir a espectacles esportius), el turisme religiós (per a anar en peregrinació a algun santuari), el turisme rural (per a descansar en una casa rural) o el turisme de compres. Els països que més turistes reben són els que tenen una oferta més variada i compten amb nombroses instal·lacions per a atendre i entretenir als turistes. Per això solen ser països desenvolupats amb bon clima, com França, Itàlia, Estats Units i Espanya. Al costat d'ells es troba Xina, que en les últimes dècades s'ha anat convertint en una important destinació turística.

Mentre que el turisme interior (per dins del propi país), se sol fer amb cotxe i sense organitzar (un mateix reserva l'hotel i organitza el seu viatge), els viatges a l'exterior es realitzen normalment amb avió i sovint estan controlats per grans empreses, cridades **tour-operadors**. Els tour-operadors contracten paquets turístics (dues nits a París, més avió per 250 euros, per exemple), que després venen a través de les agències de viatge. Sovint els viatges inclouen un circuit, amb guia i intèrpret, que et porten a tots llocs sense que hages de preocupar-te per res. Com els tour-operadors contracten avions i hotels en grans quantitats, poden aconseguir preus més barats que si un viatja pel seu compte, però a canvi ja no pots decidir tot el que vas a veure,

ja que ells ho fan per tu. La majoria de les empreses que es dediquen al turisme són de països desenvolupats, per la qual cosa es porten la major part dels diners que gasten els turistes que van a un país més pobre.

El turisme té **avantatges i inconvenients**. D'una banda es creen molts llocs de treball en el transport, el comerç, l'hostaleria i la construcció, al mateix temps que es creen més empreses (restaurants, hotels, agències de viatges) i es deixa diners en la zona, ajudant al seu desenvolupament econòmic. A més, el turisme permet conèixer altres cultures i aprendre coses noves. A canvi, els preus solen pujar en les zones turístiques, perjudicant a la gent que no es dedica al turisme. Una casa en la costa és molt més cara des que hi ha turisme, que abans d'haver-ho. D'altra banda, la majoria de les ocupacions que crea són de poca qualitat (paguen poc i treballen en festius o a la nit) i són estacionals (només es treballa en la temporada turística). A més, la construcció massiva de xalets i l'arribada massiva de turistes perjudiquen el medi ambient, doncs es destrueixen espais naturals per a construir o es tiren molts residus en les zones verdes.

EXERCICIS

1. Per què ha crescut tant el turisme en les últimes dècades?
2. De quins països ixen la majoria dels turistes que viatgen a altres països? On van? Per què?
3. Quins tipus de turisme existeixen? Què se cerca en cadascun?
4. Què és un tour-operador? Per què creus que existeixen?
5. Imagina que passes unes vacances a Egipte. Reserves el viatge en una agència de viatges de la teua localitat, contractant un circuit de 15 dies que organitza un tour-operador espanyol. Voles amb Lufthansa (una companyia aèria alemanya) i et trasllades pel Nil en un vaixell d'una naviliera britànica. Algunes nits les panses en l'hotel Hilton (una cadena d'hotels nord-americà) del Caire. En el teu viatge us acompanya un guia egipci, durant el viatge menges en alguns restaurants de la zona i adquireixes alguns records en el mercat. Quina part de les teues despeses creus que es quedarà a Egipte? Quina part s'anirà a altres països més rics?
6. Quins avantatges té el turisme? Què inconvenients?

8. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Aquest sector ha crescut molt en les últimes dècades, a causa de l'augment de poder de compra i de temps lliure de la població mundial, que permet tindre accés a més mitjans de comunicació. Però també als avanços tecnològics, que han creat noves formes de comunicar-se. D'aquesta manera, als mitjans tradicionals (premsa, ràdio, televisió, cinema) s'han incorporat en els últims anys Internet i la telefonia mòbil, que permeten una comunicació diferent. A més, el nombre de persones amb accés a estos mitjans ha augmentat molt fins i tot en els països més pobres. Hui dia el 50 % de la població mundial està connectada a Internet i el 70 % disposa de telèfon mòbil, la qual cosa permet una comunicació molt més àmplia que mai abans en la història de la humanitat. Tot açò ha creat un **món més global**, en el qual qualsevol notícia o avanç tecnològic arriba ràpidament a qualsevol part de la Terra. Açò augmenta el moviment d'emigrants i turistes, que gràcies a la televisió saben què llocs són els millors per a anar i permet que els invents arriben amb més rapidesa a tot el planeta.

Els mitjans de comunicació tenen dues funcions: informar i entretenir. El **control de la informació** és molt important per a les empreses i els governs, doncs així les primeres poden

tractar d'influir en la gent perquè compre els seus productes i, en alguns casos, que vote a un partit o a un altre. Per a això exageren les notícies que els interessa que arriben al públic i oculten aquelles que prefereixen que no se sàpien. Açò es fa a través de grans grups empresarials que controlen nombrosos mitjans de comunicació i que tenen així un gran poder sobre l'opinió pública. Un exemple és el grup Planeta, que posseeix editorials (Planeta), periòdics (La Razón), emissores de ràdio (Onda Cero) i canals de televisió (Antena 3, la Sexta, Neox). També els governs estan interessats a decidir quina informació arriba als ciutadans, a fi de perpetuar-se en el poder. En els països democràtics tracten de controlar la televisió pública i d'ajudar als mitjans de comunicació que els són favorables. Però hi ha països més autoritaris on els governs tanquen canals de televisió que els són hostils o directament empresonen o assassinen als periodistes crítics, perquè la gent solament tinga la informació que el govern desitja.

Per sort els **nous mitjans de comunicació**, com a Internet i els mòbils, permeten arribar també a molta gent sense necessitat de tindre una gran empresa, la qual cosa ha democratitzat l'accés a la informació. Qualsevol persona pot crear un blog, fer publicacions en una xarxa social o enviar whatsApps a molta gent, la qual cosa fa possible enviar i rebre informació que no sol aparèixer en els mitjans de comunicació tradicionals. A més, Internet ens permet buscar la informació que vulguem i no la que grans empreses seleccionen per a nosaltres, amb el que podem estar millor informats i ser més lliures a l'hora d'opinar i prendre decisions.

L'altra funció dels mitjans de comunicació és entretenir, mitjançant programes, sèries, pel·lícules o espectacles esportius. Però alhora que entretenen, els mitjans de comunicació ens transmeten uns valors, que poden ser de culte al cos, de donar molta importància als diners, d'usar la violència per a resoldre problemes, de cerca del romanticisme o de rebel·lia enfront de l'establert, segons el tipus de sèries o pel·lícules que vegem. A més, en entretenir redueixen les diferències culturals i fan que la població del món tinga costums cada vegada més semblants. Açò es diu **globalització cultural**. Com avui dia en tots els països es veu la televisió, moltes modes procedents d'Estats Units arriben a la resta del planeta a través de les sèries, les pel·lícules i la publicitat. Açò explica que actualment se celebri Halloween a Espanya o el Nadal a Xina, malgrat que no són festes pròpies d'eixos llocs. D'aquesta manera s'ha difós per tot el món l'estil de vida nord-americà, en l'alimentació (hamburgueses, coca cola), en la roba (pantalons vaquers, caçadores de cuir), en la música (la música en anglès és la que més se sent a tot el món) i fins i tot en els noms que posen alguns pares als seus fills.

EXERCICIS

1. Per què cada vegada són més importants els mitjans de comunicació?
2. Quins són els mitjans de comunicació tradicionals? I els nous?
3. Per què és important el control de la informació?
4. Quines novetats ha introduït Internet en l'accés a la informació?
5. Quins valors poden transmetre'ns les pel·lícules, sèries i programes que veiem en televisió?
6. Què és la globalització cultural? Posa exemples de com afecta a les nostres vides.

9. EL SECTOR TERCIARI A ESPANYA

El sector terciari ha augmentat molt la seua importància en les últimes dècades, a causa de la mecanització de l'agricultura i de la indústria, que ha portat a molts treballadors cap al

sector serveis. Però també per l'augment del nivell de vida i de la despesa pública, que ha incrementat la demanda de serveis. En l'actualitat el 76 % de la població ocupada espanyola treballa en el sector terciari, que és també el que més diners mou. Les principals activitats són les següents:

El comerç: el comerç exterior es realitza fonamentalment amb els països de la Unió Europea, degut a la proximitat, a la moneda comuna i a l'absència d'aranzels. La nostra balança comercial sol ser negativa, ja que la nostra indústria no és molt competitiva i importem més del que exportem. El que més venem és automòbils, maquinària, productes químics i agrícoles, mentre que importem automòbils, maquinària, productes químics i petroli. No obstant açò, la nostra balança de pagaments (que inclou també la compra i venda de serveis) és excedentaria, ja que el turisme compensa el dèficit de la balança comercial.

Quant al comerç interior, en les últimes dècades s'han anat obrint nombroses grans superfícies, que estan fent la competència al xicotet comerç tradicional. Estos últims intenten defensar-se pressionant per a limitar el nombre de festius que es pot obrir, doncs una llibertat total d'horaris els col·locaria en inferioritat de condicions.

El transport: Espanya és un país bastant muntanyenc, la qual cosa sempre ha dificultat les comunicacions i el comerç. Així i tot, en els últims 30 anys s'ha triplicat el nombre d'autopistes i autovies, gràcies en gran part a les ajudes europees. Per això actualment som el tercer país del món amb més quilòmetres d'autopistes i autovies. Però encara que la xarxa de carreteres arriba a totes parts, és en les zones més poblades (costa mediterrània i voltants de Madrid) on són més nombroses i tenen més tràfic. També s'han construït moltes línies de tren d'alta velocitat i hui dia Espanya és el segon país del món amb més quilòmetres d'aquest tipus de línies, encara que la majoria d'elles no són rendibles.

El transport aeri és molt important per al turisme, doncs la majoria dels estrangers que ens visiten vénen en avió. Els aeroports més importants són els de Barajas (Madrid) i el Prat (Barcelona), que són els que tenen més connexions internacionals. Després vénen aeroports de zones turístiques, sobretot de Balears i Canàries, que també tenen molt tràfic. Quant al transport marítim és de gran importància per al comerç amb altres continents, sobretot per a la importació de petroli. Per a passatgers solament és important entre les illes i per a passar l'estret de Gibraltar. Els principals ports d'Espanya són els de Algesires, València i Barcelona.

El turisme: és una activitat molt important, doncs som el segon país del món que més diners guanya per turisme, que genera el 10 % de la riquesa nacional i molts llocs de treball. Açò es deu al fet que Espanya té molts quilòmetres de platja, amb un bon clima, molta festa i un ric patrimoni històric, així com uns preus més barats que altres països europeus. Per això cada any ens visiten més de 60 milions de turistes estrangers, sent la majoria d'ells britànics, francesos i alemanys. Normalment busquen sol i platja, per la qual cosa van a les comunitats de la costa mediterrània i a les illes Balears i Canàries. A l'interior solament destaca Madrid, amb un important turisme cultural i de negocis. A banda dels turistes estrangers també hi ha molt turisme interior, sobretot de madrilenys que van a la costa a l'estiu. Encara que els espanyols prefereixen també la platja, fan més turisme cultural, rural i de muntanya que els estrangers, per la qual cosa visiten més les comunitats de l'interior. A més, molts realitzen xicotetes escapades de cap de setmana o aprofitant algun pont.

Com el que més els interessa és la platja, els turistes solen vindre a l'estiu, la qual cosa provoca problemes de massificació en les àrees més turístiques. Açò ha portat a construir edificis en la major part del litoral mediterrani (destruint així zones naturals), a generar més residus i a consumir més aigua en llocs on ja hi ha escassetat. A més, la majoria de les ocupacions del sector turístic solament s'ofereixen durant uns mesos a l'any i quan acaba l'estiu molts cambrers o empleats d'hotel es queden sense treball. Per a evitar estos problemes s'han creat parcs naturals en algunes zones de costa, a fi de protegir les parts que encara estan sense

construir. I s'intenta potenciar altres tipus de turisme, perquè la gent visite també les comunitats de l'interior i que els que vagen a la costa es repartisquen de forma més equitativa durant tot l'any.

EXERCICIS

1. Per què ha crescut tant el sector terciari a Espanya?
2. Amb quins països comercia més Espanya? Què és el que més comprem i venem?
3. Com és la xarxa de transport terrestre d'Espanya, en comparació d'altres països? Explica per què.
4. Per què són importants el transport aeri i el marítim per a l'economia espanyola?
5. Per què Espanya atrau a tants visitants estrangers? Quines zones són les més turístiques?
6. Quins problemes planteja el turisme a Espanya? Com es tracten de solucionar?

TEMA 9. ELS PROBLEMES DEL MÓN ACTUAL

1. LES CAUSES DEL SUBDESENVOLUPAMENT

En el món actual hi ha grans diferències entre uns països i uns altres. Els estats desenvolupats, que tenen un 14 % de la població, concentren el 61 % de la riquesa mundial, mentre l'Índia i Àfrica, en les quals viu un 32 % dels habitants de la Terra, solament disposen del 5 % de la riquesa. Les diferències de salari també són abismals, doncs un treballador nord-americà gana de mitjana 25 vegades més que un de Nigèria. A què es deuen estos contrastos? Per què hi ha tanta diferència entre uns països i uns altres? Hi ha moltes causes que influeixen, però les més importants serien les següents:

- **L'aïllament geogràfic** i un medi físic hostil expliquen gran part de la pobresa de l'Àfrica subsahariana. En estar separada de la resta del món pel desert del Sahara i dos grans oceans, els avanços tècnics i invents tardaven molt a arribar allí. A més, l'abundància de selves, de cataractes i de malalties tropicals feien molt difícil comunicar-se entre els africans i dificultaven encara més el seu desenvolupament econòmic.
- **El rebuig a les novetats** que arribaven de l'estranger explica gran part de l'endarreriment dels països àrabs i d'Àsia. Estos pobles estaven molt més avançats que Europa a l'inici de l'Edat Mitjana, però va arribar un moment en el qual els xinesos van decidir aïllar-se de la resta del món, mentre que els països musulmans es van negar a adoptar novetats que no estigueren en l'Alcorà. L'extremisme religiós o un nacionalisme radical va contribuir molt a l'escàs desenvolupament estes nacions.
- **Les polítiques econòmiques equivocades** ens ajuden a entendre gran part de l'endarreriment dels països llatinoamericans, àrabs, o d'Europa de l'Est. A Amèrica Llatina, per exemple, els escasos recursos destinats a l'educació i una política econòmica nacionalista (amb forts aranzels a les importacions i expropiacions d'empreses estrangeres) van fer que tardaren molt en desenvolupar la indústria i que, quan ho van fer, va ser elaborant productes cars i de poca qualitat, que no podien competir al mercat internacional. Per altra banda, en els països àrabs o d'Europa de l'est l'Estat va tractar de controlar tant l'economia que va acabar ofegant a l'empresa privada, que a penes va poder desenvolupar-se i generar riquesa. Açò ha sigut especialment important en estats comunistes o que ho han sigut en el passat, com Corea del Nord, Ucraïna o Cuba. Al no haver-hi incentius per a treballar més i millor la gent feia el mínim i el país cada vegada s'empobria més.

POBLAT AFRICÀ

BARRI DE BARRAQUES (ÍNDIA)

A estes causes caldria afegir unes altres que, encara que no han provocat l'endarreriment econòmic d'estos països, sí que contribueixen a mantindre-ho. Serien les següents:

- **La política comercial dels països desenvolupats**, que perjudica especialment a Àfrica i Amèrica Llatina. Els països rics, per a protegir a la seua agricultura i ramaderia, impedeixen la importació de moltes mercaderies africanes i llatinoamericanes amb aranzels o subvencions als seus productors, la qual cosa dificulta molt que els africans i llatinoamericans puguen vendre els seus productes a Estats Units o Europa i guanyar diners amb allò.

- **L'elevada despesa militar** és un gran problema a Àfrica i a Àsia. A causa de l'existència de guerres internes o de problemes amb països veïns, gran part del pressupost de l'estat es gasta en armes, en comptes de dedicar-ho a millorar el país.

- **La corrupció** és més elevada com més pobre és el país. En els països africans i asiàtics (i en alguns llatinoamericans) està tan generalitzada que suposa una gran despesa per a la societat. Els polítics i funcionaris cobren suborns per quasi tot i açò fa que tot isca més car i es puguen fer menys carreteres, universitats o hospitals, per exemple.

EXERCICIS

1. Per què es diu que hi ha grans diferències de riquesa entre els països rics i els pobres?
2. Quines són les principals causes del subdesenvolupament dels països pobres?
3. Què ha ocorregut en els països que són o han sigut comunistes? Posa exemples.
4. Per què la política comercial dels països desenvolupats dificulta el desenvolupament dels països africans i llatinoamericans?
5. Per què molts països poc desenvolupats gasten tants diners en armes? Quines conseqüències té això?
6. Com afecta la corrupció al desenvolupament econòmic d'un país? A quins països afecta més aquest problema?

2. LA POBRESA I LA FAM

La pobresa i la fam afecten als països menys desenvolupats, però no a tots per igual. Els més pobres reben el nom de Tercer Món (o **països subdesenvolupats**) i es troben sobretot en l'Àfrica subsahariana i sud d'Àsia. Allí la pobresa afecta a la majoria de la població, tant en les ciutats com en el camp. Una miqueta millor estan els **països en vies de desenvolupament**, on hi ha molta pobresa en zones rurals, però poca en les ciutats, on el nivell de vida és més alt. Açò és el que ocorre en la major part d'Amèrica Llatina, nord d'Àfrica, Orient Mitjà, Xina i sud-est asiàtic. Rússia i els països d'Europa de l'est, encara que són països en vies de desenvolupament, tenen poca pobresa perquè en haver sigut comunistes la riquesa està millor repartida i hi ha bastants ajudes públiques.

La majoria dels africans i una bona part dels asiàtics són pobres, per la qual cosa la seua vida es basa a treballar per a sobreviure, sense que puguen permetre's a penes comoditats. On més pobresa hi ha és en les zones rurals, doncs allí més de la meitat de la població manca de clavegueram, aigua potable i electricitat en les seues cases. Açò obliga a les dones de la casa a llavar la roba a mà, a anar a per llenya per a cuinar i calfar-se i a fer llargues distàncies per a

aconseguir aigua en una font, riu o pou. Actualment 800 milions de persones no tenen accés a l'aigua potable, la qual cosa significa que l'aigua que beuen pot contenir bacteries i provocar malalties. Per això el consum d'este tipus d'aigua provoca que moltes persones muiren de còlera i disenteria. A més, altres 800 milions passen fam perquè no mengen prou. Açò provoca una major mortalitat per malalties, perquè els cossos estan més febles i tenen menys defenses, la qual cosa afecta especialment als xiquets menuts, el sistema immunitari dels quals no està completament desenvolupat. Per això, en molts països africans més del 10 % dels xiquets moren abans de complir un any, la qual cosa explica que en Eixos països les famílies tinguen tants fills. Volen assegurar-se que algun sobrevisca i arribe a l'edat adulta.

DONES ANANT PER AIGUA (ÀFRICA)

D'altra banda, en el Tercer Món molt pocs tenen un vehicle a motor i quasi ningú pot anar-se de vacances, perquè si no treballen no cobren. Tampoc tenen pensions de jubilació ni subsidis de desocupació, per la qual cosa han de treballar en el que siga. En el camp la majoria practiquen una agricultura de subsistència, però els rendiments són tan baixos que poden passar-ho molt mal quan hi ha inundacions, una sequera o una plaga. En eixos casos depenen de l'ajuda internacional per a no morir-se de fam. Quant als que viuen en ciutats, molts habiten barraques, en barris bruts sense a penes serveis i treballen en l'economia submergida, sense contracte ni cap dret laboral. Estes persones es dediquen a la venda al carrer, al servei domèstic o a la recollida de fem per a poder guanyar-se la vida. Molts d'ells són xiquets que no van a escola o la deixen prompte per a ajudar a les seues famílies. Es calcula que en l'actualitat treballen en el món 250 milions de xiquets.

Per a solucionar estos problemes els països desenvolupats dediquen part de la seua riquesa per a ajudar als més pobres. L'ONU recomana el 0,7 % dels ingressos anuals de cada país, però açò solament ho compleixen uns pocs, doncs la majoria gasten la meitat o menys. Estos diners es lliura a ONGs que realitzen projectes de cooperació en el Tercer Món, construint escoles, pous d'aigua potable o centres de salut. També l'ONU, a través de les seues agències, tracta d'ajudar als països subdesenvolupats, donant-los crèdits barats o ajudant-los a millorar la seua agricultura, educació o sanitat. Però les ajudes són insuficients i haurien d'anar acompanyades d'altres mesures si volem que estos països isquen de la pobresa. Caldria augmentar l'ajuda al desenvolupament, perdonar-los part dels seus deutes i obrir els nostres mercats als productes d'Eixos països, perquè pogueren guanyar diners venent-nos més coses.

EXERCICIS

1. En quins grans grups podem dividir als països menys desenvolupats? Quines diferències hi ha entre ells? On es localitzen?
2. Quins problemes planteja la falta d'aigua i d'aliments en els països més pobres?
3. Quins treballs realitzen les dones en els països del Tercer Món? Per què a Europa no es fa el mateix?
4. Indica cinc diferències entre la teua vida i la d'un camperol pobre d'Àfrica
5. A què es dedica la majoria de la població en les ciutats del Tercer Món?
6. Què es fa per a ajudar al desenvolupament dels països pobres? Què més es podria fer?

3. ELS DRETS HUMANS I LA DEMOCRÀCIA

Un altre dels problemes del món és la falta de respecte a la democràcia i als drets humans. El grau de democràcia i de respecte a estos drets canvia molt d'uns països a uns altres, per la qual cosa podem classificar-los en quatre grans grups.

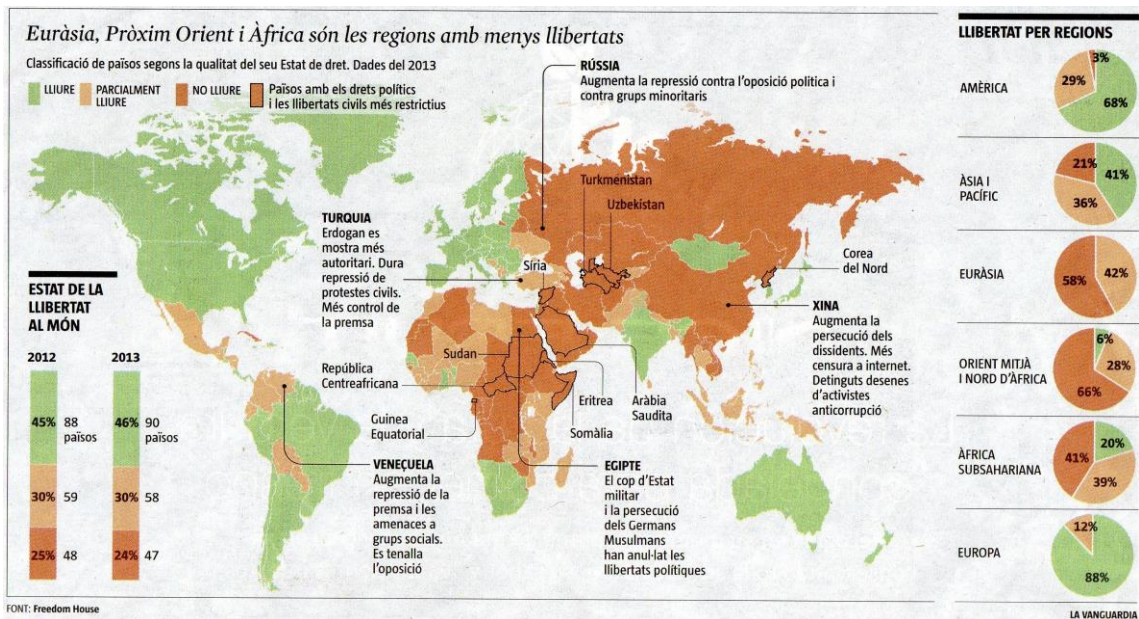
Democràcies plenes: solen coincidir amb els països desenvolupats ja que compten amb una classe mitjana important i amb uns mitjans de comunicació molt influents, que es preocupen per mantindre la democràcia i les llibertats, així com de denunciar els casos de corrupció. Es troben sobretot a Amèrica del Nord, Europa Occidental, Japó i Austràlia. Són estats democràtics en els quals la gent té la possibilitat de canviar el govern, doncs es realitzen eleccions cada quatre o cinc anys. A més, es respecten els drets i les llibertats de les persones, que estan reconegudes en una constitució. No obstant açò, no són democràcies perfectes, ja que les grans empreses tenen molta capacitat de pressió, sobretot a Estats Units, on paguen la campanya electoral als polítics i sovint aconsegueixen que es faça el que elles volen. El país més democràtic del món és Suïssa, on quasi totes les decisions importants se sotmeten a referèndum, perquè el poble les ratifique.

Democràcies fràgils: en elles hi ha eleccions lliures, però no sempre es respecten els drets de les persones. La majoria són països en vies de desenvolupament, on la gent es preocupa menys pels drets i llibertats i més per arribar a fi de mes, per la qual cosa estan disposats a permetre governs més autoritaris o corruptes si a canvi hi ha treball o ajudes socials. La majoria d'estos països es troben a Amèrica Llatina (Brasil, Mèxic), però també hi ha alguns a Àsia i Europa oriental, com Índia, Filipines o Ucraïna. Allí la corrupció entre els polítics és molt elevada i quasi mai es castiga a ningú per això. A més, el poder judicial sovint està controlat pel govern, la policia comet nombrosos abusos i en alguns països són amenaçats o assassinats molts periodistes per criticar a polítics, sense que es castigue després a ningú per estos crims.

Règims autoritaris: aparentment són democràcies, ja que hi ha eleccions, un parlament i una Constitució, que reconeix drets a la població. Hi ha fins i tot partits d'oposició, que poden fer algunes crítiques als governants. Però en la pràctica són dictadures, ja que les eleccions les guanya sempre el partit del govern, manipulant el vot o impeding que es presenten alguns partits o candidats. A més, encara que hi ha certa llibertat d'expressió, el que critica massa acaba en la presó o assassinat. I si l'oposició porta al govern als tribunals mai se li dona la raó, doncs és el govern qui nomena i cessa als jutges. Açò és el que ocorre a Rússia, a Veneçuela i a Turquia. Un altre exemple es Egipte, on es prohibeix presentar-se a les eleccions als islamistes, la policia reprimeix les manifestacions contra el govern i un pot anar a la presó per ser homosexual.

Dictadures: encara que cada vegada hi ha menys, encara queden 1.800 milions de persones que viuen en estats dictatorials d'Àfrica i Àsia. En estos països només es permet un partit i no es reconeixen els drets bàsics a la població, per la qual cosa són freqüents les tortures i la presó per criticar al govern. El cas més destacat és Xina, on solament el partit comunista o partits controlats pels comunistes poden presentar-se a les eleccions i on es produeixen la meitat de les violacions de drets humans del món. A més, la censura arriba a totes parts, fins i tot a internet, doncs s'impedeix l'accés a determinades pàgines i es deté als que penen missatges contra el govern. Però la pitjor dictadura del món és la de Corea del Nord (també comunista), on no es permet a la gent eixir del país i l'accés a Internet està limitat a institucions oficials. A més, en les perruqueries hi ha unes fotos amb els únics corts de cabell autoritzats, tots molt semblants, i la policia obliga a posar uns dispositius a les ràdios perquè no es puguen sintonitzar emissores estrangeres.

MAPA DE LA DEMOCRÀCIA AL MÓN

Hi ha organitzacions com Amnistia Internacional, que lluiten pels drets humans en el món, demanant l'alliberament de presos polítics o replegant signatures per a salvar a persones innocents que van a ser executades. Tanmateix, els governs dels països desenvolupats segueixen preferint els diners als drets humans, ja que els venen armes (amb les quals reprimeixen a la gent que protesta) i realitzen acords econòmics amb països que violen els drets humans, sense exigir-los a canvi que respecten estos drets. Estats Units, per exemple, utilitza el tema dels drets humans quan li interessa, atacant als països enemics (com Cuba) amb esta excusa, però no fent res quan es tracta d'un país amic (com Xina o Aràbia Saudita) que pot proporcionar suculents beneficis a les seues empreses.

EXERCICIS

1. Nomena dos països que tinguen cadascun d'estos règims: democràcia plena, democràcia fràgil, règim autoritari i dictadura.
2. En què es diferencia una democràcia d'una dictadura? Posa alguns exemples.

3. En quin tipus de països es donen les democràcies fràgils? Què els falta per a ser democràcies plenes?
4. Creus que un país és democràtic pel simple fet de celebrar eleccions i tindre un parlament i una Constitució? Explica per què i posa un exemple.
5. Com tracten de controlar Internet les dictadures?
6. Qui es preocupa més per defensar els drets humans? Qui els defensa només quan li interessa? Explica per què.

4. ELS CONFLICTES INTERNACIONALS

En el món hi ha nombrosos conflictes internacionals, però les guerres entre països són cada vegada menys freqüents. Açò es deu a l'existència d'armes nuclears, que fan molt perillosa una guerra entre grans potències, però també a la cada vegada major oposició pública als conflictes armats. Per això, totes les guerres que hi ha actualment en el món són conflictes entre governs i grups guerrillers, mentre que les tensions entre països molt poques vegades acaben en guerres obertes. El que sol ocórrer és que hi ha incidents fronterers, bloquejos comercials, augment de la despesa militar o suport a grups terroristes.

Actualment hi ha en el món unes 20 **guerres**, quasi totes a Àfrica i a Àsia, on la pobresa i la desesperació de moltes persones fan que estiguen més disposades a prendre les armes, a fi d'aconseguir un mitjà de vida o millorar de status social. En estos conflictes un grup guerriller s'enfronta al govern per diferents causes. Alguns d'ells busquen la independència d'un territori, com els kurds a Turquia. Altres vegades es tracta de disputes entre tribus per fer-se amb el govern, com succeeix a Somàlia, un país que porta més de 25 anys en el caos, a causa d'una llarga guerra civil. I en altres ocasions són grups islamistes, com a Afganistan, o d'extrema esquerra, com a Colòmbia, que defensen una visió radical i intolerant de com cal governar el país.

Les guerres actuals afecten molt a la població civil i normalment hi ha més morts civils que militars. Nombrosos pobles i ciutats són destruïts pels combats, la qual cosa provoca la mort de moltes persones i obliga a altres a abandonar les seues llars. Unes altres queden mutilats per xafar una mina i nombroses dones són violades pels soldats. A més, a Àfrica és comú el reclutament de xiquets, als quals s'obliga a convertir-se en soldats i a matar a qui se'ls diga, doncs són més obedients i més fàcils de manipular que els adults. Les guerres, a més, accentuen la pobresa dels països, ja que impedeixen el comerç, destrueixen infraestructures de transport, acaben amb la ramaderia i espanten la inversió estrangera. I desvien cap a les armes gran part de la riquesa del país, que hauria de destinar-se a cobrir les necessitats de la població.

2. Quines són les causes de les guerres en l'actualitat? On es donen la majoria d'elles?
3. Quines conseqüències tenen les guerres?
4. En què consisteix el conflicte palestí-israelià?
5. Quins són els conflictes més importants entre països asiàtics? A què es deuen?
6. Quins països qüestionen l'hegemonia nord-americana? Com ho fan?

5. LA CRIMINALITAT ORGANITZADA

Algunes xarxes criminals són tan poderoses que acaben sent grans problemes per a molts països, al mateix temps que suposen una gran preocupació per als ciutadans. Per això sovint requereixen la cooperació internacional per a acabar amb ells. Les més importants són les següents:

El terrorisme: actualment quasi tot el terrorisme que existeix és l'islàmic, que busca implantar la llei islàmica en tots els països musulmans i castigar als països que combaten a musulmans o als que practiquen altres religions. Les organitzacions terroristes més importants són l'Estat Islàmic i al-Qaeda. Els grups terroristes solen operar posant cotxes bomba o amb suïcides que es fan explotar, sovint en diversos llocs alhora, per a provocar el major nombre de morts. A més, com a moltes de les seues accions les duen a terme terroristes suïcides i sovint de forma independent, són molt difícils d'evitar. Encara que l'impacte del terrorisme és relativament xicotet (veure quadre), genera un gran temor a Occident perquè les seues accions reben molta més atenció en els mitjans de comunicació, sobretot quan succeeixen en països desenvolupats.

El narcotràfic: les drogues il·legals més consumides són el cànnabis, la cocaïna, l'heroïna i les drogues de síntesi. Excepte estes últimes, que s'elaboren en laboratoris d'Europa o Estats Units, les altres procedeixen de països poc desenvolupats. La cocaïna d'Amèrica Llatina, l'heroïna del sud d'Àsia i el cànnabis del nord d'Àfrica, des d'on s'exporten il·legalment a la Unió Europea, Estats Units i Rússia, que són els principals consumidors. El narcotràfic és un seriós problema de salut, doncs en estar moltes d'estes drogues adulterades provoquen la mort de nombroses persones. A més, la distribució i la venda de drogues estan controlades per grups mafiosos que causen molts assassinats en enfrontar-se per les zones de venda de droga. Açò és especialment greu a Mèxic, on els tirotejos ocasionats per narcotraficants originen milers de morts a l'any. Per a evitar estos problemes alguns països estan debatent legalitzar la venda de cànnabis, la droga il·legal menys nociva per a la salut, una cosa que ja es pot fer a alguns països com Canadà, Holanda, Sudàfrica i en alguns estats d'Estats Units.

PRINCIPALS CAUSES DE MORT PROVOCADES PER L'ÉSSER HUMÀ (2014)

	Nombre de morts	Països amb més morts
Contaminació	7.200.000	Xina i Índia
Accidents de trànsit	1.200.000	Índia i Xina
Suicidis	804.000	Xina i Índia
Homicidis	437.000	Brasil I Índia
Consum de drogues ilegals	187.000	Estats Units i Rússia
Guerres	175.000	Síria i Afganistan
Terrorisme	32.000	Afganistan i Iraq

La corrupció: existeix en tots els països, però és més greu en els subdesenvolupats doncs, com més pobre és un país, pitjor pagats estan els polítics i funcionaris i és més temptador acceptar

suborns. També és un gran problema als règims poc democràtics, doncs com als mitjans de comunicació no se'ls deixa denunciar la corrupció ni es castiga als corruptes, és molt més fàcil corrompre's. D'aquesta manera, en les nacions més pobres i en les dictadures els governants amassen vertaderes fortunes i quasi tots els funcionaris guanyen diners extres fent alguns favors. Açò és especialment greu perquè dificulta el desenvolupament econòmic d'estos països, ja que moltes empreses prefereixen no fer negocis allí i les obres públiques costen molt més diners i són de pitjor qualitat, doncs a les despeses reals de l'obra cal afegir la despesa en suborns. Actualment els estats més corruptes del món són els de l'Àfrica subsahariana i sud d'Àsia, mentre que els menys corruptes són els d'Amèrica del Nord i el nord d'Europa.

Les xarxes de blanqueig de diners: els diners que s'obtenen il·legalment (gràcies a la corrupció, al tràfic de drogues o d'armes) o que no es volen declarar a hisenda reben el nom de diners negres. Per a poder usar estos diners sense alçar sospites cal blanquejar-los, és a dir, fer que sembla que procedeixen d'un negoci legal. Per això s'ingressen en bancs de paradisos fiscals, on quasi no es paguen impostos i on la justícia d'altres països ho té difícil per a investigar. Després es mouen els diners per tot el món, comprant i venent moltes coses en molts països, per a fer difícil que la policia pugui seguir-los el rastre. Moltes vegades, a més, es creen empreses fictícies que en teoria controlen els diners, perquè no se sàpia qui està darrere de tot això. Al final, després de molts moviments dels diners negre per tot el món, tornen al país de la persona que els va generar convertit en diners legals, que es poden gastar sense alçar sospites. Estes pràctiques dificulten castigar a molts delinqüents i fan que gran part dels diners escapen al control d'hisenda, empitjorant així la qualitat dels serveis públics.

EXERCICIS

1. Quins són els principals grups terroristes del món? Com actuen?
2. Creus que la preocupació social davant un problema depén del nombre de morts que provoca? Explica la teua resposta.
3. Qui són els principals exportadors i importadors de drogues il·legals?
4. Quins problemes planteja el tràfic il·legal de drogues? A quins països afecten més?
5. On està més difosa la corrupció? Explica per què.
6. Què són els diners negres? Com es tracten de blanquejar?

6. LA SITUACIÓ DE LA DONA

Encara que ha millorat molt en les últimes dècades, les dones segueixen estant en inferioritat de condicions respecte a l'home, sobretot en els països menys desenvolupats. Vegem què els ocorre exactament.

La dona a Europa i Amèrica: la llei reconeix igualtat de drets a tots dos sexes, però les dones segueixen tenint problemes que no tenen els homes. Si treballen fora de casa fan més hores de treball domèstic que els seus marits i quasi sempre són elles les que s'encarreguen de cuidar als familiars majors o discapacitats. A més, a voltes són assetjades sexualment en el treball, en moltes entrevistes laborals se'ls pregunta si pensen tenir fills i hi ha empreses que acomiaden a les que es queden embarassades. D'altra banda, com la majoria dels caps són homes i prefereixen treballar amb altres homes, a les dones els costa molt més ascendir. Açò explica en part que hi haja poques dones executives i que les dones cobren de mitjana menys que els homes. Un problema més greu és el de l'esclavitud sexual, doncs moltes dones són portades

enganyades a altres països, on se'ls obliga a exercir la prostitució. Unes altres són violades per coneguts o assetjades per les seues exparelles, per haber trencat la relació. També es dona el cas de dones maltractades per les seues parelles o assassinades per voler separar-se d'ells.

La dona a Àfrica i Àsia: ací la situació de les dones és molt pitjor, doncs la societat és més masculista i les lleis discriminen al sexe femení. En molts països els pares decideixen el matrimoni de les seues filles, sovint sense consultar-les i a voltes sense que coneguen al seu futur marit. La majoria són casades abans dels 20 anys i han d'arribar verges al matrimoni, ja que és una deshonra que no ho facen. En estes societats, una dona que no té fills és menyspreada per la societat, com una dona fracassada, una cosa que no ocorre amb l'home. I les que es casen han d'obeir sempre al seu marit, qui pot maltractar-les impunement si no ho fan. A més, les xiquetes deixen prompte d'anar a escola, perquè els seus pares les trauen per a treballar a casa o per a ajudar-los en les tasques del camp, molt abans que als seus germans. Per açò hi ha moltes més analfabetes que analfabets.

On pitjor estan les dones en l'**Àfrica subsahariana**, doncs en molts països es practica l'ablació femenina, que consisteix a amputar-los el clítoris i a voltes cosir-los la vagina, la qual cosa provoca greus dolors durant tota la vida i una falta absoluta de plaer sexual. A més, les dones africanes són les que més treballen del món, doncs a més de realitzar les tasques del camp, han de portar la casa, cuidar als xiquets, anar a per aigua (a voltes a diversos quilòmetres de distància) i a per llenya, la qual cosa a penes els deixa temps lliure per res. Moltes són violades durant les guerres i, quant açò ocorre, és una deshonra per a la família, que les rebutja i no vol saber gens d'elles.

També és dolenta la situació de les dones en els **països musulmans**, on reben menys part de l'herència que els seus germans i no poden casar-se amb homes que no siguem musulmans. L'adulteri femení està més castigat que el masculí i moltes vegades un violador és perdonat si es casa amb la seua víctima, una cosa que pot ocórrer encara que la dona violada no vulga. A més, en alguns països s'aplica una llei islàmica molt estricta, que obliga a les dones a anar tapades, separa a homes i dones en quasi totes parts i castiga l'adulteri femení amb la lapidació. Així i tot, la situació de les dones en els països musulmans està millorant, ja que cada vegada hi ha més dones que es divorcien, que trien al seu marit, que es dediquen a la política o que estudien en la universitat.

Quant a l'**Índia**, allí les violacions de dones són una cosa molt habitual i quasi mai es castiga als agressors per això. A més, les famílies han de gastar molts diners en el dot (regals al nuvi i a la seua família per a casar a les xiques), la qual cosa fa que tenir filles siga una desgràcia per a les famílies pobres. D'altra banda, a Pakistan i Bangladesh moltes dones són assassinades pels seus familiars per haver tingut relacions prematrimoniales o per negar-se a casar-se amb el marit que se'ls imposa. On millor estan les dones asiàtiques és en **Extrem Orient** (Xina, Japó, Corea, Tailàndia), doncs allí tenen els mateixos drets que els homes i la seua situació és semblant a la d'Europa o Amèrica.

EXERCICIS

1. Com discriminen algunes empreses a les dones?
2. Si els teus pares viuen junts fes la part A de l'exercici. En cas contrari fes la part B.

Part A

Si ta mare treballa, indica qui fa estes faenes més sovint (ton pare o ta mare):

- Portar i arregar als xiquets al col·legi, quan eres xicotet/a.

- Fer el menjar.
- Anar al supermercat a comprar.
- Planxar la roba.
- Netejar la casa.
- Comprar roba per als fills.
- Anar a reunions de l'institut dels fills o de l'AMPA.

Si ta mare és mestressa de casa, indica qui està millor dels dos (el teu pare o la teua mare) en els següents aspectes:

- Qui pot gastar diners sense haver de donar explicacions ni demanar-ho a ningú?
- Qui té més temps lliure?
- Quin treball dels dos està més valorat per la societat?
- Qui té més vacances?
- Qui té més llibertat per a arribar a casa a l'hora que vulga?

Una vegada fet aquest exercici, explica qui dels dos està en una situació pitjor i digues si creus que açò és una cosa habitual en la societat actual.

Part B

Busca en Internet qui és el president de les següents empreses: Telefónica, Repsol, Banc de Santander, BBVA, Mercadona, El Corte Inglés, Inditex, Mango, Bankia i Iberdrola. Després indica quants són dones i quants són homes. Explica a què poden deure's les diferències.

3. En quins països els pares decideixen sobre el matrimoni de les filles? Què ocorre si la filla no arriba verge al matrimoni?
4. Què ocorre amb les dones en els països musulmans que apliquen la llei islàmica?
5. On creus que es tracta pitjor a la dona: en els països musulmans, en l'Àfrica subsahariana, en l'Índia o en Extrem Orient? I on millor? Explica per què.
6. Què és el dot? On es practica? Per què és un problema?

TEMA 10. LES ORGANITZACIONS INTERNACIONALS

1. EL PROCÉS DE CREACIÓ DE LA UNIÓ EUROPEA

Després de la Segona Guerra Mundial Europa va quedar destruïda i arruïnada, per la qual cosa Estats Units va haver de crear un pla d'ajuda econòmica (el pla Marshall) per a alçar l'economia europea. Els polítics del vell continent es van adonar llavors que, mentre Estats Units era cada vegada més poderós, Europa s'anava afeblint, a causa de les guerres i al fet que estava dividida en molts països que no cooperaven entre si. Cada estat tenia la seua pròpia moneda, els seus controls fronterers i les seues duanes, que dificultaven el comerç i el tràfic de persones per tot el continent, amb els inconvenients que açò produïa a les empreses.

Per a reduir estos inconvenients, es va crear en 1951 la **CECA** (Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer), formada per Alemanya Occidental, França, Itàlia, Bèlgica, Holanda i Luxemburg. La CECA era una associació de països per a poder comprar i vendre lliurement acer i carbó, sense haver de pagar aranzels (impostos en les duanes) en passar d'un país a un altre. Aquesta organització va ser un èxit, en facilitar el pas de mercaderies i augmentar el comerç i la riquesa, per la qual cosa els estats membres van decidir ampliar-ho a totes les mercaderies. En 1957 es va signar el Tractat de Roma, entre els mateixos països que formaven la CECA, pel qual es creava la **CEE** (Comunitat Econòmica Europea). D'aquesta manera s'eliminaven les duanes internes entre els països membres, al mateix temps que es planejaven polítiques comunes en agricultura, indústria, ocupació o educació, a fi que no fóra cadascun pel seu compte, ja que llavors no es podria competir amb Estats Units.

El primer objectiu de la CEE va ser augmentar la producció agrícola, la qual cosa es va aconseguir mitjançant la **PAC** (política agrària comuna), donant subvencions als agricultors. A més, el lliure comerç entre els països membres (sense pagar aranzels) va permetre augmentar el comerç i modernitzar les empreses, en haver-hi més competència, creant més riquesa i ocupació. Per això nous països van sol·licitar la seua entrada en la CEE i en 1973 es va produir la **primera ampliació**, amb l'ingrés de Regne Unit, Irlanda i Dinamarca. Durant els anys següents es va anar avançant en el procés de construcció europea, celebrant-se en 1979 les primeres eleccions al parlament europeu. A més, nous estats van entrar en la CEE: Grècia (1981), Espanya i Portugal (1986). Estos països estaven menys desenvolupats que els altres països membres, per la qual cosa van rebre una sèrie d'ajudes econòmiques, per a facilitar-los la modernització de la seua economia.

D'altra banda, en 1985 es va signar el **tractat de Schengen**, pel qual s'establia la lliure circulació de persones, sense controls fronterers, encara que no va entrar en vigor fins a deu anys després. Encara més important va ser el tractat de Maastricht, signat en 1992. Amb aquest acord la Comunitat Europea va passar a anomenar-se Unió Europea i es va decidir que Europa tindria una moneda comuna, una política exterior comuna i igualtat de drets per a tots els ciutadans europeus, estigueren en el país que estigueren. Diversos anys després, en 1995, la Unió Europea va ser ampliada de nou, en entrar en ella Àustria, Suècia i Finlàndia.

L'any 2002 van començar a circular els bitllets i monedes d'euro, la **moneda comuna** que va substituir a les de cada país en 12 dels 15 estats de la unió, facilitant així el comerç, el turisme i el desenvolupament econòmic. Poc després es va acordar establir una Constitució per a tota Europa, però França i Holanda la van rebutjar i no va arribar a entrar en vigor. Malgrat açò la Unió Europea no ha deixat de créixer. En el 2004 **van entrar deu nous països**, la majoria d'ells d'Europa de l'Est: Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Hongria, Eslovènia, Malta i Xipre. Tres anys després van ingressar Romania i Bulgària i en 2013 Croàcia, mentre més països anaven adoptant la moneda única. A més, Turquia, Bòsnia, Sèrbia, Macedònia i Albània han sol·licitat també entrar en la Unió Europea. D'aquesta manera s'ha creat un mercat comú de 500 milions de persones, amb una moneda única i lleis comunes per a tota Europa, però encara existeixen alguns problemes perquè la Unió Europea siga un país.

El principal d'ells és la resistència dels estats membres a cedir més poder a la unió o a cooperar amb altres països membres. Com a exemple podem citar el Regne Unit, que en 2016 va decidir en referèndum eixir de l'organització i alguns països d'Europa de l'Est, que han rebutjat acollir refugiats, com els demanava la Unió Europea.

EXERCICIS

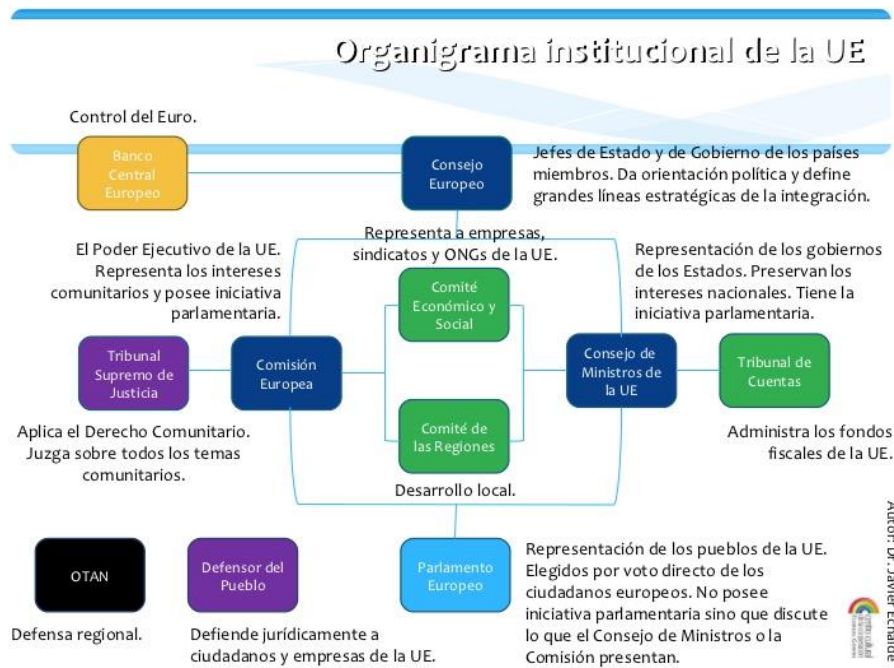
1. A quins problemes es va enfrontar Europa després de la Segona Guerra Mundial? Què van fer els estats europeus davant aquesta situació?
2. Quins països van fundar la CEE? Amb quin tractat? En quin any?
3. Assenyala en aquest mapa els països de la Unió Europea (posant el nom de cadascun) i acoloreix-los segons la data d'ingrés. Indica a quin any correspon cada color.

4. Què es va decidir en el tractat de Schengen?
5. Per què és tan important el tractat de Maastricht?
6. Quin és el principal problema al que s'enfronta la Unió Europea? Posa exemples.

2. LES INSTITUCIONS DE LA UNIÓ EUROPEA

La Unió Europea té competències exclusives sobre política duanera, comerç exterior i moneda (en els països que han adoptat l'euro), la qual cosa significa que cap país membre pot prendre decisions sobre estes matèries. A més d'això, també pren decisions en el camp de l'agricultura, pesca, indústria, medi ambient, transport, energia i seguretat, que són d'obligat compliment per als estats membres. D'altra banda, disposa d'una sèrie d'ingressos, procedents de les aportacions dels països membres, de l'IVA i de les tarifes aranzelàries comunes, amb els quals finança les seues polítiques, donant subvencions a l'agricultura, a la indústria o a les regions més pobres. Les decisions de la Unió Europea les prenen les següents institucions.

El Consell Europeu: està format pels caps d'estat (presidents de república) i de govern (primers ministres, presidents del govern) dels països membres. El Consell Europeu es reuneix almenys una vegada cada sis mesos i pren les decisions més importants, com a admissió de nous països, elecció del nou president de la Comissió i signatura de tractats. Hi ha un president del Consell Europeu que s'encarrega d'organitzar i dirigir estes reunions, que tenen lloc a Brussel·les.

CONSELL EUROPEU

La Comissió Europea: està formada per un president (triat pel Consell Europeu i ratificat pel parlament) i 28 comissaris (un per cada país membre). La Comissió Europea és el més semblat a un govern, ja que cada comissari s'encarrega d'un àrea i elabora propostes per a després enviar-les al Parlament i al Consell de Ministres. Si s'aproven s'encarreguen de portar-les a la pràctica. També elabora el pressupost de la Unió Europea, que després passa al Parlament i al Consell de Ministres per a la seua aprovació. La seu de la Comissió està a Brussel·les.

El Consell de Ministres: també anomenat Consell de la Unió Europea, està format per un ministre de cada país, que es reuneixen per a prendre decisions sobre les àrees de la seua competència. És a dir, quan es reuneixen els ministres d'interior per a tractar assumptes de lluita antiterrorista o els de educació, per a coordinar la convalidació de carreres universitàries és quan parlem de Consell de Ministres. Aquesta institució, que es reuneix a Brussel·les, debat les propostes de la Comissió i s'encarrega d'aprovar-les o de rebutjar-les, juntament amb el Parlament Europeu. Per a aprovar una decisió han de votar a favor el 55% dels estats membres, que al seu torn representen el 65 % de la població.

EL CONSELL DE MINISTRES

EL PARLAMENT EUROPEU

El Parlament Europeu: és triat cada 5 anys per tots els ciutadans europeus, comptant amb 751 diputats, que s'organitzen en grups polítics. Els més importants són el Grup Popular (centre-dreta) i el Grup Socialista (centre-esquerra). El Parlament debat les propostes de la Comissió i s'encarrega d'aprovar-les o de rebutjar-les, al costat del Consell de Ministres. També té com a funció aprovar el pressupost cada any, controlar el treball de la Comissió, ratificar al president de la Comissió (triat pel Consell Europeu) i fins i tot cessar-ho mitjançant una moció de

censura, si no està content amb la seua gestió. El Parlament Europeu sol reunir-se a Estrasburg (França), però a voltes també ho fa a Brussel·les.

El Tribunal de Justícia: està format per un jutge de cada país membre i es renova cada cinc anys. S'encarrega de controlar que es complisquen les lleis comunitàries, per la qual cosa els governs i els particulars poden recórrer a ell quan estimen que un govern o empresa està infringint alguna norma comunitària. El Tribunal de Justícia té la seua seu a Luxemburg.

Altres institucions: són el Banc Central Europeu (que s'encarrega de dirigir la política monetària dels països que han adoptat l'euro), el Tribunal de Comptes Europeu (controla els comptes de la Comissió, per a evitar frau i malbaratament), el Comitè de les Regions (organisme consultiu sobre les diferents regions), el Comitè Econòmic i Social Europeu (òrgan consultiu sobre aspectes laborals i econòmics) i el Defensor del Poble Europeu (els ciutadans poden recórrer a ell quan creuen que es vulneren els seus drets).

EXERCICIS

1. Sobre quines àrees té competència exclusiva la Unió Europea? Sobre quins altres temes pot prendre decisions, juntament amb els estats membres?
2. Qui forma el Consell Europeu? Quines decisions pren?
3. Qui elabora les lleis en la Unió Europea? Qui s'encarrega d'aprovar-les o de rebutjar-les?
4. Quines funcions té el parlament europeu? Quina creus que és la més important? Per què?
5. Quin organisme controla que es complisquen les lleis comunitàries? Qui controla els comptes de la Comissió? Qui dirigeix la política monetària?
6. Quina institució europea creus que té més poder? Explica per què

3. ELS PROBLEMES DE LA UNIÓ EUROPEA

El principal problema de la Unió Europea és l'**agricultura** i la **ramaderia**, ja que a ella es destina el 37 % del pressupost comunitari. Europa produeix grans excedents d'aliments, que a més no són competitius amb els productes agraris que vénen d'altres països més pobres. Per això la PAC (política agrària comuna) destina grans quantitats de diners a subvencionar als agricultors i ramaders, perquè puguin tindre un nivell de vida digne, ja que si no molts d'ells es veurien obligats a tancar les seues explotacions. D'altra banda, per a reduir els excedents es donen ajudes independentment de la producció i se subvenciona als agricultors si planten arbres en les zones que es deixen sense conrear. També s'ajuda a modernitzar les instal·lacions per a poder competir amb els productes que vénen de països menys desenvolupats i així anar reduint progressivament les subvencions de la PAC. Per a cobrar estes ajudes els agricultors i ramaders han de respectar unes normes mediambientals, sanitàries i de benestar animal, que marca la Unió Europea.

Un altre sector en crisi és el de la **pesca**, a causa de l'esgotament dels caladors (llocs on es pesca), a causa de la pesca excessiva. Per a ajudar als pescadors la Unió Europea signa acords de pesca amb altres països (la majoria africans) per a que deixen pescar en les seues aigües a vaixells europeus a canvi de diners. A més a més, imposa quotes pesqueres als països membres, dient-los quant poden pescar, on poden fer-ho i de quines espècies de peixos, per a no esgotar els fons marins europeus i repartir de forma justa els recursos pesquers entre ells. Per últim, s'impulsen projectes de modernització de la flota pesquera i de formació dels pescadors.

Quant a la **indústria**, hi ha sectors que també estan en crisi, com la construcció naval, el tèxtil o la indústria siderúrgica, a causa de la competència de països asiàtics, com Xina, l'Índia o Corea del Sud, que produeixen amb menors costos. Açò ha fet que gran part de les drassanes, indústries tèxtils i alts forns europeus (on es fabrica acer) hagen hagut de tancar, ja que l'OMC (Organització Mundial del Comerç) obliga a la Unió Europea a anar reduint les seues subvencions a estos sectors, per a facilitar la competència. Per a sobreviure estes indústries han hagut de millorar el disseny o invertir més en I+D per a produir articles de major qualitat, a fi que la gent estiga disposada a comprar-los, encara que siguen més cars que els asiàtics.

D'altra banda, dins de la Unió Europea hi ha **grans desigualtats**, ja que hi ha regions molt més riques que unes altres. Mentre que a Suècia la renda per càpita és de 57.000 dòlars anuals, a Romania només es guanyen 8.000. Davant aquesta situació s'ha creat el FEDER (Fons Europeu de Desenvolupament regional), per a ajudar a les regions més pobres a desenvolupar-se econòmicament. També existeixen els fons de cohesió, que es lliuren als països més pobres perquè es posen al nivell dels altres. Amb estes ajudes es construeixen carreteres, línies de ferrocarril i depuradores d'aigües residuals, s'amplien ports i aeroports, s'ajuda a la indústria a adoptar les noves tecnologies i es donen ajudes a la gent que vol crear empreses. Gràcies a les ajudes europees, països com Espanya, Grècia o Portugal han anat acostant-se en els últims anys al nivell de vida de la resta de la Unió Europea, superant a poc a poc el seu endarreriment econòmic. Un altre tipus d'ajuda són les del FSE (Fons Social Europeu), que es destinen a la creació d'ocupació. Amb estos diners es facilita la creació d'empreses, es donen ajudes als empresaris que fan contractes fixos i es fan cursos de formació per a aturats, afavorint sobretot als grups socials que tenen més problemes per a trobar treball.

EXERCICIS

1. A què destina més diners la Unió Europea? Per què?
2. Quin polítiques duu a terme la Unió Europea en el camp de la pesca?
3. A quins problemes s'enfronta la indústria europea? Quins sectors són els més afectats?
4. Explica el significat de les següents sigles: PAC, FEDER i FSE.
5. Què fa la Unió Europea per a reduir les desigualtats econòmiques entre els estats membres? Creus que han tingut èxit estes mesures?
6. Per què creus que hi ha tants països que volen entrar en la Unió Europea? Què penses que guanyaran els països membres amb l'ingrés de nous socis?

4. L'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES

Després de la Segona Guerra Mundial els països vencedors van decidir crear una organització encarregada de mantindre la pau en el món i de resoldre de manera pacífica les disputes entre els països. Per això en la **Conferència de Sant Francisco** (1945) es va crear l'Organització de les Nacions Unides (l'ONU). A més de vetlar per la pau mundial, l'ONU té com a objectiu preocupar-se pels drets humans i pel benestar de tots els habitants del planeta.

Les Nacions Unides tenen la seua seu central a Nova York i compten amb un **secretari general**, triat pels països membres cada cinc anys. Aquesta persona representa a l'organització, fa de mediador entre estats en conflicte i dirigeix les operacions de manteniment de la pau mundial. Compta amb milers de funcionaris que gestionen els fons de l'organització, redacten

informes sobre els problemes del món i organitzen conferències per a donar-los a conèixer i tractar de solucionar-los.

Quasi tots els països del món estan representats en l'ONU, a la qual financen mitjançant aportacions anuals, en funció de la seua riquesa (paguen més els països més rics). A més, tots ells estan representats en l'**Assemblea General**, que es reuneix una vegada a l'any. L'Assemblea General és la que tria al secretari general, així com als membres no permanents del Consell de Seguretat. També aprova resolucions, en les quals dóna la seua opinió sobre els problemes del món, condemnant als països que violen la legalitat internacional. Per a aprovar una proposta ha de fer-se amb dos terços dels vots, tenint cada país un vot, independentment de la seua grandària. Com és un òrgan tan gran es divideix en set comissions, que es reuneixen més sovint, i que es dediquen cadascuna a un tema (qüestions econòmiques, culturals, jurídiques, administratives...).

ASSEMBLEA GENERAL DE L'ONU

CONSELL DE SEGURETAT DE L'ONU

Però l'òrgan més important és el **Consell de Seguretat**, ja que és el que s'encarrega d'aprovar sancions o d'autoritzar l'ús de la força contra els països que violen la legalitat internacional o els acords de Nacions Unides. En aquest consell hi ha 15 nacions, 5 de caràcter permanent i 10 no permanents, triades cada dos anys. Els membres permanents són Estats Units, Rússia, Xina, Gran Bretanya i França, tenint a més dret de veto, la qual cosa significa que no es pot aprovar una resolució que ells no desitgen. Així doncs, l'organisme més important de l'ONU no té un funcionament democràtic, ja que un sol país pot impedir una decisió aprovada per tots els altres estats.

Un altre organisme de l'ONU és el **Tribunal Internacional de Justícia**, amb seu a l'Haia, i que es dedica a resoldre les disputes legals entre països membres, en qüestions de dret

internacional. Està format per 15 magistrats triats per l'Assemblea General i pel Consell de Seguretat, amb un mandat de 9 anys.

D'altra banda, hi ha nombroses organitzacions que depenen de l'ONU i a les quals s'encomanen diferents funcions. Estes organitzacions tenen la seua seu en diferents ciutats d'Europa i Estats Units, sobretot en Ginebra (Suïssa), on es troben diverses d'elles. La **UNESCO** es preocupa per fomentar l'educació i la cultura, **UNICEF** atén els problemes de la infància, **ACNUR** s'encarrega dels refugiats, l'**OMS** dicta normes i recomanacions sobre salut, l'**OIT** sobre relacions laborals (entre treballadors i empresaris), mentre que la **FAO** intenta acabar amb la fam en el món. D'altra banda, el **Banc Mundial** i el **FMI** (Fons Monetari Internacional) donen préstecs als països amb problemes econòmics que segueixen les seues recomanacions. Com són els estats rics els que més vots tenen en el Banc Mundial i en el FMI, els utilitzen per a aconseguir que els països pobres facen el que ells volen, ja que si no, no els presten els diners.

EXERCICIS

1. Quan es va fundar l'ONU? En quina conferència? Per a què?
2. Quin és el càrrec més important dins de l'ONU? Què fa esta persona?
3. Indica qui realitza en l'ONU les següents tasques:
 - Triar al secretari general.
 - Fer de mediador entre països en conflicte.
 - Fomentar l'educació i la cultura.
 - Resoldre les disputes entre països membres.
 - Aprovar sancions contra els països que incompleixen la legalitat internacional.
4. Què creus que guanyen amb l'ONU els països més rics del planeta? I els més pobres?
5. Quin òrgan de l'ONU té més poder? Qui ho controla?
6. Explica a què es dediquen les següents organitzacions: ACNUR, OMS, UNICEF, FAO i FMI.

5. ALTRES ORGANITZACIONS INTERNACIONALS

Les organitzacions poden ser governamentals o no governamentals. Les primeres són aquelles en les quals estan representats els diferents països. Les més importants són les següents:

En primer lloc tenim a l'**OTAN** (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord), una organització militar que es va fundar en 1949 per a protegir a Europa Occidental de l'amenaça de la Unió Soviètica. Hui dia este perill ha desaparegut, però l'OTAN segueix existint, doncs Estats Units, que és el seu principal soci, la utilitza per a intervenir en guerres (Líbia, Afganistan) amb el suport dels seus aliats, sobretot quan estes intervencions no compten amb el suport de l'ONU. D'altra banda, és una aliança defensiva, en el qual els països membres (la majoria europeus) es comprometen a ajudar-se en cas de ser atacat algun d'ells. L'OTAN realitza maniobres militars conjuntes i compta amb una divisió d'intel·ligència (espionatge) que proporciona informació als estats membres. L'organització està presidida per un secretari general amb seu a Brussel·les.

Altres organitzacions tenen un caràcter econòmic. Una d'elles és l'**OMC** (Organització

Mundial del Comerç), que s'encarrega de regular el comerç internacional i de reduir les barreres internacionals al lliure comerç. Una altra és l'**OCDE** (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic) que promou el desenvolupament econòmic mitjançant l'elaboració d'informes, en els quals aconsella sobre les polítiques a prendre, tant a nivell mundial com para cada país. També cal esmentar a l'**OPEP** (Organització de Països Exportadors de Petroli), que reuneix als principals exportadors de petroli i que tracta de limitar la producció perquè els preus es mantinguin alts.

A més d'estes, existeixen organitzacions governamentals amb finalitats polítiques, que agrupen normalment a països d'una part del planeta. Entre elles estan la **Lliga Àrab**, l'**Organització d'Estats Americans** i la **Unió Africana**. Són associacions d'estats que es reuneixen de tant en tant per a debatre els problemes que els afecten, però amb escàs poder, ja que rares vegades prenen decisions d'importància.

Al costat d'estes organitzacions, existeixen unes altres no governamentals (les ONGs), que són aquelles que no estan controlades per cap govern, encara que moltes reben subvencions estatals. Entre elles podem destacar el **COI** (Comitè Olímpic Internacional), amb seu a Lausana (Suïssa), que s'encarrega d'organitzar els jocs olímpics, de triar a les ciutats que fan de seus i de controlar el seu correcte desenvolupament. El COI aconsegueix suculets beneficis gràcies als patrocinadors i als drets televisius de les competicions olímpiques. A més, ha redactat una carta olímpica que indica com ha de ser el comportament dels esportistes, prohibint el dopatge i les actituds antideportives. Una altra organització esportiva és la **FIFA**, que des de la seua seu en Zürich (Suïssa) regula el futbol mundial.

Però les ONGs més conegudes són les que es dediquen a temes humanitaris, com la **Creu Roja** (la Mitja Lluna Roja en els països musulmans). Compta amb ambulàncies, consultoris mèdics i establiments de primers auxilis, on presta la seua ajuda a la gent que ho necessita. A més d'açò, s'encarrega d'enviar ajuda a les zones afectades per catàstrofes com a terratrèmols, tsunamis, guerres o huracans. També existeixen **Càritas** (que ajuda als pobres, encara que es troben a països rics), **Intermón-Oxfam** (que lluita contra la fam i té tendes de comerç just) i **Metges sense fronteres** (que ajuda a millorar l'atenció sanitària en els països pobres). Unes altres s'encarreguen de protegir el medi ambient (**Greenpeace**, **WWF**) o de defensar els drets humans (**Amnistia Internacional**, **Save the children**). Estes organitzacions es financien amb subvencions públiques i els diners que aporten els seus socis i funcionen gràcies al treball de voluntaris, que col·laboren amb l'organització, moltes vegades sense cobrar.

EXERCICIS

1. Quins tipus d'organitzacions internacionals hi ha? En què es diferencien?
2. Para què es va fundar l'OTAN? A què es dedica avui dia?
3. Uneix amb fletxes les següents organitzacions i les seues seus.

Parlament Europeu	Brussel·les
ONU	Estrasburg
OTAN	Ginebra
COI	Nova York
OMC	Lausana

4. A què es dedica l'OCDE?
5. Quina organització agrupa als principals països exportadors de petroli? A què es dedica?

6. Esmenta cinc organitzacions no governamentals i digues a què es dedica cadascuna.

TEMA 11. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA DE L'ESTAT ESPANYOL

1. LES INSTITUCIONS DE L'ESTAT

La Corona: Espanya és una monarquia parlamentària. Açò significa que tenim un rei, però que no governa, ja que esta funció la realitzen el govern i el parlament, triats democràticament. El monarca és el cap de l'estat i té diverses funcions: representa a l'estat espanyol en l'estranger, assessora al govern i presideix actes públics, com a desfilades, inauguracions o lliuraments de premis. A més, totes les lleis han de ser signades pel rei, perquè entren en vigor, encara que està obligat a açò i no és responsable del que signa. La successió a la corona es fa de forma hereditària en els descendents de Felipe VI, tenint preferència els homes i els parents més pròxims.

Les Corts: exerceixen el poder legislatiu i es divideixen en dues cambres: Congrés dels Diputats i Senat. Quan el govern vol que s'aprove una llei, l'envia al Congrés, que la pot aprovar o rebutjar, passant després al Senat, que fa el mateix. No obstant açò, el Congrés és molt més important, doncs les lleis es poden aprovar encara que el Senat les rebutge. D'altra banda, és el Congrés qui tria al president del govern (i ho pot cessar mitjançant una moció de censura), una cosa que el Senat no pot fer.

A més d'aprovar les lleis, les Corts aproven els pressupostos generals de l'estat (és a dir, les despeses i els ingressos) i controlen la labor de l'executiu, mitjançant preguntes als ministres (o al president), perquè expliquen per què estan fent una cosa o una altra. A més, han d'aprovar els tractats internacionals i designen a la majoria dels magistrats del Tribunal Constitucional. Les dues càmeres es trien per sufragi universal (voten tots els majors d'edat) i secret (perquè no hi haja amenaces o compra de vots), celebrant-se eleccions cada quatre anys. Cada província tria a uns diputats, de forma proporcional a la seua població, però totes trien els mateixos senadors, siga la seua població la que siga, ja que es pretén que el Senat represente a les províncies, més que als habitants.

ESTRUCTURA ORGÁNICA DEL REINO DE ESPAÑA

El govern: ostenta el poder executiu, ja que és qui executa les lleis. El govern redacta les lleis (i els pressupostos de l'estat), les presenta a les Corts i, si són aprovades, s'encarrega d'executar-les. És a dir, proporciona els diners i s'encarrega de tots els detalls que no estan prevists en la llei. A més, el govern pren les decisions ràpides, com negociar tractats internacionals, donar

ordres a la policia o dirigir l'exèrcit en cas de guerra, havent de donar després comptes a les Corts.

El govern està format per un president, triat pel Congrés cada quatre anys, i uns ministres, nomenats pel president del govern, que els pot cessar quan vulga. Cada ministre compta amb diversos secretaris d'estat, que li ajuden a dirigir el seu departament. Per baix dels secretaris d'estat hi ha directors i sotsdirectors generals, que també són polítics.

El poder judicial: està format per tots els jutges, que s'encarreguen de controlar que es complisca la legalitat. Però els òrgans més importants són el Tribunal Suprem, el Tribunal Constitucional i el Consell General del Poder Judicial. El Tribunal Suprem és el màxim òrgan judicial, ja que totes les sentències que es recorren diverses vegades acaben anant a aquest òrgan. Una vegada el Tribunal Suprem dicta la seua sentència, ja no es pot recórrer més. Quant al Tribunal Constitucional, s'encarrega de controlar que les lleis que s'aproven respecten la Constitució, podent declarar nul·les les que no ho facen. Finalment, el Consell General del Poder Judicial és l'òrgan de govern dels jutges, ja que decideix sobre nomenaments, trasllats i sancions. Si açò ho fera el govern, podria amenaçar als jutges perquè feren el que ells volgueren i per açò eixes decisions les pren un òrgan independent.

EXERCICIS

1. Compara el govern de l'institut amb el govern del país cercant equivalències:

Institut	Espanya
Tanca exterior	Fronteres
Director	
Equip directiu (director, secretari i cap d'estudis)	
Consell Escolar	
Inspector	
Delegats	
Alumnes	

2. Quines funcions té el rei? Per què es diu que el rei regna però no governa?

3. Quines dues cambres formen el parlament espanyol? Quina et sembla més important? Per què?

4. Explica quin recorregut segueix una llei, des de que el govern comença a elaborar-la, fins que es posa en pràctica.

5. Qui tria al president del govern? I als ministres?

6. Què fa el Tribunal Suprem? I el Tribunal Constitucional?

2. ELS DRETS DELS CIUTADANS

Segons la Constitució de 1978, que és la llei més important del país, Espanya és un estat social i democràtic de dret. Açò significa el següent:

Estat social: l'estat ha de preocupar-se pel benestar de tota la població. Per això la Constitució reconeix el dret al treball, a un habitatge, a una seguretat social pública i a un repartiment just de les càrregues tributàries (del pagament d'impostos). L'estat ha de preocupar-se també perquè tots els ciutadans tinguen una atenció sanitària i educativa. Molts d'estos principis (dret al treball o a

l'habitatge) són difícils de complir, però almenys es garanteix que l'estat no pot aprovar lleis que vagen en contra d'açò.

Estat democràtic: Espanya és un estat democràtic perquè el poder ve del poble, que és qui tria als seus representants perquè governen. Com tots els espanyols no podem fer les lleis o reunir-nos per a debatre-les, deleguem en uns senyors (els polítics) perquè ho facen per nosaltres. Si un no està d'acord amb el que fan els seus representants, pot triar a uns altres en les pròximes eleccions o presentar-se ell mateix. La participació dels ciutadans en política es du a terme mitjançant els partits polítics, ja que presentar-se a les eleccions requereix el treball de moltes persones. Els partits polítics reben subvencions de l'estat i amb estos diners paguen les seues despeses (administració, propaganda, sous als seus dirigents). Els més importants compten amb milers d'afiliats, que aporten diners o col·laboració a l'organització, al mateix temps que trien als seus representants. En els congressos de cada partit els delegats decideixen el programa i trien als dirigents, qui després elaboren les llistes de candidats a les eleccions. Per això els que volen fer carrera política han de procurar dur-se bé amb els caps del partit, ja que si no, no els fiquen en les llistes i mai podran ocupar cap càrrec.

A banda de les eleccions, el govern pot convocar referèndums quan ho desitge, per a conèixer l'opinió de la població, encara que no està obligat a fer el que s'aprova. Finalment, els ciutadans poden presentar projectes de llei al parlament, si reuneixen 500.000 signatures. És el que es coneix com "iniciativa popular".

Estat de dret: encara que els governants són triats pel poble, no poden fer tot el que vulguen, doncs han de respectar una sèrie de drets que reconeix la Constitució. Tots estem sotmesos a l'imperi de la llei, la qual cosa vol dir que tothom, fins al president del govern, ha de complir les lleis i pot anar a la presó si no ho fa. A més, tots tenim uns drets, que no se'ns poden llevar, encara que el govern tinga majoria en el parlament. Els més importants són els següents:

- Dret a la vida i a la integritat física: es prohibeix la pena de mort i la tortura.
- Llibertat d'expressió: ningú pot ser castigat per expressar la seua opinió, excepte en cas de calúmnies o injúries.
- Llibertat de religió: no es pot obligar a ningú a practicar una religió.
- Habeas corpus: tot detingut ha de ser posat a la disposició d'un jutge abans de 72 hores. A més ha de saber de què se li acusa, tenir un advocat i un judici just.
- Dret a la vaga: els treballadors poden deixar de treballar per a aconseguir millores en les condicions de treball, sense que puguin ser acomiadats per açò.
- Llibertat d'associació: no es pot prohibir cap associació (partits, sindicats o d'un altre tipus), llevat que es demostre que la seua fi és cometre actes delictius.
- Llibertat de reunió: no es pot prohibir fer reunions o manifestacions públiques.
- Llibertat de moviments: no es pot prohibir a la gent que circule lliurement pel país, llevat que haja sigut condemnat per un jutge.
- Inviolabilitat de domicili: la policia no pot entrar en el domicili de ningú, llevat que tinga una ordre judicial.
- Principi d'igualtat: ningú pot ser discriminat per raó de sexe, religió, classe social, raça o idees polítiques. Tots som iguals davant la llei.
- Dret de propietat: a ningú se li poden confiscar els seus béns, llevat que siga per motius d'interès general i pagant-li una indemnització.

Tanmateix, alguns d'estos drets poden ser suprimits temporalment en cas d'emergència (guerra, rebel·lió) mitjançant l'estat d'excepció, però ha de ser pel temps estrictament necessari i amb permís del parlament. Després s'ha de tornar a la normalitat.

Els municipis obtenen la meitat dels seus diners del que els lliura el govern i l'altra meitat amb impostos propis com l'IBI (que paguen els que tenen una casa), l'impost de circulació (ho paguen els que tenen un vehicle) o l'impost sobre activitats econòmiques (per tindre un negoci). Amb tot això presten una sèrie de serveis. Tots els municipis, siga el que siga la seua grandària, han de tenir il·luminació pública, recollida de residus, mantindre els carrers nets i pavimentats, aigua potable a domicili, clavegueram i un cementeri municipal. Els més grans poden disposar d'altres serveis, com a policia local, transport públic, biblioteca, poliesportiu, parc públic, mercat municipal, serveis socials i escorxador. Els ajuntaments s'encarreguen a més d'organitzar les festes, de promoure el turisme (oficines de turisme) i d'organitzar actes culturals (concerts, conferències, concursos).

Els ajuntaments són els que duen a terme la política urbanística, dient on es pot construir i on no, quantes altures es permeten o si els habitatges han de ser de determinada manera. A Morella, per exemple, totes les construccions han de tindre una aparença similar a les quals ja hi ha, perquè tot sembla antic, que la ciutat siga més bonica i que vagen més turistes. En canvi hi ha unes altres en les quals cadascun pot construir com vulga i es barregen cases velles amb edificis moderns. D'altra banda, com hi ha molts interessos en el sector immobiliari, sovint els constructors subornen a regidors i alcaldes perquè recalifiquen sòl i poder fer urbanitzacions o pisos en zones on abans no es podia construir.

LES PROVÍNCIES D'ESPANYA

Les províncies: la divisió provincial data de 1833 i des de llavors ha canviat molt poc. En la majoria de les províncies hi ha una diputació provincial, elegida pels municipis de la següent manera: cada quatre anys els regidors de tota la província es reuneixen i trien als diputats de la diputació, que després elegeixen al president. Les diputacions es financen amb diners que els

passa l'estat i les comunitats autònomes, amb el que ajuden als pobles més xicotets, construint-los carreteres, poliesportius o biblioteques. A més, publiquen llibres, tenen museus i s'encarreguen dels bombers i de les places de bous.

Però no totes les províncies tenen diputació, doncs en les comunitats autònomes d'una sola província les seues funcions les realitza el govern autonòmic. Tampoc hi ha diputacions en les illes, ja que allí hi ha un govern en cadascuna, que es diu consell insular (a Balears) o cabildo (a Canàries). En cada capital de província, a més de la diputació, hi ha delegacions del govern central i de l'autonòmic. D'altra banda, compten amb una audiència provincial, que és on arriben els casos que es recorren després d'un primer judici. Finalment, un subdelegat del govern representa al govern en cada província, encarregant-se de dirigir la policia nacional, la guàrdia civil i les delegacions dels ministeris.

EXERCICIS

1. Qui governa en un municipi?
2. Com es financen els ajuntaments?
3. Quins serveis presten els ajuntaments?
4. Què són les diputacions? Com es trien?
5. Què fan les diputacions?
6. On hi ha subdelegats del govern? A què es dediquen?

4. LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Durant la major part del segle XX les diferents regions d'Espanya no tenien cap autonomia, per la qual cosa quasi tot es decidia des de Madrid. Després de la mort de Franco, per a satisfer les demandes dels nacionalistes, la **Constitució** va reconèixer el dret de les províncies a associar-se i a formar comunitats autònomes, que podrien comptar amb una major autonomia. D'esta manera, entre 1979 i 1983 es van crear 17 comunitats autònomes, algunes uniprovinciales (com Madrid, Murcia o Astúries) i altres pluriprovinciales (com Andalusia, Castilla i Lleó o Catalunya). Cada comunitat autònoma compta amb un **estatut d'autonomia**, en el qual s'indica quines competències assumeix la comunitat (és a dir, quines coses pot fer el govern autonòmic), com funcionen els òrgans de govern, quins són els idiomes oficials i quin és la capital de la regió. D'altra banda, Ceuta i Melilla són ciutats autònomes, el que significa que tenen més autonomia que una ciutat normal.

Però les comunitats no poden fer tot el que vulguen, doncs la Constitució estableix unes **competències** exclusives per al govern central, sent les més importants defensa, afers exteriors i seguretat social (pensions). A més, l'estat s'encarrega del dret penal i laboral, dels ports i aeroports, construeix les carreteres i ferrocarrils que creuen diverses regions i dicta lleis generals en sanitat, educació i altres camps, que després les comunitats autònomes poden desenvolupar. Els governs autonòmics, per la seua banda, tenen els seus propis funcionaris i s'encarreguen de la sanitat, l'educació i les obres públiques, alhora que prenen mesures en el camp de la cultura, agricultura o indústria, sempre que no entren en conflicte amb les lleis de l'estat. A més, algunes comunitats compten amb un defensor del poble o amb una policia autonòmica. Tot açò ho financen amb els diners que els passa el ministeri d'hisenda i, en menor mesura, amb alguns impostos que tenen cedits. Una excepció són el País Basc i Navarra, que recapten els seus propis impostos i després donen una part al govern central.

Les comunitats autònomes compten amb un parlament, un govern i un tribunal de justícia. El **parlament** està format per una sola cambra i pot anomenar-se Corts, Assembla o Parlament, segons la regió. Les seues funcions són semblants a les de les Corts espanyoles: voten les lleis, voten els pressupostos i controlen al govern, amb preguntes, petició de compareixences o fent una moció de censura. Els parlaments autonòmics s'elegeixen cada quatre anys en les eleccions autonòmiques, que en la majoria de les comunitats coincideixen amb les municipals.

El **govern** autonòmic elabora les lleis i les presenta al parlament. Si s'aproven les posa en pràctica i els assigna els diners necessaris perquè es puguin aplicar. El govern autònom està dirigit per un president, que és elegit pel parlament cada quatre anys. Per a governar nomena a diversos consellers (o consellers) que s'encarreguen cadascun d'un àrea (de sanitat, d'educació, d'obres públiques, d'agricultura, etc). Per baix del conseller hi ha directors generals i assessors, que també són polítics, i que li ajuden a realitzar el seu treball.

Finalment, el **tribunal superior de justícia** és el màxim òrgan judicial de la comunitat autònoma i és el que s'encarrega dels recursos contra lleis del govern autònom. També és el que jutja als polítics autonòmics acusats de corrupció.

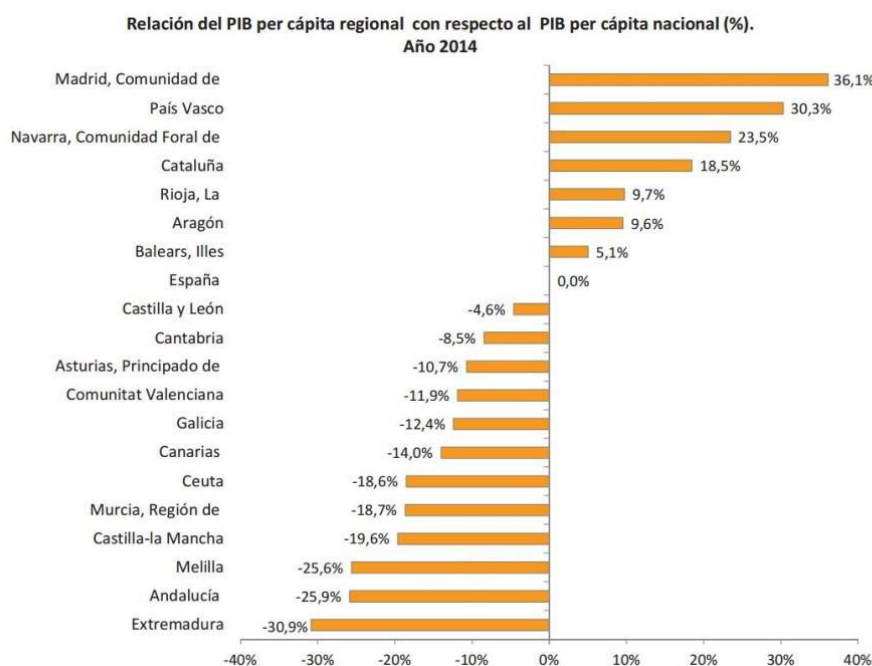
Gràcies a la creació de les autonomies, els diferents pobles d'Espanya han pogut comptar amb un govern més proper a ells, que es preocupa més pels seus interessos. A més, s'ha pogut protegir millor la llengua i la cultura de cada regió. No obstant açò, les comunitats autònomes han creat nombroses empreses públiques i han hagut de contractar a molts alts càrrecs i funcionaris, la qual cosa ha suposat un augment de la despesa. Al mateix temps, han sorgit enfrontaments entre comunitats autònomes (per l'aigua, pel pagament d'impostos o per l'idioma) i molts nacionalistes segueixen sense estar contents. Al País Basc i a Catalunya moltes persones rebutgen l'estatut i la Constitució perquè no reconeix el dret a l'autodeterminació (independència), ni a poder modificar l'estatut sense comptar amb el parlament espanyol.

EXERCICIS

1. Quan van començar a crear-se les comunitats autònomes? Quantes hi ha ara?
2. Quines competències són exclusives del govern central? De quines s'encarreguen les comunitats autònomes?
3. Com es financen les comunitats autònomes?
4. Què fan els parlaments autonòmics? Com s'elegeixen?
5. Qui dirigeix el govern de cada comunitat autònoma? Quins càrrecs estan per baix d'ell?
6. Quins avantatges ha tingut la creació de comunitats autònomes? Per què els nacionalistes segueixen sense estar satisfets?

5. ELS DESEQUILIBRIS DE L'ESTAT ESPAÑOL

Totes les comunitats autònomes no són iguals, doncs hi ha grans **diferències** entre elles, tant **de riquesa**, com de població i grandària. Les més endarrerides es troben en el sud (Andalusia i Extremadura), amb una renda per habitant entorn del 70 % de la mitjana espanyola. D'altra banda, les més riques són Madrid i el País Basc, que estan entorn del 130 % de la mitjana espanyola. Traduït en xifres, açò significa que un treballador extremeny guanya uns 1.000 euros al mes, mentre que un madrileny ingressa uns 2.000. Estes desigualtats es deuen al fet de que algunes regions han desenvolupat molt la indústria (País Basc, Catalunya) o els serveis (Madrid per ser la capital), mentre que unes altres van tardar molt més a modernitzar-se. A Madrid, per exemple, només el 0,1 % de la població es dedica al sector primari (agricultura, ramaderia i pesca), mentre que a Castella-la Manxa encara ho fan el 8% dels seus habitants. Açò es nota també en les taxes d'atur, doncs en les comunitats més riques no arriba al 12 %, mentre que en les més pobres supera el 20 %. A Andalusia, per exemple, hi ha més del doble de desocupació que al País Basc. A més, dins de cada comunitat autònoma també es donen diferències. Normalment el nivell de vida és més elevat en la costa i en les ciutats, mentre que en les zones rurals i de l'interior els sous són més baixos i hi ha menys indústria i serveis.

Per a reduir estes desigualtats la Constitució afirma que les regions més riques han ser solidàries amb les més pobres. Açò significa que les comunitats més desenvolupades han d'aportar més diners del que reben, per a ajudar a les menys avançades. A més, les inversions de l'estat es concentren en les regions més pobres (Extremadura, Andalusia), per a ajudar-los a crear empreses, millorar les seues comunicacions i permetre'ls aconseguir el nivell de vida de la resta del país. Açò a poc a poc s'ha anat aconseguint i en l'actualitat les diferències entre unes regions i unes altres no són tan grans com fa cinquanta anys. Tanmateix, es donen algunes injustícies que han provocat malestar en moltes comunitats autònomes. Primer perquè hi ha comunitats riques, com Navarra i el País Basc, que com recapten els seus propis impostos, reben més del que aporten a la resta de l'estat. En l'altre extrem està la Comunitat Valenciana, que està entre les més pobres, però que paga més del que rep. I Madrid, que cedeix tants diners a altres comunitats que acaba rebent menys de la meitat (per habitant) que Navarra, per exemple. També els catalans es queixen de rebre pocs diners i açò és una de les principals causes que vulguen ser independents. Aquest escàs finançament, a més, explica gran part del deute que tenen Catalunya i la Comunitat Valenciana, les comunitats més endeutades d'Espanya.

D'altra banda, també hi ha **diferències de població**, entre unes comunitats i unes altres. Encara que la densitat de població a Espanya és de 92 habitants per quilòmetre quadrat, hi ha algunes comunitats molt poblades (Madrid i País Basc, amb més de 300) mentre que unes altres estan molt buides (Aragó o Castella-la Manxa, amb menys de 25). Açò es deu al fet que en Eixes comunitats hi ha menys treball, en haver-se anat modernitzant l'agricultura i sobrar mà d'obra. A més, com hi ha poca indústria o serveis, molts habitants han anat emigrant a les ciutats o a altres comunitats més pròsperes. Per això les comunitats més riques són també les que tenen una major densitat de població. L'única excepció és Andalusia, que sempre ha sigut una zona molt poblada per la seua gran grandària i la fertilitat de les seues terres.

Finalment, també hi ha **diferències de grandària**, doncs hi ha comunitats molt grans, mentre que altres són molt xicotetes. Les tres comunitats més grans (Castella-Lleó, Castella-la Manxa i Andalusia) ocupen més extensió que les altres 14 comunitats. La més xicoteta és Balears, que amb 5.000 quilòmetres quadrats és 18 vegades més menuda que Castella-Lleó, la més gran de totes.

EXERCICIS

1. Quines són les comunitats més riques? I les més pobres?
2. Per què unes comunitats són més riques que unes altres?
3. Què es fa per a ajudar a les regions més pobres? Hi ha hagut avanços amb estes mesures?
4. Quines injustícies existeixen actualment en el finançament autonòmic? Quines conseqüències té açò?
5. Per què les comunitats més pobres solen tindre menor densitat de població? És sempre així?
6. Posa dos exemples que demostren les grans diferències de grandària entre unes comunitats i unes altres.

TEMA 12. GEOGRAFIA DE LA COMUNITAT VALENCIANA

1. EL RELLEU I ELS RIUS

La Comunitat Valenciana és una regió allargada, que podem dividir en dues grans zones: muntanyes a l'interior i planes en la costa. A més d'això, compta amb una extensa costa, de més de 500 km de longitud, i amb nombrosos rius.

Les muntanyes: es divideixen en dos grans grups. Les que estan al nord del riu Xúquer pertanyen al Sistema Ibèric i ocupen l'interior de les províncies de València i Castelló. Són les més altes, destacant el Bec Calderón (1.836 metres, que es troba en la frontera amb Aragó) i el Penyagolosa (1.813 metres). Estes muntanyes s'agrupen en serres, com la d'Espadà, la d'Utiel i la de Martés. Al sud del Xúquer trobem muntanyes pertanyents als Sistemes Bètics, que ocupen l'interior de les províncies de València i Alacant. Estes són més baixes i arriben en algunes zones fins al mar, el que fa que la costa alacantina siga molt més rocallosa i escarpada que la de València. La muntanya més alta d'aquesta zona és el Bec Aitana (1.558 metres) i les serres més importants les d'Aitana, Mariola i Carrasqueta. Ací es formen algunes valls importants, com la foia d'Alcoi i la de Castalla.

Les planes: estan quasi totes en la costa i són les zones més fèrtils i poblades del territori valencià, ja que s'utilitzen des de molt antic per a una agricultura de regadiu que dóna grans rendiments. Destaquen la Plana de Castelló, la Depressió de València, l'altiplà de Requena-Utiel i les planes del sud d'Alacant. La Depressió de València és la més gran i en ella es troba l'Albufera de València, el llac més gran d'Espanya. Antigament era una badia d'aigua salada, però els corrents marins van dipositar sediments que la van aïllar de la resta del mar, convertint-la en un llac. Amb el pas del temps, l'aportació d'aigua dels rius propers va fer la seua aigua cada vegada més dolça. Un cas especial ho constitueix l'altiplà de Requena-Utiel, que està a més de 500 metres d'altura i és l'únic que es troba a l'interior. Les seues terres no són tan fèrtils com les altres, per la qual cosa està menys poblada i més de la meitat de les seues terres estan ocupades per masses forestals.

Les costes: en les províncies de Castelló i València predominen les costes d'arena, formades pels sediments que ha anat deixant el mar. Antigament estaven ocupades per marjals (zones pantanoses), però han sigut dessecades i actualment tenen nombroses construccions. Ja a Alacant trobem costes de roca, amb grans penya-segats i caps imponents, com el cap de la Nau, on termina el Golf de València. També trobem grans muntanyes pegades a la costa, com el Montgó i el penyal d'Ifach.

Els rius: els podem classificar en dos tipus, segons el seu origen. Els rius alòctons són els que naixen fora de la Comunitat Valenciana i són els més llargs i cabalosos. Els més importants són el Xúquer (el més llarg i cabalós de la comunitat), el Túria, el Segura i el Millars. Tots ells s'utilitzen per al regadiu i per a la producció d'energia hidroelèctrica, però la seua excessiva explotació fa que els quede poca aigua quan arriben al mar. Altres vegades, sobretot a la tardor, les pluges torrencials poden fer que es desborden, provocant inundacions. Els altres rius són els autòctons, que fan tot el seu recorregut dins de la Comunitat Valenciana. Són més curts i porten poca aigua. De fet, molts d'ells van secs durant gran part de l'any. Els més importants són el Palància, el Vinalopó, el Serpis i el Montnegre.

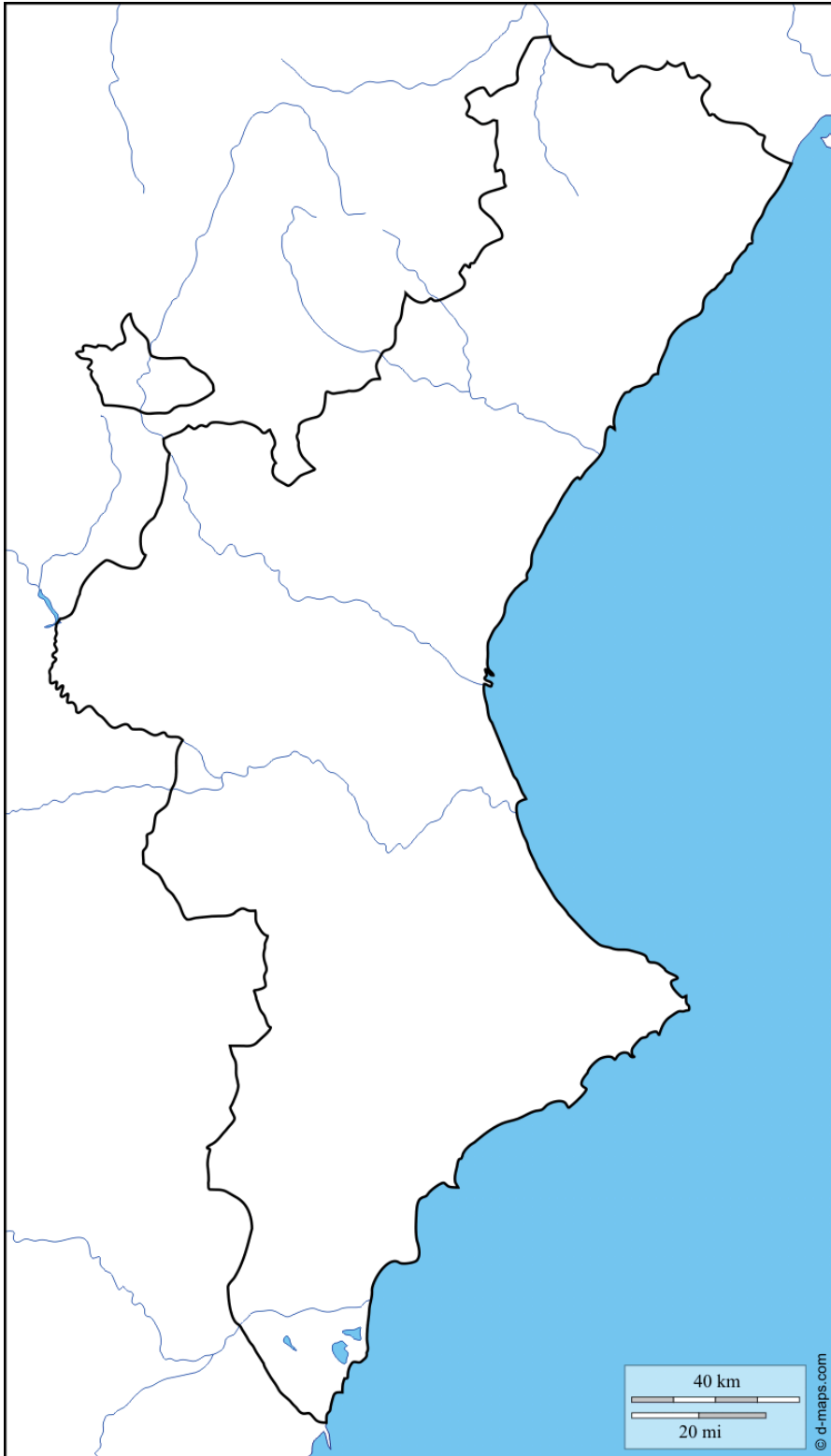
EXERCICIS

1. On es troben les muntanyes valencianes? En quin dos grups les podem classificar?
2. Quines són les tres muntanyes més altes de la Comunitat Valenciana? I les serres més importants?

3. Com són les costes valencianes?

4. Quina diferència hi ha entre els rius autòctons i alòctons?

5. Emplena el mapa amb els accidents geogràfics subratllats en el text. Marca els rius de color blau, les muntanyes amb un triangle i les serres de color marró. Escribe els noms a llapis.

2. EL CLIMA I LA VEGETACIÓ

El clima valencià és un clima mediterrani, sent el més habitual que hi haja temperatures suaus a l'hivern, càlides a l'estiu i pluges escasses. Però no és igual a tot arreu, doncs hi ha xicotetes variacions, segons la zona de la comunitat en la qual ens trobem. D'esta manera, podem parlar de tres subclimes:

Clima mediterrani litoral: és el clima mediterrani típic. Es dona en les zones costaneres del nord i centre de la Comunitat Valenciana. Les temperatures són càlides a l'estiu, a causa de l'arribada de una massa d'aire africà, i suaus a l'hivern per la influència del Mediterrani. Les pluges són relativament escasses, excepte en la zona de La Safor (prop de Gandia), que és una de les més humides de la Comunitat. Es produeixen sobretot a la tardor i primavera, sent l'estiu l'estació més seca.

Clima mediterrani de muntanya: ho trobem en les zones de muntanya de l'interior de la província de Castelló. Els hiverns són freds, degut a l'altitud i la distància al mar, per la qual cosa a l'hivern a voltes es produeixen nevades. Els estius no són excessivament calorosos i les pluges són relativament abundants.

Clima mediterrani d'interior: es dona a l'interior de les províncies de València i Alacant, que estan a menys altura i més al sud que la de Castelló. Els hiverns són un poc freds, però no massa i els estius són calorosos. Les pluges són relativament escasses.

Clima mediterrani àrid: és propi del sud de la província d'Alacant que, en estar protegit per muntanyes de les masses d'aire procedents del mar, és molt més sec que els altres. Per això en esta zona la vegetació és escassa. Les temperatures són semblants a les del clima mediterrani litoral: calor a l'estiu i temperatures suaus a l'hivern.

Quant a la **vegetació**, depén en gran mesura del clima, per la qual cosa també canvia al llarg del territori. Tanmateix, en la major part de la Comunitat Valenciana predomina el pi carrasc i matolls com el coscoll i el llentiscle. No obstant això, en les zones del sud, que són més àrides, a penes hi ha arbres i el que trobem és una vegetació estepària, de margalló, paleres i espart.

Per a protegir la vegetació i la fauna s'han creat diferents **espais protegits**. Els més importants són els parcs naturals, administrats per la Generalitat Valenciana, però també hi ha paratges naturals, que gestionen els ajuntaments. Els parcs naturals poden ser aiguamolls, serres litorals, serres de l'interior o boscos mediterranis. Destaquen la Tinença de Benifassà (amb els boscos de roures de fulla petita millor conservats), el de la serra d'Espadà (amb el major bosc de sureres), el de la Pobla de Sant Miquel (amb nombrosos teixos i savines) i la Font Roja (amb el major bosc d'alzines). Un altre parc natural ho forma l'Albufera de València, on hi ha nombroses garses, així com peixos en perill d'extinció, com el samaruc i el fartet. També estan protegides les principals illes de la Comunitat, que són les Illes Columbretes (d'origen volcànic) i la de Tabarca, que són reserves naturals.

EXERCICIS

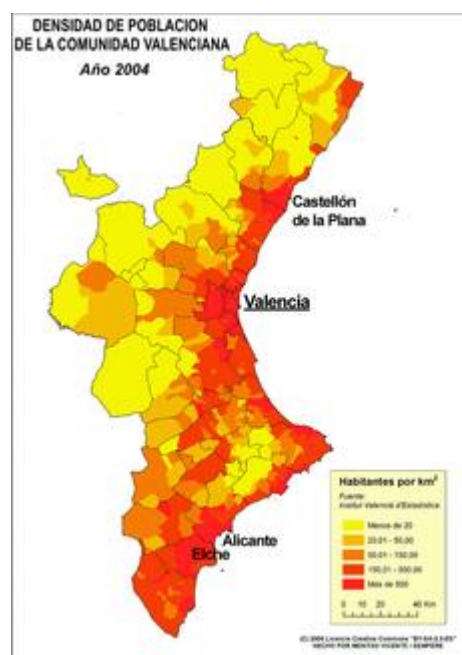
1. Quines varietats de clima mediterrani trobem a la Comunitat Valenciana? On es dona cadascuna?
2. Com és el clima mediterrani litoral?
3. Quines diferències hi ha entre el clima mediterrani de muntanya i el d'interior? A què es deuen estes diferències?

4. Indica una localitat valenciana que tinga cada tipus de subclima, dels que s'expliquen en este apartat.
5. Quina és la vegetació més freqüent a la Comunitat Valenciana? Què trobem en les zones més àrides?
6. Quin tipus d'espais parcs naturals hi ha a la Comunitat Valenciana? En què es diferencien dels paratges naturals?
7. Uneix cada espai natural amb la seua característica més notable

Albufera	Bosc de sureres
Font Roja	Terreny volcànic
Illes Columbretes	Abundància de garses
Tinença de Benifassà	Bosc de teixos i savines
La Pobla de Sant Miquel	Bosc d'alzines
Sierra d'Espadán	Bosc de roures de fulla petita

3. LA POBLACIÓ I LES CIUTATS

La Comunitat Valenciana té **5 milions d'habitants**, amb una densitat de població de 215 habitants per quilòmetre quadrat. És la quarta comunitat més poblada d'Espanya i una de les més densament poblades. Aquesta elevada densitat de població es deu en part a la fertilitat de la terra en les planes valencianes, on els rius han deixat importants sediments, el que ha permès alimentar a molta població. Però també al desenvolupament de la indústria i el turisme des de 1960, que ha atret a nombrosos immigrants d'altres parts d'Espanya, sobretot de Castella-la Manxa i Andalusia. A més a més, a principis del segle XXI, l'auge de la construcció i la necessitat de mà d'obra en l'agricultura de regadiu va atraure a immigrants estrangers, el que va fer augmentar de nou la població. Actualment la nostra comunitat compta amb el 10 % de la població espanyola.

No obstant això, **la població valenciana es reparteix de forma desigual**, doncs es concentra en la costa, deixant despoblat l'interior, on la falta d'indústria, de turisme i una

agricultura poc productiva han portat a emigrar a molts dels seus habitants. És per això pel que ens trobem amb densitats de més de 1.000 habitants per quilòmetre quadrat en l'Horta de València, enfront de 7 del racó d'Ademús o de l'Alt Millars. També hi ha importants diferències entre províncies, doncs València té 2,5 milions d'habitants i Alacant 1,9, enfront de 0,6 de Castelló. Alacant és, d'altra banda, la província amb més densitat de població, doncs allí l'interior està més poblat que en les altres.

Quant a la **població estrangera**, suposa el 14 % del total d'habitants, percentatge superior a la mitjana d'Espanya, que és el 10 %. La província d'Alacant, amb un 20 % d'estrangers, és la que té més població d'altres països de tota Espanya, mentre que Castelló i València tenen percentatges menors. També canvia el tipus d'immigrants, doncs a Alacant predominen els britànics i alemanys, molts d'ells jubilats, que vénen atrets pel sol i la platja i que tenen un alt poder adquisitiu. Hi ha fins i tot localitats, com Calp, Xàbia i Torrevella, que tenen més població estrangera que espanyola. En canvi en la província de Castelló predominen els immigrants romanesos i en la de València els llatinoamericans i els romanesos, amb un nivell de vida més baix i que han vingut a la recerca de treball.

Quant a les **ciutats**, destaca València, que és la més gran de la comunitat, amb 791.000 habitants, que puguen a 1.550.000 si incloem la seua àrea metropolitana, Solament en aquesta zona es concentra el 30 % de la població de la Comunitat. València és una metròpoli regional i exerceix una funció administrativa (en ser la capital de la Comunitat Valenciana), comercial (pel seu port, el segon més important d'Espanya) i cultural (allí estan les principals universitats). A més, l'àrea metropolitana de València és el principal centre industrial de la Comunitat Valenciana. Després de València vénen Alacant, Elx i Castelló de la Plana, que estan entre 150.000 i 350.000 habitants. Cal assenyalar que Alacant i Elx estan tan a prop que quasi formen una conurbació. És a dir, que, ajuntant les localitats properes, és com si formaren una ciutat de 750.000 habitants.

Les ciutats valencianes les podem classificar en quatre tipus: principals ciutats, ciutats turístiques, ciutats-dormitori i capitals comarcals. Les **principals ciutats** (València, Alacant, Elx i Castelló) són, excepte Elx, capitals de província i són per això metròpolis provincials o regionals. No han crescut molt en els últims anys, ja que part de la seua població s'ha traslladat recentment a poblacions de l'àrea metropolitana, on l'habitatge és més barat. Estes ciutats xicotetes, que estan prop de València, Alacant o Castelló, han augmentat molt la seua població en les últimes dècades. Reben el nom de **ciutats-dormitori**, doncs molta gent fa quasi tot en la gran ciutat i solament va allí a dormir. Com a exemples podem esmentar Torrent, Paterna o Sant Vicent del Raspeig. A continuació tenim les **ciutats turístiques**, com Torrevella, Benidorm o Gandia, que es troben en la costa i que disposen de nombrosos hotels, apartaments i restaurants. Han crescut molt en les últimes dècades, a causa de l'arribada de nombrosos estrangers atrets pel clima i les platges. Finalment tenim les **capitals comarcals** (Sagunt, Alcoi, Elda...), que han crescut poc en les últimes dècades a causa del seu escàs atractiu per als immigrants, per tindre menys serveis i treball que les altres.

EXERCICIS

1. És la Comunitat Valenciana una regió molt poblada? Compara-la amb la resta d'Espanya.
2. Per què diem que la població valenciana es reparteix de forma desigual pel territori? Posa exemples.
3. Hi ha molts immigrants estrangers a la Comunitat Valenciana, en comparació amb la resta d'Espanya? Quines nacionalitats predominen en cada província?
4. Quines són les quatre ciutats més grans de la Comunitat Valenciana? Què tenen en comú?

5. Quines ciutats valencianes han crescut més en les últimes dècades? Explica per què i posa exemples.

6. Quines ciutats valencianes han crescut menys en les últimes dècades? Explica per què i posa exemples.

4. EL SECTOR PRIMARI I EL SECUNDARI

A la Comunitat Valenciana el sector primari té un pes xicotet en l'economia, doncs solament dóna treball al 2,8 % de la població ocupada. Malgrat això, l'**agricultura** valenciana és molt productiva, exporta gran part de la seua producció i és una de les més rendibles d'Espanya. El principal cultiu són els cítrics (taronges, mandarines i llimons), seguits per altres fruiters, que es conreen en regadiu. La taronja es conrea sobretot en la costa de Castelló i València, així com en la ribera del Xúquer. Altres importants cultius de regadiu són l'arròs (als voltants d'Albufera) i les hortalisses. Quant al secà, es practica en les comarques de l'interior, on es cultiva vinya (a Requena-Utiel i la vall del Vinalopó), oliveres i ametlers. Aquesta agricultura és menys rendible i sovint es practica a temps parcial, per part de persones que treballen després en altres activitats. D'altra banda, el blat i l'ordi a penes es conreen a la Comunitat Valenciana, per la qual cosa ens veiem obligats a importar quasi tots els cereals que necessitem.

La **ramaderia** valenciana té poca importància, ja que solament representa el 21 % del producte final agrari. La major part de la ramaderia és intensiva i es concentra en les províncies de Castelló i València, sobretot per a la cria de porcs i aus. La ramaderia extensiva es practica menys i es dedica principalment a criar ovelles, en algunes comarques de l'interior de Castelló, on la terra no serveix per a l'agricultura. La **pesca** és encara menys important, doncs els caladors mediterranis estan pràcticament esgotats per la sobreexplotació i les captures no arriben a cobrir el consum interior.

Quant a la **mineria**, comptem amb escassos recursos minerals, doncs a la Comunitat Valenciana no hi ha petroli, carbó ni metalls. El que sí que abunda és la sal (a Torrevella) i els minerals no metàl·lics per a la construcció, com la calcària, l'argila, el marbre o l'arena. D'altra banda, l'**electricitat** es produeix sobretot en la central nuclear de Cofrents i en tèrmica de Castelló (que funciona amb gas). A més, hi ha algunes centrals hidroelèctriques, parcs eòlics i plantes de biomassa, que produeixen energia renovable, però en menor quantitat. Cal destacar que la Comunitat Valenciana és excedentària en producció d'energia elèctrica, que exporta a la resta d'Espanya.

L'activitat més important del sector secundari valencià és la **indústria**, que dóna treball al 17 % de la població ocupada. Actualment la Comunitat Valenciana és, després de Catalunya, la segona comunitat amb més indústria d'Espanya. Així i tot, va perdent importància a causa de la competència de països asiàtics, que produeixen més barat, i a la crisi de la construcció, que ha afectat molt a alguns sectors (ciment, taulells, moble). D'altra banda, comptem amb poques grans empreses, el que dificulta invertir en R+D (recerca i desenvolupament) i fa que siguem menys competitius que altres regions europees, que s'han especialitzat en una indústria de més tecnologia.

Per sectors industrials, els més importants són els de alimentació, automòbil i ceràmica. Quant a les regions, destaquen les següents comarques:

La Plana de Castelló: especialitzada en ceràmica (taulells, mobiliari de bany) i molt exportadora. Compta amb empreses importants com Porcelanosa.

L'àrea metropolitana de València: és la principal zona industrial de la Comunitat

Valenciana, amb una indústria molt diversificada (alimentació, moble, metall, indústria química, ceràmica...). A més, a Almussafes es troba la fàbrica d'automòbils de Ford, la més gran de la Comunitat Valenciana, que empra a 8.000 treballadors.

La regió Xàtiva-Ontinyent-Alcoi: destaca per la seua indústria tèxtil, encara que està en crisi a causa de la competència dels països asiàtics.

La Foia de Castalla: situada en el nord d'Alacant, és la principal zona de fabricació de joguets d'Espanya, en pobles com Ibi o Onil.

La vall del Vinalopó: localitats com Elx, Elda i Villena destaquen en la fabricació de calçat. Ací es fabriquen la major part de les sabates d'Espanya i, encara que fa uns anys va estar en crisi per la competència asiàtica, s'ha recuperat en especialitzar-se en calçat d'alta qualitat.

EXERCICIS

1. Quins són els cultius de regadiu més importants de la Comunitat Valenciana? I de secà?
2. Quin tipus de ramaderia predomina a la Comunitat Valenciana?
3. Quins recursos minerals són inexistents a la Comunitat Valenciana? Quins abunden?
4. On es produeix la major part de l'electricitat de la nostra comunitat?
5. Quins problemes té la indústria valenciana?
6. Quines són les principals zones industrials de la Comunitat Valenciana? En què s'especialitza cadascuna?

5. EL SECTOR TERCIARI

És el sector més important de l'economia valenciana, doncs dóna treball al 72 % de la població i genera la major part de la riquesa. Els serveis es concentren en les principals ciutats i en les zones turístiques, mentre que els pobles xicotets i les ciutats de l'interior estan pitjor dotats.

El **comerç** és el servei que dóna treball a més gent. Predomina el xicotet comerç, però cada vegada hi ha més grans superfícies, algunes d'elles valencianes, com Mercadona (l'empresa més important de la Comunitat Valenciana) i Consum. Hui dia la majoria de les comarques, sobretot en la costa, disposen d'un centre comercial. Per a protegir al xicotet comerç i permetre als treballadors tindre més temps per a estar amb la família, la Generalitat solament permet obrir 10 festius a l'any, excepte en algunes zones turístiques, on hi ha llibertat d'horaris. Quant al comerç exterior, la Comunitat Valenciana és la segona regió d'Espanya que més exporta, tenint una balança comercial positiva. El que més exportem és automòbils, cítrics i ceràmica, sent els nostres principals clients Alemanya, França i el Regne Unit. El que més importem és automòbils, maquinària i combustibles (petroli i gas), sent els nostres principals proveïdors Xina, Alemanya i França.

D'altra banda, la Comunitat Valenciana compta amb una bona xarxa de **transport** i està ben comunicada amb Europa i la resta d'Espanya. Les carreteres més importants són l'AP-7 (autopista de peatge), que recorre tota la costa mediterrània, i l'A-3 (autovia), que comunica València amb Madrid. No obstant això, les zones del litoral (més poblades i amb més indústria i

turisme) compten amb millors carreteres que les de l'interior, on són més escasses i solen ser d'un sol carril en cada sentit. Quant al ferrocarril, la xarxa està gestionada per RENFE i per Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana. La primera s'encarrega del transport ferroviari a mitjanes i llargues distàncies, estant entre elles les línies de tren alta velocitat, que uneixen València i Alacant amb Madrid. I també l'Euromed, un tren ràpid que uneix la Comunitat Valenciana amb Barcelona. A més, Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana s'encarrega del metro de València, del tramvia i dels trens de rodalies a València i Alacant.

El transport marítim es realitza a través de deu ports. El més gran és el de València, que serveix també com a port de Madrid i de quasi tota Castella-la Manxa. També té importància el de Castelló, especialitzat en petroli i gas. Per a passatgers destaquen els ports de Dénia (per a anar a les illes Balears) i el d'Alacant (amb ferries cap a Algèria). Quant al transport aeri, és molt important per a l'arribada de turistes estrangers. La majoria arriben per l'aeroport d'Alacant, que és el de més tràfic de la Comunitat Valenciana. A continuació ve el de València i, a molta distància, el de Castelló, que va començar a operar en 2014 i que a penes té tràfic aeri.

Una altra activitat del sector terciari és el **turisme**, que és especialment important a la Comunitat Valenciana, doncs cada any la visiten 22 milions de turistes. La majoria són espanyols, destacant especialment els madrilenys. Però sis milions són estrangers, sobretot britànics. La majoria d'ells realitzen un turisme de sol i platja, per la qual cosa les localitats més turístiques es troben en la costa, principalment a Alacant. Entre elles destaca Benidorm, la ciutat amb més gratacels d'Espanya i la tercera amb més places hoteleres del país. Altres localitats turístiques són Oropesa, Benicàssim, Cullera, Gandia, Dénia, Alacant i Torrevella. Per a atraure als turistes s'ha construït el parc temàtic Terra Mítica (a Benidorm) i la ciutat de vacances Marina d'Or (en Oropesa).

BENIDORM

Encara que el turisme que predomina és el de sol i platja, també existeixen altres tipus. La ciutat de València, per exemple, és un important centre de turisme cultural, sobretot després de la construcció de la Ciutat de les Arts i les Ciències. A més, hi ha localitats amb un ric patrimoni històric que reben visitants interessats per la història i l'art, com Morella, Oriola i Sagunt.

EXERCICIS

1. Quants festius a l'any poden obrir els comerços valencians? Per què? Creus que haurien de ser més o menys? Raona la teua resposta.

2. Quins productes exporta la Comunitat Valenciana? Quines són les principals importacions?
3. Quina part de la Comunitat Valenciana està millor comunicada per carretera? Raona la teua resposta.
4. Quin és el principal port de la Comunitat Valenciana? I el principal aeroport? Explica per què.
5. Quants turistes visiten cada any la Comunitat Valenciana? D'on vénen?
6. Què s'ha fet per a promoure el turisme a la Comunitat Valenciana?

6. L'AUTOGOVERN DE LA COMUNITAT VALENCIANA

En 1982 es va aprovar l'**estatut d'autonomia** de la Comunitat Valenciana, amb el que la nostra comunitat va començar a comptar amb uns òrgans d'autogovern. Tanmateix, la redacció de l'estatut va ser problemàtica per les diferències entre l'esquerra i la dreta, en el tema de la llengua autòctona, de la bandera i del nom de la comunitat. L'estatut d'autonomia va crear el nom de Comunitat Valenciana (abans es deia Llevant, País Valencià o Regne de València) i va fixar la bandera. També va establir les competències de les institucions valencianes, que van rebre el nom de Generalitat, nom que ja se'ls donava en l'Edat Mitjana. D'altra banda, va reconèixer dues llengües oficials (castellà i valencià), el que va permetre a aquest últim començar a utilitzar-se en l'ensenyament, en l'administració i en els mitjans de comunicació, en els quals abans només s'emprava el castellà. Més tard, en 2006, es va aprovar una reforma de l'estatut que va ampliar un poquet les competències autonòmiques i va permetre al president autonòmic dissoldre les Corts quan ho desitjara.

DISTRIBUCIÓ D'ESCONS EN LES CORTS VALENCIANES

L'òrgan legislatiu de la nostra comunitat són les **Corts Valencianes**. Aquesta institució rep les lleis que li passa el govern valencià, les debat i les vota. Els diputats poden també fer esmenes o presentar les seues pròpies propostes. D'altra banda, el parlament autònom tria al president de la Generalitat i vota els pressupostos de la Comunitat. També controlen al govern, demanant compareixences o fent preguntes a l'executiu. Les Corts Valencianes funcionen en ple (reunió de tots els diputats alhora) i en comissions (en xicotets grups, per a debatre assumptes concrets amb més detall, abans que passen al ple). Estan dirigides per un president (que dóna els torns de paraula) i per la taula de les Corts (que decideix el que es va a debatre en cada ple i en la qual també està el president). Compta amb 99 diputats, que s'organitzen en grups

parlamentaris. En estos moments hi ha sis: els del PSOE, PP, Ciutadans, Compromís, Vox i Podem. La seu de les Corts Valencianes es troba a València, en el palau de Benicarló.

Una altra institució important és el **Consell** (govern valencià), que és l'òrgan executiu (qui executa les lleis). Al president del Consell també se li anomena president de la Generalitat, ja que també representa a les altres institucions valencianes. És elegit per les Corts i després designa als consellers, que li ajuden a governar. Cada conseller s'encarrega d'un àmbit (sanitat, indústria, educació, agricultura...) i cada setmana es reuneixen tots amb el president per a prendre decisions conjuntes. Cada conselleria compta amb un secretari general (el segon del conseller) i diversos directors generals i assessors, també polítics, que són els que redacten les lleis per a presentar-les després a les Corts. Totes les consellerías estan a València, així com el Palau de la Generalitat, on té el seu despatx el president.

El **Tribunal Superior de Justícia** és el tribunal més important de la Comunitat Valenciana. És el màxim òrgan judicial per a recórrer decisions del govern autonòmic i és el que jutja als polítics autonòmics. Altres òrgans de la Generalitat són la Sindicatura de Greuges (rep queixes dels ciutadans i les transmet a les autoritats), la Sindicatura de Comptes (que supervisa els comptes autonòmics, per a evitar que hi haja fraus), el Consell Valencià de Cultura (que assessora al govern en temes de cultura) i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (dicta les normes en matèria lingüística).

EXERCICIS

1. Quan es va aprovar el primer estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana? Quins problemes va haver-hi durant la seua redacció?
2. Quan es va reformar aquest estatut d'autonomia? Quins canvis es van introduir?
3. Quin és l'òrgan legislatiu de la nostra comunitat? Quines funcions té?
4. Com s'organitzen les Corts Valencianes?
5. Què és el Consell? Què un altre nom rep el seu president?
6. Esmenta cinc institucions de la Comunitat Valenciana

ÍNDIX

TEMA 1. EL RELLEU I ELS RIUS	Pàgina 1
1. La formació del relleu	
2. Serralades, altiplans i planes del món	
3. Illes, llacs i rius del món	
4. Planes, serralades i penínsules d'Europa	
5. Illes, mars i rius d'Europa	
6. Serralades i altiplans d'Espanya	
7. Ríos, costes i illes d'Espanya	
TEMA 2. EL CLIMA I LA VEGETACIÓ	Pàgina 13
1. Factors determinants del clima	
2. Clima i paisatges de les zones fredes	
3. Clima i paisatges de les zones temperades	
4. Clima i paisatges de les zones càlides	
5. Climes i paisatges d'Espanya	
TEMA 3. ELS PROBLEMES MEDIAMBIENTALS	Pàgina 25
1. Les relacions entre l'ésser humà i la natura	
2. La sobreexplotació i la contaminació de les aigües	
3. La contaminació de l'aire	
4. El canvi climàtic	
5. La desforestació i l'extinció d'espècies	
6. El problema dels residus i el reciclatge	
TEMA 4. LA POBLACIÓ	Pàgina 35
1. La distribució dels habitants del planeta	
2. Evolució històrica de la població mundial	
3. La població en els països desenvolupats	
4. La població en els països menys desenvolupats	
5. Les migracions	
6. La població espanyola	
TEMA 5. LES CIUTATS	Pàgina 47
1. Història de les ciutats	
2. Les parts de la ciutat	
3. Les funcions urbanes	
4. Les ciutats del món	
5. La vida en les grans ciutats	
6. Les ciutats d'Espanya	
TEMA 6. EL SECTOR PRIMARI: L'AGRICULTURA	Pàgina 59
1. Les activitats agràries en el món	
2. L'agricultura de subsistència	
3. L'agricultura de mercat	
4. La ramaderia	
5. La pesca	
6. El sector primari a Espanya	
TEMA 7. EL SECTOR SECUNDARI: LA INDÚSTRIA	Pàgina 71
1. Les primeres matèries	
2. Les fonts d'energia	

3. Construcció i habitatge
4. Empreses i indústria
5. Organització i funcionament de la indústria
6. La localització de les indústries
7. El sector secundari a Espanya

TEMA 8. EL SECTOR TERCIARI: ELS SERVEIS Pàgina 85

1. Les activitats terciàries
2. Els serveis socials
3. El comerç interior
4. El comerç exterior
5. El transport
6. Les finances
7. El turisme
8. Els mitjans de comunicació
9. El sector terciari a Espanya

TEMA 9. ELS PROBLEMES DEL MÓN ACTUAL Pàgina 99

1. Les causes del subdesenvolupament
2. La pobresa i la fam
3. Els drets humans i la democràcia
4. Els conflictes internacionals
5. La criminalitat organitzada
6. La situació de la dona

TEMA 10. LES ORGANITZACIONS INTERNACIONALS Pàgina 111

1. El procés de creació de la Unió Europea
2. Les institucions de la Unió Europea
3. Els problemes de la Unió Europea
4. L'Organització de les Nacions Unides
5. Altres organitzacions internacionals

TEMA 11. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA DE L'ESTAT ESPANYOL Pàgina 121

1. Les institucions de l'estat
2. Els drets dels ciutadans
3. Municipis i províncies
4. Les comunitats autònomes
5. Els desequilibris de l'estat espanyol

TEMA 12. GEOGRAFIA DE LA COMUNITAT VALENCIANA Pàgina 131

1. El relleu i els rius
2. El clima i la vegetació
3. La població i les ciutats
4. El sector primari i el secundari
5. El sector terciari
6. L'autogovern de la Comunitat Valenciana

ÍNDEX

Pàgina 141